

2009

Evaluatie van het preventiebeleid van de OCMW's inzake energie

POD | Maatschappelijke Integratie
SPP | Intégration Sociale

Inhoud

1. Inleidend deel	3
1.1 Doel van de studie en context	3
1.2 Algemene vaststellingen	4
1.3 Belang van preventie.....	8
1.4 Methodologie van de studie.....	10
2. Preventiebeleid van de OCMW's : middelen en structuren	14
2.1 Federale middelen.....	14
2.2 Specifieke middelen voor het Vlaams Gewest.....	21
2.3 Specifieke middelen voor het Waals Gewest	27
2.4 Specifieke middelen voor het Brussels Gewest.....	34
2.5 Interne Organisatie van de OCMW's en samenwerking	36
2.6 Bestaande middelen : synthese en gebruik.....	38
3. Overzicht van de preventieprojecten	43
3.1 Indeling van de preventieve maatregelen.....	43
3.2 Vorming en voorlichting van de instelling.....	45
3.3 Vorming en voorlichting van het publiek	48
3.4 Begeleiding en dienstverlening	59
3.5 investeringssteun	70
4. Problemen en aanbevelingen.....	78
4.1 Uitdrukkelijke problemen.....	78
4.2 Aanbevelingen voor de OCMW's.....	81
4.3 Aanbevelingen voor de overheid.....	83
5. Conclusie.....	86
Bibliografie.....	88
Woordenlijst	89

1. INLEIDEND DEEL

1.1 DOEL VAN DE STUDIE EN CONTEXT

Dit rapport heeft als doel de maatregelen te onderzoeken die door OCMW's worden genomen om het energieverbruik van de doelgroep te verminderen.

De studie werd voor rekening van de *Programmatorische Overheidsdienst - Maatschappelijke Integratie*, uitgevoerd door een consortium van energiedeskundigen bestaande uit : **ibam, Pascal Ons en Cenergie**.

Energie, een vraagstuk waar men niet omheen kan

Energievraagstukken staan sinds kort hoog op de zorgenlijst. Deze nieuwe belangstelling voor energie is gegroeid uit de bewustwording over twee problemen :

- de voorraden aan fossiele energie zijn eindig,
- de verbranding van de fossiele voorraden heeft een impact op de opwarming van het klimaat.

Deze problemen vragen een globaal antwoord. Dit moet het voor samenlevingen mogelijk maken economische en maatschappelijke ontwikkeling in stand te houden zonder daarom bepaalde bevolkingsgroepen af te straffen, en dan vooral niet de doelgroep.

De OCMW's in de eerste lijn

De verhoging van de energiekost zorgt samen met de gevolgen van de liberalisering van de energiemarkten voor een groeiende toestroom naar het OCMW van een bevolkingsgroep met een vraag naar financiële, materiële of eenvoudig administratieve ondersteuning (in een complexere vrijgemaakte markt). De OCMW's bevinden zich daarom *de facto* in de eerste lijn bij de aanpak van een steeds nijpender energieproblematiek.

Vandaag vangen de OCMW's deze dringende nood op curatieve wijze op, dwz. met een noodbehandeling (betaling van de factuur of aflossing van een gecumuleerde schuld). Op lange termijn kan eveneens een preventief beleid overwogen worden dat inwerkt op een structurele vermindering van het verbruik (en de kost hiervan) als aanvulling bij het curatief optreden en een heel aantal OCMW's heeft dit duidelijk begrepen. Dit preventief beleid maakt precies het voorwerp uit van deze studie.

De praktijk van de OCMW's in het hele land, in alle Gewesten, werd onderzocht om inzicht te krijgen in de diversiteit en de gegrondheid van wat er gebeurt.

Dit rapport doet eerst algemene vaststellingen over energieverbruik en preventieve maatregelen. In het tweede hoofdstuk worden de bestaande financiële middelen onder de loep genomen en het gebruik dat de OCMW's hiervan maken. Het derde hoofdstuk maakt een overzicht van de specifieke projecten van de OCMW's – inzake preventie – waarop onze aandacht werd gevestigd. Dat hoofdstuk wordt gevolgd door een beschrijving van de moeilijkheden waarmee men kampt bij de invoering van preventiemaatregelen en aanbevelingen gericht aan de OCMW's en de overheid. Het rapport wordt afgesloten met een conclusie en de bijlagen omvatten fiches die de verschillende projecten beschrijven.

1.2 ALGEMENE VASTSTELLINGEN

1.2.1 ENERGIEVERBRUIK BIJ KANSARME GEZINNEN

Kansarme gezinnen besteden voor hun energiefacturen verhoudingsgewijs een groter deel van hun inkomen dan gezinnen met een middelgroot of hoger inkomen. Volgens de statistieken van de FOD Economie besteden gezinnen onder de armoederempel 7,4% van hun budget aan energie (1.475€ op een jaarbudget van 20.000€) tegenover 5,4% voor gezinnen die leven boven de armoederempel (1.820€ op een jaarbudget van 33.700€).

Uit de onderstaande kwartielsgewijze inkomensverdeling blijkt een duidelijke evolutie : naarmate het inkomen van een gezin lager is, verwerft de energiefactuur een grotere plaats in het gezinsbudget.

	Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
Uitgaven voor energie ('E')	1.330,93 €	1.578,79 €	1.839,50 €	2.339,90 €
Totale uitgaven ('T')	18.461,64 €	25.322,36 €	34.972,91 €	51.524,06 €
Ratio (E/T)	7,2%	6,2%	5,3%	4,5%

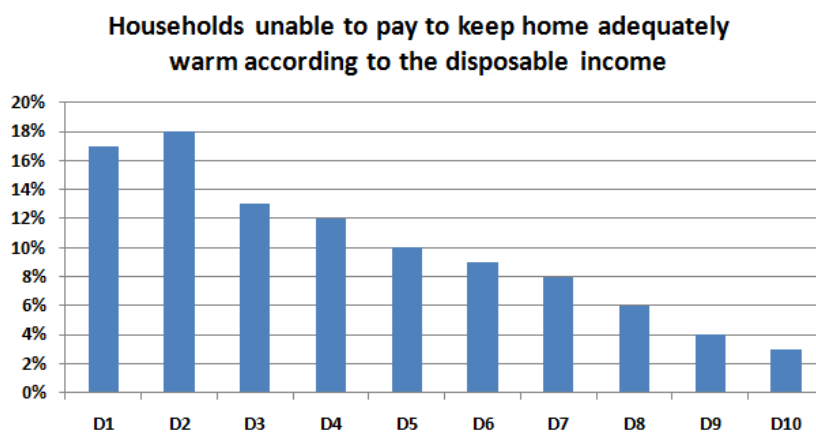
Bron : FOD Economie, Enquête over het gezinsbudget (2007)

Om deze realiteit uit te drukken, heeft men het vaak over « *energiearmoede* ». De Britse Regering hanteert de volgende definitie voor energiearmoede¹ :

¹ « UK Fuel Poverty Strategy », november 2001

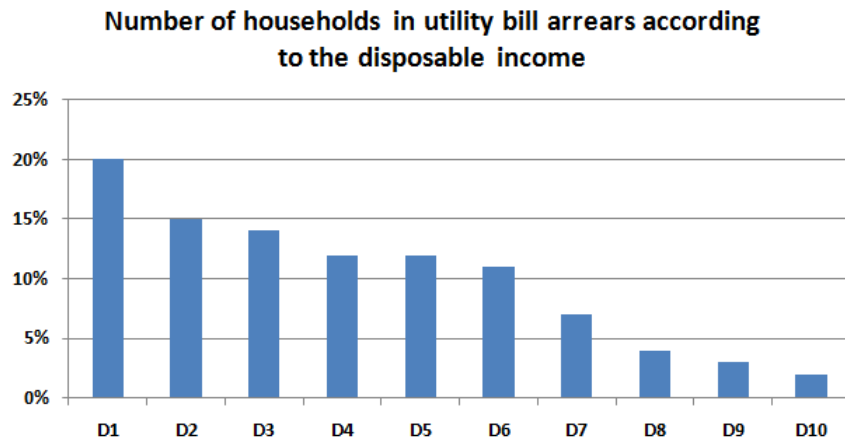
...« Een 'energiearm' gezin is een gezin dat het zich niet kan veroorloven om zich behoorlijk te verwarmen voor een redelijke kost »...

De onderstaande grafiek toont in welke mate het inkomen van de Belgische gezinnen, gerangschikt per deciel, de vrijheid om zich al dan niet te verwarmen beïnvloedt :

Bron : www.fuel-poverty.org

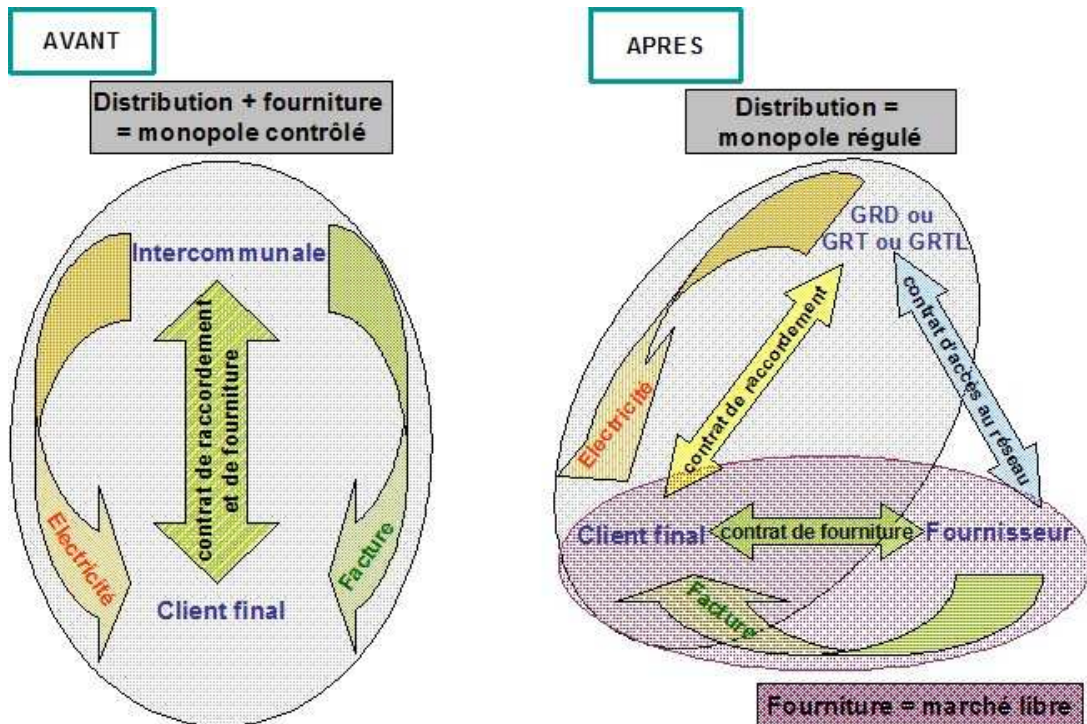
De betalingsachterstand voor energiefacturen in de eerste inkomensdecielen is eveneens een interessante aanwijzing. Op de volgende grafiek stellen we vast dat men vrijwel 50% van de onbetaalde facturen in België kan toeschrijven aan gezinnen in de eerste drie decielen.

Bron : www.fuel-poverty.org

1.2.2 VRIJMAKING VAN DE ENERGIEMARKT: BRON VAN MOEILIKHEDEN

De recente liberalisering van de energiemarkt² heeft gezorgd voor een groter aantal actoren : distributie- en transportnetbeheerders, elektriciteits- en gasleveranciers, verantwoordelijken voor de telling, enz. De wetgeving is complex en heeft de verhoudingen tussen verbruikers en leveranciers gewijzigd.

Bron : CWaPE

De gezinnen kennen talloze problemen en kansarme gezinnen nog het meest: een gebrek aan standaardisering van de facturen, een gebrek aan transparantie van bepaalde leveranciers, facturatiefouten, (computergestuurd beheer), moeilijke vergelijking van leveranciers (vooral zonder toegang tot het internet).

Kansarme gezinnen zijn niet de enige die het moeilijk hebben. De schuldafbouwplannen bij de OCMW's zijn er immers aanzienlijk ingewikkelder op geworden³ : « *Vóór de liberalisering hadden we een procedure in vijftien stappen voor de schuldafbouwplannen, vandaag zijn het er dertig!* ».

² Vrijmaking van de energiemarkten voor particulieren : Juli 2003 in Vlaanderen voor alle verbruikers, januari 2007 in Wallonië en in Brussel voor particulieren.

³ « *CPAS et usagers trinquent* », Alter Echos, 29 februari 2008

1.2.3 WONINGEN VOOR DE DOELGROEP : ENERGIEVERSLINDEND EN EEN GEBREK AAN COMFORT

Zoals hoger reeds werd vermeld, is de energiefactuur van een gezin dat boven de armoededrempel leeft nauwelijks duurder dan voor een kansarm gezin. Dat kan verbazing wekken. Je zou denken dat hun energiefactuur significant minder duur is dan voor een gezin met een middelgroot inkomen. Maar de werkelijkheid is anders. Waarom? Hiervoor kunnen twee grote redenen vermeld worden: de woning zelf en de woonactiviteit van het gezin.

Kansarme gezinnen wonen doorgaans in relatief oude, kleine, slecht geïsoleerde woningen die nauwelijks afgeschermd zijn van de buitenlucht: ramen en deuren in slechte toestand, gebroken ruiten, kieren onder de deuren, uitgesleten metselwerk, enz. Dit soort luchttoevoer is een bron van groter energieverbruik (en dan vooral tijdens de winter) en ongerief. Bovendien kampt men er vaak met vochtproblemen en schimmelvorming die op hun beurt afbreuk doen aan het comfort en de gezondheid van de bewoners. De kwaliteit van de woning beïnvloedt dus het energieverbruik, hoewel de bewoonbare oppervlakte vaak kleiner is dan bij gezinnen met een middelgroot inkomen.

Bovendien is de bezettingsgraad in kansarme woningen doorgaans groter dan in een middelgrote woning. Grote slachtoffers van energiearmoede zijn personen die zijn uitgesloten van de arbeidsmarkt of deeltijdse werknemers. In die omstandigheden brengen zij vaak een groot deel van de dag thuis door. Deze toestand verzwaart doorgaans de energiekosten aangezien het verbruik rechtstreeks verband houdt met de bezettingsgraad van een woning.

1.2.4 MOEILIK TOEGANKELIJKE PREMIES : EEN BRON VAN DISCRIMINATIE VOOR KANSARME DOELGROEPEN

De voorbije jaren is een groot aantal premies in het leven geroepen om bij te dragen tot een betere energieperformantie van de buitenmuren van de woning en/of de uitrustingen hiervan (cfr. Hoofdstuk 2). Het is niet altijd evident om op de hoogte te blijven van het bestaan hiervan en zeker niet om een aanvraag ter zake in te dienen (administratieve stappen, na te leven procedure, enz.). Uit deze vaststellingen blijkt dat het in hoofdzaak de middenklasse en de betere kringen zijn die REG⁴ aanvragen indienen. Uit statistieken van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest blijkt trouwens dat de drie Brusselse gemeenten met het hoogste gemiddeld inkomen het hoogste percentage kenden van premies toegekend per inwoner, terwijl de drie gemeenten met het laagste gemiddeld inkomen het laagste percentage vertoonden.

Daarbij komt een andere bron van discriminatie: de aanvangsinvestering. De premies worden in de meeste gevallen toegekend na de uitvoering van de werken of na de aankoop van een nieuwe uitrusting. Maar de aankoop van een nieuwe verwarmingsketel of de isolatie van het dak bijvoorbeeld vergen een zeer grote aanvangsinvestering (meer dan 2.000€). De doelgroep kan het zich niet veroorloven dit zelf te financieren, men heeft dringender uitgaven dan dat.

⁴ REG = Rationeel Energiegebruik

Op grond van deze algemene vaststellingen moet de doelgroep ondersteund worden aan de hand van curatieve en/of preventieve maatregelen. Dit verantwoordt de bijzondere aandacht die besteed wordt aan kansarme gezinnen en aan het sociaal energiebeleid van de Federale Staat, de Gewesten en de Plaatselijke Besturen.

1.3 BELANG VAN PREVENTIE

Dank zij de preventieve beleidsmaatregelen gericht op een vermindering van het energiegebruik verbetert het comfort van de bewoners, maar is ook een uiting van een langetermijnvisie.

1.3.1 VERBETERING VAN HET COMFORT

Een groot aantal technieken gebruikt in de energiepreventie zorgen voor een aanzienlijke verbetering van het comfort en de leefkwaliteit van in de woning. In het bijzonder :

- Alle technieken die betrekking hebben op de buitenzijde van de woning verbeteren het warmtecomfort ; bij voorrang het dichtstoppen van kieren en gaten, dat besparing mogelijk maakt tegen een lage kost door tegelijk tocht en energieverlies tegen te gaan, die hiermee gepaard gaan ;
- Met de plaatsing van reflectoren (isolatiemateriaal bekleed met aluminium) achter radiatoren (of andere warmtebronnen) die zich tegen buitenwanden bevinden, wordt tegen een lage kostprijs aanzienlijk de omgevingswarmte verhoogd, met een beter warmtecomfort tot gevolg ;
- Met een aantal warmteregelingstechnieken (omgevingsthermostaat met klok, thermostatische kranen, regelaar verwarmingsketel) kan de temperatuur 's nachts en bij afwezigheid worden verminderd, zodat men overconsumptie als gevolg van nodeloze verwarming voorkomt en de temperatuurverschillen in de woning verkleint.

Globaal gezien verantwoordt de energiepreventie eveneens de renovatie van verouderde uitrustingen (huishoudtoestellen, verwarmingssystemen, verlichting, beglazing,...). Ook hier is preventie een opportuniteit voor een verbeterd comfort.

1.3.2 LANGETERMIJNVISIE

Preventiemaatregelen helpen om op duurzame wijze energie te besparen. Het is duidelijk dat het voldoende isoleren van de muren en het dak leidt tot energiebesparing over een langere duur. De preventie brengt ons bij de volgende vraag :

« Hoe kan ik jaarlijks energie besparen en wat is de levensduur van de maatregel ? »

VERSCHILLEN IN TERUGVERDIENTIJT VAN DE ACTIES

Het moet mogelijk zijn de terugverdiëntijd van bepaalde uitrustingen en bepaalde maatregelen nauwkeurig te evalueren in functie van de beginsituatie – die wordt geacht bekend te zijn – en de geraamde energietoestand na de renovatie. Zo staat bijvoorbeeld vast dat de gebruikelijke terugverdiëntijd voor het aanbrengen van een spaarlamp in de woning korter is dan 2 jaar. Preventiemaatregelen worden steeds gekenmerkt door een niet-onmiddellijke terugverdiëntijd, die echter sterk kan variëren (van een paar maanden tot enkele tientallen jaren).

VERSCHILLEN IN HET BLIJVEND KARAKTER VAN DE ACTIES

Ook het blijvend karakter van de acties kan sterk verschillen. De levensduur van een spaarlamp (3-7 jaar), van dakisolatie (20-40 jaar) en van een nieuw raamframe (30-40 jaar) is bekend. Maar het is een heel stuk moeilijker om in te schatten hoe lang het duurt voor een gedragswijziging het merendeel van haar efficiëntie kwijt is. Volstaat het dat het preventie-initiatief wordt stopgezet en dat het publiek zijn motivatie verliest ? Mag men ervan uitgaan dat de inwerking op het gedrag zijn vruchten blijft afwerpen zo lang de deelnemers leven ? Mag in een langetermijnvisie worden aangenomen dat de gedragsinspanning wordt doorgegeven van de ene generatie op de andere ? Deze voorstelling kan extreem lijken. Nochtans

« mag men ervan uitgaan dat energiepreventie bijdraagt tot een geleidelijke maar veralgemeende verandering van gedragingen met betrekking tot het energieverbruik. »

Als de kentering effectief op grote schaal is ingezet, dan onderbouwt de preventie niet enkel de ambitie om kosten te verlagen, maar ook om de toegang tot een « cultuur van energieoptimalisatie » te bevorderen voor een kansarm publiek.

1.3.3 HET VERBRUIK VAN DE GEZINNEN VERMINDEREN

De preventie, in de definitie die wij voor de behoeften van deze studie hanteren, beoogt precies een verminderde uitgave voor energie. Theoretisch moet dat ook leiden tot een vermindering van :

- de afhankelijkheid voor aanvragers van financiële steun bij het OCMW,
- de uitgaven van het OCMW vereist voor schuldafbouw.

Bij een proefproject voor Sociale Energiebegeleiding met de OCMW's in 2006-2007 volgde Leefmilieu Brussel 55 kansarme gezinnen op om ze te sensibiliseren voor REG en ze te adviseren bij het besparen van energie in hun dagelijkse gewoonten. De resultaten waren overtuigend :

Voor de verwarming :

- 53% van de gezinnen verminderden hun verbruik met 10 tot 50 %,
- 19% van de gezinnen stabiliseerden hun verbruik.

Voor elektriciteit :

- 17% van de gezinnen verminderden hun verbruik met meer dan 25%,
- 22% van de gezinnen verminderden hun verbruik met 5 tot 25%,
- 42% van de gezinnen stabiliseerden hun verbruik.

De maatregel is efficiënt, maar vereist aanzienlijke menselijke middelen om elk gezin op te volgen.

1.4 METHODOLOGIE VAN DE STUDIE

Deze studie steunt in hoofdzaak op de analyse van gegevens en informatie verzameld bij de OCMW's zelf. Deze informatieverzameling gebeurde aan de hand van een enquête opgesteld door het consortium in het rechtstreekse kader van deze studie.

De studie gaat in hoofdzaak uit van een tweeledige enquête uitgevoerd bij alle OCMW's van het land. In een eerste fase werd een inventaris opgemaakt van de preventieve acties en gebruikte middelen en in de tweede fase analyseert men in functie van de resultaten van het eerste deel meer specifiek een zestigtal projecten gevoerd door de OCMW's. Hierbij moet worden opgemerkt dat op verschillende momenten tijdens de enquête de resultaten zijn toegelicht aan en besproken met vertegenwoordigers van de Verenigingen van steden en gemeenten (UVCW, AVCB en VVSG) en een panel van OCMW-vertegenwoordigers aangesteld door de Verenigingen (de Focus Groups).

1.4.1 FASE 1: ENQUÊTE GERICHT AAN ALLE OCMW'S

De enquête sterkte de ambitie om de inventaris op te stellen van de preventieve acties van de OCMW's inzake energie en de mechanismen die hiervoor in werking worden gesteld, zowel financieel als wat betreft de organisatie (menselijke en logistieke middelen).

STRUCTUUR VAN DE VRAGENLIJST

De vragenlijst bestond uit drie delen :

1. « De acties en hun financiering » bevroeg het OCMW over de initiatieven die het nam tijdens het jaar 2008 en het middel dat elke actie hiervan heeft kunnen financieren. Daartoe werden gesloten lijsten van preventie-acties en financieringsmiddelen voorgelegd. Deze lijsten werden aangevuld met open vragen «overige acties», bedoeld om elementen te verzamelen die wij niet voorzien hadden of die de respondenten uitvoeriger wensten toe te lichten.

2. « De interne organisatie van het OCMW en de externe samenwerkingen » bevroeg het OCMW over de interne structuur van het OCMW voor het beheer van aangelegenheden die verband houden met energie (energiecel, gespecialiseerd personeel, algemene sociale dienst, enz.) en over de actoren waarmee het OCMW deze samenwerking heeft uitgebouwd (externe deskundigen, associatieve sector, SVK, andere OCMW's, enz..). Hiertoe werden gesloten lijsten voorgelegd, zowel voor de interne organisatie als voor wat de samenwerkingen betreft.
3. « De financieringsmiddelen » stelde de vraag naar het gebruik (« wij gebruiken, wij overwegen te gebruiken, wij gebruiken geen») van verschillende financieringsmiddelen vermeld in een gesloten lijst. Dit onderdeel vroeg ook naar de belemmeringen die men voor ieder financieringsmiddel vaststelde (gesloten lijst met velden voor nadere toelichting).

De vragenlijst werd afgesloten met een algemeen kader « Commentaar ».

VERZENDING :

Er werd een enquête bezorgd aan alle OCMW's van het land in de vorm van een on-line vragenlijst. De toegangsprocedure hiertoe werd in een e-mail toegestuurd aan de OCMW-secretarissen. De secretaris kon deze voor beantwoording doorsturen naar personen die beter geplaatst waren om voor het OCMW te antwoorden.

TOEGANG TOT DE ENQUÊTE

De e-mail die aan de OCMW's werd toegestuurd, bevatte een link naar de enquête on-line. Deze link diende als gepersonaliseerde toegangssleutel : enkel de personen die de link hadden ontvangen, konden de enquête beantwoorden. Als de gebruiker meerdere malen gebruik maakte van de link vond deze steeds de laatst bewaarde versie van de antwoorden op de enquête voor zijn OCMW. Hij kon vervolgens ongehinderd de antwoorden wijzigen en ze vervolgens doorsturen naar andere gebruikers voor de hoofdstukken die hij zelf niet beheerste.

TERMIJN

De OCMW beschikten over een termijn van een maand om de enquête te beantwoorden. Nadien werden de OCMW's die nog niet hadden geantwoord tweemaal opnieuw gecontacteerd. De eerste herinnering werd verstuurd twee weken na de eerste verzending. De uiterste boodschap werd verstuurd een week vóór het verstrijken van de termijn.

ANTWOORDPERCENTAGE

Zonder onderscheid tussen de Gewesten kende de enquête een antwoordpercentage van 65% op de meeste antwoorden⁵. Voor de velden « overige acties », kende de enquête een antwoordpercentage van 25%.

⁵ De facultatieve open vragen werden minder beantwoord

GEBRUIK VAN DE RESULTATEN

Uit de gezamenlijke gesloten vragen werden statistische resultaten afgeleid. De antwoorden op de open vragen werden opgelist en per categorie aan een analyse onderworpen. Het document met de samengevatte resultaten werd voorgelegd aan een panel van OCMW-vertegenwoordigers aangesteld door de Verenigingen (UVCW, AVCB en VVSG). De debatten en commentaren van dit panel werden verzameld en toegevoegd aan de samenvatting van de resultaten.

1.4.2 FASE 2: INTERVIEW VAN EEN SELECTIE VAN MEER DAN 60 PROJECTEN

De fase waarin de OCMW's werden geïnterviewd, beoogde:

- meer duidelijkheid over projecten die interessant bleken met betrekking tot preventie, met inbegrip van:
 - projecten met voorbeeldwaarde,
 - projecten die anders zijn, ongeacht de conclusies die hieruit worden getrokken,
- begrip en analyse van de preventierealiteit op het terrein bij al de OCMW's.

PROSPECTIE VAN DE PROJECTEN

Om de projecten te evalueren en te bepalen welke het interessantst zijn binnen het geheel van OCMW's van het land heeft men gebruik gemaakt van meerdere informatiebronnen :

- de analyse van de enquêteresultaten ;
- de getuigenissen van de Verenigingen (UVCW, AVCB en VVSG) en van het opvolgingscomité van de studie (waarbij ook de POD-MI) ;
- de getuigenissen van talloze OCMW's die melding maakten van andere interessante praktijken waarvan ze kennis hadden genomen⁶;
- in Vlaanderen het LSB (Lokaal Sociaal Beleid) dat door alle Vlaamse OCMW's wordt gepubliceerd;
- ook de verankering van het consortium in de sector kon hierbij worden benut.

OMSTANDIGHEDEN VAN HET INTERVIEW

35% van de interviews werd afgenomen *de visu*, in de lokalen van de geïnterviewde. Voor deze interviewmethode werd gekozen wanneer de informatie waarover wij beschikten te beknopt was,

⁶ Doorgaans werd hen de vraag uitdrukkelijk gesteld (« Kent u andere interessante projecten? »)

wanneer meerdere betrokkenen aanwezig wensten te zijn of wanneer de te interviewen persoon hierom verzocht. De overige gesprekken verliepen telefonisch, op afspraak.

INTERVIEWSTRUCTUUR

De interviews werden afgenomen volgens een structuur die was doorgesproken met de POD-MI en de Verenigingen. Deze structuur is grotendeels tweeledig :

1. - *De preventie in de bevraagde instelling*- dit eerste deel ging dieper in op de preventie-actie in het algemeen ; de vragen hadden betrekking op de preventiemethode, de doelgroep, de beslissingscriteria, de evaluatie van de acties, de gebruikte financiële en menselijke middelen, de samenwerkingen en de interne organisatiewijze ;
2. - *Het specifieke project* – dit deel omschrijft meer in detail het specifieke project waarin wij geïnteresseerd waren ; de vragen hadden betrekking op de doelgroep, de financiële en menselijke middelen, de positieve effecten van de actie, de evaluatiemiddelen, de benutte steun en de belemmeringen, de herhaalbaarheid.

GEBRUIK VAN DE RESULTATEN

De antwoorden die bij elk interview werden verzameld, zijn samengevat in een gestandaardiseerde projectfiche (beschikbaar in bijlage). Deze in hoofdzaak feitelijke fiches werden ter goedkeuring aan de projectverantwoordelijken voorgelegd.

2. PREVENTIEBELEID VAN DE OCMW'S : MIDDELEN EN STRUCTUREN

Dit hoofdstuk maakt een inventaris op van de middelen waartoe men toegang heeft – hetzij voor het OCMW of voor zijn medewerkers, hetzij rechtstreeks voor de aanvragers – in het raam van een sociaal preventiebeleid inzake energie. Voor elk van de middelen behandelen wij minstens :

1. de opdrachten van het fonds of van de instelling die de middelen verstrekt,
2. de vrijgemaakte en/of vrijmaakbare middelen,
3. de toegangsvoorwaarden tot de middelen,
4. het effectief gebruik dat vandaag van de middelen wordt gemaakt,
5. een analyse van de mogelijkheden en moeilijkheden verbonden aan ieder middel⁷.

Dit hoofdstuk vertrekt tegelijk van het resultaat van onze interviews (en van de enquête) en op de federale en gewestelijke wetgeving.

Opmerking : Uit de analyse van de middelen blijkt dat elk van de Gewesten een fundamenteel verschillende context kent. Deze contextverschillen zijn het gevolg van de verschillende wetgevingen, die een zwaarwegende invloed hebben op de wijze waarop de preventie wordt georganiseerd. Dit hoofdstuk is dan ook georganiseerd per Gewest.

2.1 FEDERALE MIDDELEN

Op federaal vlak zijn de middelen die beschikbaar zijn voor preventie-initiatieven afkomstig van twee verschillende fondsen : het FRGE en het Federaal Sociaal Energiefonds. Dit laatste financiert uitsluitend maatregelen gericht op de doelgroep.

2.1.1 FEDERAAL SOCIAAL ENERGIEFONDS

OPDRACHTEN

De Federaal Sociaal Energiefonds stelt de OCMW's in staat hun begeleidings- en maatschappelijke steunverleningstaak te vervullen voor de energieverlevering aan de meest hulpbehoevenden (wet van 4 september 2002). In het kader van deze opdracht kan het OCMW onder meer een sociaal

⁷ Voor de punten 4 en 5 was deze analyse niet altijd mogelijk bij gebrek aan antwoorden vanwege de OCMW's en/of van gegevens.

preventiebeleid uitbouwen inzake energie. Deze opdracht omvat tevens de toekenning van financiële steun aan personen met een overmatige schuldenlast, onderhandelen van schuldafbouwplannen en schuldbemiddeling.

MIDDELEN

Het fonds heeft drie onderdelen :

- *Personeel* (art. 4) : het eerste luik financiert een aantal equivalent voltijdse personeelsleden⁸ per OCMW dat kan variëren van 1/2 tot 10⁹ in functie van het aantal dossiers van personen met betalingsachterstand in de gemeente.
- *Financiële steun* (art. 6) : Dit tweede onderdeel is verbonden aan de jaarlijkse verdeling van het overblijvende bedrag in het fonds¹⁰ na aftrek van de bedragen die worden toegekend voor het personeel (art. 4). De middelen worden over de OCMW's verdeeld op basis van de som van het aantal gerechtigden op het bestaansminimum of maatschappelijke integratie en het aantal vreemdelingen die financiële steun ontvangen van het OCMW. Dit saldo kan worden aangewend voor schuldafbouw-acties en/of voor preventie-initiatieven
- *Gasconvector* : Een derde luik is bedoeld om het voor OCMW's mogelijk te maken financiële steun te verlenen voor de vervanging van een verwarming op elektriciteit of op steenkool door gasconvectoren. Deze steun is beperkt tot 2.000 € per woning en het deel van het fonds dat hieraan besteed is, wordt slechts één keer van middelen voorzien.

Voor het jaar 2009 bedraagt het fonds 55.894.103 €¹¹. Dit bedrag wordt opgesplitst als volgt :

- 29.717.304 € voor artikel 4,
- 22.219.360 € voor artikel 6,
- 3.957.439 € voor de gasconvectoren.

VOORWAARDEN VOOR DE STEUN

Ook al bestaat over dit punt nog enige onduidelijkheid, toch is het gebruik van het fonds voor preventie-initiatieven niet enkel toegestaan voor mensen met schulden, maar ook voor personen voor wie het gevaar bestaat dat ze in deze toestand vervallen.

⁸ In 2009 financiering ten belope van 43.136 €/jaar/equivalent voltijds personeelslid.

⁹ Gemiddeld 1,3 equivalent voltijdse personeelsleden per gemeente in 2009.

¹⁰ Gemiddeld werd in 2008 een bedrag van 28.500 € toegekend per gemeente.

¹¹ Statistieken van de POD-MI voor het jaar 2009.

HUIDIG EFFECTIEF GEBRUIK

Vandaag bestaat het gebruik van het federaal Sociaal Energiefonds er in hoofdzaak in menselijke middelen ter beschikking te stellen. Ook de aankoop van huishoudtoestellen gebeurt vaak via het fonds.

Voor artikel 4 werd in 2009 29.182.966 € uitgegeven, 17.302.010 € voor artikel 6 en ten slotte 42.561 € voor de gasconvectoren – hetzij respectievelijk 98%, 78% en 1% van de bedragen die voor de verschillende onderdelen zijn voorbehouden. Aan preventie besteedde men 2.622.063 €. Dit is 5% van de totale uitgaven.

Het luik « gasconvectoren » heeft niet het verwachte succes gekend. Het betreft een gerichte maatregel en gas is niet in alle gemeenten voorhanden. Een koninklijk besluit beoogt de opheffing van dit deel van het fonds.

ANALYSE VAN MOGELIJKHEDEN EN MOEILIKHEDEN

Het Federaal Sociaal Energiefonds wordt benut voor taken die aanzienlijk breder zijn dan louter preventieve opdrachten en houdt overigens geen verplichting tot preventie in.

Maar ook al is het evident dat de relatieve vrijheid die de OCMW's genieten bij het gebruik van het fonds niet gunstig werkt voor een veralgemeende toepassing van beproefde preventiemaatregelen, toch zorgt deze vrijheid ervoor dat, soms aanzienlijke, middelen vrijgemaakt kunnen worden – voor de toepassing van een minder gekaderde preventie die eventueel beter geïntegreerd is in de courante werking van het OCMW.

Dit is een belangrijke troef die verband houdt met de bijzonder brede toewijzing van middelen voor het luik *financiële steun*.

Een heel aantal OCMW's maakt evenwel melding van moeilijkheden als gevolg van de scheiding die bestaat tussen het luik *personeel* en het luik *financiële steun*. Grote OCMW's sturen jaarlijks een aanzienlijk deel terug van de bedragen die het fonds hen toekent omdat ze deze niet mogen gebruiken voor de aanwerving van personeel. Het onevenwicht tussen de financiële steun en de menselijke middelen is zo groot dat het ontbreekt aan personeel om overschotten te besteden voor preventiedoeleinden. Bepaalde OCMW's kiezen er daarom voor om voor preventie een beroep te doen op externe operatoren, wat er niet toe bijdraagt dat de instelling zelf bekend raakt met preventieve actie.

OPDRACHTEN

Het fonds heeft als opdracht in overleg met de Gewesten de vermindering van de globale energiekost te bevorderen door middel van:

1. tussenkomst in de financiering van structurele maatregelen ten gunste van de armste bevolkingsgroep die privé-woningen betreft als hoofdverblijfplaats.
2. Toekenning van leningen aan particulieren tegen een voorkeurtarief met het oog op structurele maatregelen die doorgevoerd moeten worden in privé-woningen die gelden als hoofdverblijfplaats.

Het FRGE werkt als een derde-investeerder. Het betreft dus in de eerste plaats een mechanisme van leningen tegen voordelige voorwaarden (doorgaans 2%, 0% wanneer het financiële steun betreft verstrekt door een bijkomende instelling). Het fonds vervult deze opdracht via « lokale entiteiten » voorgesteld door de gemeenten (in overleg met de OCMW's en de gewesten) waarmee het een overeenkomst heeft gesloten : het fonds leent aan de lokale entiteiten, die op hun beurt lenen aan privé-personen en de opdracht vervullen.

Elke lokale entiteit dient een bepaald percentage dossiers die gericht zijn op de doelgroep te verwerken. Het Fonds is dus niet exclusief voorbehouden voor de doelgroep.

MIDDELEN

Het Fonds mag momenteel een schuld¹³ dragen van 250.000.000 €. Het maximumbedrag dat de lokale entiteit aan een gezin mag lenen, is 10.000 € over 60 maanden, i.e. tegen het nulpercentage een maximale terugbetaling 166, 67 €/maand. Ook rechtspersonen mogen voor rekening van particulieren de lening aanvragen, die evenwel steeds beperkt blijft tot 10.000 € per gezin. De terugbetaling van het toegekende bedrag gebeurt op basis van de verwezenlijkte energiebesparingen voor de gezinnen van de doelgroep (in de wetenschap dat het eindbedrag moet worden terugbetaald).

Naast financieringsmiddelen mogen ook menselijke middelen deel uitmaken van de werkingskosten van de lokale entiteiten voor het fonds. Deze variëren tussen 50.000 en 100.000 € per jaar en het gewicht ervan wordt bepaald op grond van het percentage van de doelgroep dat aanwezig is in de gemeente(n) waarop de werking van de lokale entiteit van toepassing is.

VOORWAARDEN VOOR DE STEUN

¹² FRGE - www.frge.be/voorstelling.html

¹³ Schuld zoals hier gebruikt, slaat op de financiële vermogens van het Fonds, niet op het gebruik van de middelen.

De lokale entiteit mag de lening enkel toekennen aan de doelgroep indien het OCMW hiervoor zijn toestemming geeft. Voor wat betreft de aansprakelijkheid indien het bedrag niet wordt terugbetaald aan de lokale entiteit moeten de gemeenten en/of OCMW's zich garant stellen – of een entiteit vinden die zich garant stelt – voor 95% van de bedragen die aan particulieren werden geleend.

HUIDIG EFFECTIEF GEBRUIK

Momenteel bestaan er 9 lokale entiteiten die dit type lening toekennen. Het is moeilijk om inschatten hoe groot het deel van het Fonds is dat besteed wordt voor de doelgroep aangezien deze niet de enige begunstigde is van het mechanisme. Het Fonds had eind december 2008 al 350 leningaansvragen ontvangen (alle doelgroepen samen), waarvan er 300 zijn aanvaard voor een totale waarde van 2.367.255 €. Op dat moment bestonden slechts 4 lokale entiteiten. Op het einde van het eerste kwartaal 2009 waren 700 aanvragen ingediend, waarvan er 500 zijn aanvaard voor een totaal bedrag van 4.686.874 €. Hieruit blijkt dat het instrument een groeiend succes kent.

Het FRGE is een referentiestelsel in zijn beheerssoftware aan het integreren voor de verschillende soorten projecten die gefinancierd worden. Op basis hiervan zal men duidelijker kunnen inschatten welke preventiemaatregelen gefinancierd worden door dit Fonds en in welke verhoudingen dat gebeurt.

ANALYSE VAN MOGELIJKHEDEN EN MOEILIKHEDEN

Het FRGE heeft enerzijds als doel om alle gezinnen de gelegenheid te bieden door middel van structurele maatregelen of investeringen hun energiefactuur te verminderen. Anderzijds maakt het FRGE het met zijn werking voor de doelgroep in principe mogelijk in hun woning te investeren. Kansarme gezinnen beschikken immers doorgaans niet over eigen middelen en zijn vaak slecht gezien bij de banken voor een eventuele lening, zelfs voor investeringen met het oog op energiebesparingen.

Eerst en vooral moet worden opgemerkt dat de duur van de FRGR-lening vrij beperkt is : 5 jaar (60 maanden). Om te voorkomen dat de investeringen niet drukken op het budget van het kansarme gezin moeten ze dus een terugverdientijd hebben van minder dan 5 jaar. Laten we de maatregelen analyseren die priori door het GRGE worden voorgesteld – gerangschikt naar toenemende terugverdientijd voor een klassieke tenuitvoerlegging :

- Plaatsing van thermostatische kranen of een omgevingsthermostaat met klok : regeling van de centrale verwarming - *Terugverdientijd: zeer snel, tussen 6 maanden en 2 jaar*
- Installatie van zonnepanelen : elektrische energie via zonne-energie - *Terugverdientijd : vrijwel 5 jaar¹⁴.*
- Dakisolatie - *Terugverdientijd : 1 jaar tot 15 jaar¹⁵.*

¹⁴

Rekening houdend met het mechanisme van de groenestroomcertificaten en de teller die « omgekeerd loopt ».

- Vervanging en onderhoud van oude verwarmingsketels - *Terugverdientijd: tussen 10 en 15 jaar* voor de vervanging van de verwarmingsketel, behalve als het gezin elektrische verwarming vervangt door verwarming op gas of stookolie, maar in die gevallen is de investering gemakkelijk groter dan 15.000 €.
- Installatie van dubbele beglazing (hoog rendement) - *Terugverdientijd: ongeveer 15 jaar*, gelet op de hoge investeringskost: hier moet men immers rekening houden met om en bij de 275€/m².
- Installatie van een waterverwarmingssysteem met zonne-energie - *Terugverdientijd : tot 20 jaar.*

Voor kansarme gezinnen kan de eerste maatregel (plaatsing van thermostatische kranen of een thermostaat met klok) al uitgevoerd worden met verschillende bestaande en gebruikte financieringen : onder meer het Federaal Sociaal Energiefonds, Mébar in Wallonië, energiesnoeiers, de Vlaamse distributienetbeheerders.

De tweede maatregel voor wat betreft de terugverdientijd is de plaatsing van fotovoltaïsche zonnepanelen. Op basis van een strikt financieel criterium menen wij, rekening houdend met de massale overheidssteun voor de uitbouw van deze maatregel, dat deze bijzonder interessant is, maar par uitgevoerd zou mogen worden als eerst het dak geïsoleerd is¹⁶. Op het vlak van energie-efficiëntie zijn wij van mening dat de maatregelen om het energieverbruik te beheersen prioriteit moeten hebben op de alternatieve thuisproductie.

2.1.3 BELASTINGVERMINDERING

OPDRACHTEN

Laten we eerst en vooral opmerken dat de globale doelstelling van belastingverminderingen voor wat betreft de vermindering van het energieverbruik erin bestaat investeringen te stimuleren die verder gaan dan de regelgeving ter zake. Wij vermelden de informatie over de belastingvermindering omdat dank zij een wetwijziging personen die géén belasting betalen nu ook kunnen genieten van een belastingkrediet voor de inkomsten 2009.

De volgende werken komen in aanmerking voor belastingvermindering.

1. vervanging van een oude verwarmingsketel
2. onderhoud van verwarmingsketels

¹⁵ Dat hangt af van het type isolatie en het bestaande dak. Als het de isolatie van het dak betreft, moet rekening gehouden worden met een groot aantal kosten : isolatiemateriaal, plaatsing, dampdichte laag, onderdak, verhoging van de dakstructuur om een voldoende dikke isolatielaag aan te brengen.

¹⁶ De gewestelijke wetgeving is overigens in die zin gewijzigd.

3. installatie van een waterverwarmingssysteem dat gebruik maakt van zonne-energie
4. installatie van fotovoltaïsche zonnepanelen om zonne-energie om te zetten in elektrische energie
5. installatie van enige andere geothermische energievoorziening
6. installatie van dubbele beglazing
7. isolatie van het dak, muren en vloeren (nieuw sinds 2009)
8. plaatsing van een regelsysteem voor een centrale verwarmingsinstallatie door middel van thermostatische kranen of een omgevingsthermostaat met klok
9. uitvoering van een energie-audit in de woning

MIDDELEN

De belastingvermindering loopt op tot 40%¹⁷ van de investeringsuitgaven vermeld onder het vorige punt. Voor 2009 bedraagt het maximumbedrag 2.770 €, wat aandikt tot 3.600 € voor de maatregelen 3 en 4.

VOORWAARDEN VOOR DE STEUN

Voor woningen die minstens vijf jaar bewoond zijn, mag indien het bedrag van de belastingvermindering van 40% het plafond van 2.770 of 3.600 € voor het jaar 2009 overschrijdt dit overschot gespreid worden over de drie volgende belastbare periodes, waarbij het hogervermelde grensbedrag per belastbare periode niet overschreden mag worden, de nieuwe uitgaven van de periode inbegrepen.

Elke lening die men aangaat om de werken bedoeld in de punten 1 tot 9 uit te voeren, kan belastingvermindering genieten voor de interesten. De vermindering loopt op tot 40% van de interesten die tijdens de belastbare periode effectief zijn betaald, na aftrek van de tussenkomst van de overheid.

ANALYSE VAN MOGELIJKHEDEN EN MOEILIKHEDEN

Vandaag kunnen kansarme gezinnen dank zij de aangebrachte verbeteringen met belastingkredieten en leningen genieten van de grootst mogelijke bijdrage inzake investeringssteun gericht op een vermindering van het energieverbruik. De meeste gewestelijke steunmaatregelen hebben immers een vrij laag plafond (in de meeste gevallen van 500 tot 1.000 € en bijvoorbeeld met de maximale premie per m²).

De OCMW's lijken dit belastingkrediet niet te promoten. Er blijft nog altijd het probleem dat het kansarme gezin een bedrag moet vrijmaken op het moment van de investering zelf.

¹⁷ <http://www.fiscus.fgov.be/interfaoiffr/Vragen/energysaving/index.htm>

2.1.4 GROENE LENING - 2009

OPDRACHT

De Federale Regering heeft een tussenkomst ingevoerd in de groene leningen : een percentage van 1,5% voor de volgende investeringen:

1. vervanging van oude verwarmingsketels
2. uitvoering van een milieu-audit van de woning
3. installatie van een waterverwarmingssysteem op zonne-energie, zonnepanelen, dubbele beglazing, thermostatische kranen en een omgevingsthermostaat met klok.

ANALYSE VAN MOGELIJKHEDEN EN MOEILIKHEDEN

Deze leningen zijn niet specifiek ontworpen voor kansarme gezinnen, maar kunnen eventueel door hen worden gebruikt. Bovendien kunnen de leningen van het FRGE uitstekend voldoen als financieringsbron voor renovatieprojecten tussen 1.000 en 6.000 €¹⁸. Ook hier kunnen wij verwijzen naar de leningen met verlaagde interest die bestaan in het Waals en het Brussels Gewest.

2.2 SPECIFIEKE MIDDELEN VOOR HET VLAAMS GEWEST

Eerst en vooral moeten we opmerken dat het Vlaams Gewest energiedoelstellingen heeft met als horizon 2020 die bijzonder duidelijk zijn.

« Een energiezuinige woning voor elke Vlaming tegen 2020, dat is de ambitieuze doelstelling van de Vlaamse Overheid. Daarom wordt gestart met een urgentieprogramma om tegen het jaar 2020 in alle bestaande woningen de daken te isoleren, alle enkel glas te vervangen door hoogrendementsglas en verouderde verwarmingsketels te vervangen door verwarmingsketels met een hoog rendement. »

¹⁸ Wij zijn uitgegaan van een minimum van 1.000 € aangezien de OCMW's gemakkelijk andere financiële middelen kunnen vinden voor investeringen met een kleiner bedrag en het maximum van 6.000 € stemt overeen met een maandelijkse terugbetaling van 100 € gespreid over 60 maanden tegen nultarief.

2.2.1 MIDDELEN DIE VOORTVLOEIEN UIT DE RESULTAATVERPLICHTINGEN DIE ZIJN OPGELEGD AAN DE DISTRIBUTIENETBEHEERDER

OPDRACHTEN

De Vlaamse wetgeving verplicht de distributienetbeheerders bij hun residentiële klanten jaarlijks een primaire energiebesparing te verwezenlijken van *1% van het eindverbruik per jaar*. Dit wordt uitgevoerd via een REG-plan - Rationeel Energie Gebruik – dat elke distributienetbeheerder (DNB) om de twee jaar uitwerkt.

De DNB hebben bovendien de plicht energiescans uit te voeren voor 2% van hun residentieel cliënteel tijdens de periode 2007-2009 (hetzij in totaal ruim 52.000 scans) bij een doelgroep die elke gemeente afzonderlijk bepaalt. Een groot aantal gemeenten heeft er daarbij voor gekozen om kansarme doelgroepen van deze gratis scans te laten genieten.

De DNB moeten ook sensibiliseringsacties voeren, REG-informatie verspreiden en gepersonaliseerd advies kunnen verstrekken.

Ten slotte moeten de distributienetbeheerders, specifiek voor de beschermde klanten, voorzien in de volgende elementen :

4. een financiële tussenkomst die groter is dan voor andere klanten bij het doorvoeren van de initiatieven van het REG-plan,
5. kortingbonnen voor de aankoop van performante huishoudtoestellen (A+, A++, AAA),
6. specifieke informatiesessies.

Naast de acties voor alle gezinnen leveren de DNB tevens specifieke inspanningen voor de beschermde klanten. Zo verstrekken alle distributienetbeheerders bijvoorbeeld een toeslag van 20% op de premies die gelden voor particulieren.

Bovendien hebben beschermde klanten recht op een kortingbon van 150 euro die ze mogen gebruiken voor de aankoop van koelkasten A+, A++ of wasmachines AAA

MIDDELEN

Het is niet mogelijk om in cijfers uit te drukken welke middelen voortvloeien uit de verplichtingen opgelegd aan de DNB. Vanuit kwalitatief oogpunt heeft deze verplichting niet enkel geleid tot de financiering van preventiemaatregelen door de DNB, maar ook tot de ontwikkeling van een heel aantal diensten (cursussen, scans, enz.) waaruit de OCMW's kunnen putten. Zo goed als al deze middelen en diensten staan buiten het OCMW, maar dit kan er eenvoudig beroep op doen

VOORWAARDEN VOOR DE STEUN

De voorwaarden en mogelijkheden om de middelen in werking te stellen die door de DNB ter beschikking worden gesteld, hangen doorgaans af van de samenwerking tussen de provincie en de

DNB zelf. Bepaalde diensten zijn gratis als gevolg van de samenwerking tussen de provincie en de DNB. Andere diensten blijven betalend

ANALYSE VAN MOGELIJKHEDEN EN MOEILIKHEDEN

Deze middelen hebben een zeer groot aantal energiescans en andere werkzaamheden mogelijk gemaakt. Bovendien worden de acties van de DNB gecoördineerd en wordt zo dubbel gebruik voorkomen. In dat licht is het duidelijk dat deze maatregel aanzet tot efficiëntie.

Toch houden de scans onmiskenbaar een korte en summiere evaluatie in van de maatregelen die voor woning worden vooropgesteld, wat volgens sommigen meer aansluit bij de sensibiliseringsactie dan bij de energiediagnose. Kortom, de maatregel maakt momenteel een massale en gecoördineerde actie mogelijk, wat een goede verhouding kwantiteit/kwaliteit waarborgt.

Het voordeel van dit soort benadering is dat alle middelen van het Gewest, de provincie, de DNB, de gemeente en het OCMW benut en gecoördineerd worden. De betrokken actoren verliezen individueel echter de controle over de wijze waarop de middelen worden gebruikt. De efficiëntie van de maatregelen is voor deze actoren dus onmogelijk te evalueren. Dit geheel van maatregelen ligt aan de basis van de « energiesnoeiers ».

2.2.2 PREMIES VOOR ENERGIEBESPARENDE INVESTERINGEN DOOR PERSONEN DIE WEINIG OF GEEN BELASTINGEN BETALEN

OPDRACHTEN

De premies voor energiebesparende investeringen door mensen die weinig of geen belastingen betalen, hebben als hoofddoel compensatie te brengen voor al wie bij gebrek aan inkomen niet in aanmerking komt voor de federale belastingaftrek voor energiebesparende investeringen.

MIDDELEN

De premies bedragen:

- 8 €/m² geïsoleerd dak (9,6 €/m² voor beschermde klanten),
- 150 €/m² enkele beglazing vervangen door dubbele beglazing met hoog rendement (180 €/m² voor beschermde klanten),
- 1.500 € voor de installatie van een verwarmingsketel door condensatie (1.800 € voor beschermde klanten).

VOORWAARDEN VOOR DE STEUN

Om van deze premies gebruik te kunnen maken, moet men eigenaar of huurder zijn van een woning in Vlaanderen en minder dan 2.700 € basisbelasting betalen op het inkomen 2006. De maximumpremie voor 2009 bedraagt 2770 € en 3324 € voor de beschermde klanten.

ANALYSE VAN MOGELIJKHEDEN EN MOEILIKHEDEN

Net zoals bij de meeste andere premies dekt het bedrag van deze premie niet de volledige investering. Voor kansarme bevolkingsgroepen moet de premie geïntegreerd worden in een breder financieel plan om te leiden tot werkelijke investering.

2.2.3 DAKISOLATIE

OPDRACHTEN

In het kader van het beleid van het Vlaams Gewest om het energieverbruik te verminderen en de keuze die men heeft gemaakt om prioritair in te werken op drie vectoren nam het Gewest in 2009 het initiatief « dakisolatie ».

MIDDELEN

Iedereen die in 2009 zijn dak isoleert, kan genieten van een aanvullende premie van 500 €, die kan oplopen tot 1.000 € voor beschermde klanten.

ANALYSE VAN MOGELIJKHEDEN EN MOEILIKHEDEN

De problemen die in de vorige paragraaf beschreven worden, gelden nog steeds. Toch is het zo dat het Vlaams Gewest, nog vóór de belastingkredieten, een alternatief biedt aan gezinnen die geen belasting zouden betalen.

2.2.4 KLIMAAT OP MAAT - KLIMAATWIJKEN

OPDRACHTEN

De opdracht van « klimaatwijken » en « klimaat op maat » is een vermindering met 8% van het verbruik van een groep tijdens een beperkte periode (momenteel 6 maanden). De verbruikers worden begeleid door een « energiemeester », doorgaans een gevormde vrijwilliger. Het project « Klimaat op maat » is hetzelfde als « klimaatwijken », maar richt zich specifiek tot de OCMW's, sociale huisvestingsmaatschappijen en reeds bestaande groepen kansarmen.

MIDDELEN

Wat de middelen betreft, is Bond Beter Leefmilieu initiatiefnemer van het project, samen met Eco-life. De subsidies hebben meerdere bronnen : provincies, DNB, Vlaams Gewest, privé-bronnen, gemeenten, OCMW's, ...

VOORWAARDEN VOOR DE STEUN

Aan de gemeenten, OCMW's en de geïnteresseerde groepen wordt doorgaans voorgesteld om zelf ook bij te dragen tot dit soort project.

ANALYSE VAN MOGELIJKHEDEN EN MOEILIKHEDEN

De resultaten van dit systeem zijn globaal genomen positief (de deelnemende groepen halen meestal de doelstelling) maar het is moeilijk te achterhalen wat overblijft van de sensibilisering nadat het project is stopgezet.

Bepaalde groepen behalen overigens zeer positieve resultaten (vermindering van het verbruik met 20 tot 30%), vooral bij thuisblijvende alleenstaande moeders (hierbij moet worden opgemerkt dat dit interessante doelgroepen zijn aangezien ze enerzijds a priori meer verbruiken dan anderen : continu gebruik van de woning, en dat anderzijds de gedragswijziging rechtstreeks wordt aangevoerd bij twee generaties).

Deze projecten zijn in de eerste plaats gericht op sensibilisering en niet op structurele investeringen. Het is dan ook mogelijk dat de nieuw verworven gedragingen even snel worden afgeleerd als ze zijn aangeleerd

Het is mogelijk om « Klimaat op Maat » voor te stellen aan bestaande groepen of bijvoorbeeld aan werknemers van gemeenten of OCMW's.

2.2.5 ENERGIEDIAGNOSE EN ENERGIESNOEIERS

OPDRACHTEN

De meeste DNB zijn verplicht een aantal energiediagnoses uit te voeren bij particulieren. De DNB moeten hiervoor samenwerken met de gemeenten (maar de gemeenten zelf zijn niet tot samenwerking verplicht).

De gemeenten die ervoor kiezen om samen te werken, kunnen bepalen :

- wie de diagnose uitvoert : de gemeente zelf, de DNB of derden,
- aan welke gezinnen worden deze scans voorgesteld. Men wordt aangemoedigd om prioritair kansarme gezinnen of beschermde klanten te begeleiden.

Tijdens deze scans wordt een eerste beeld van de bestaande energietoestand geschetst en geeft men aan welke de mogelijkheden zijn om energie te besparen, en op welke specifieke punten (bijvoorbeeld isolatie, verwarming, verlichting, elektrische toestellen). Tegelijk – of eventueel tijdens een tweede bezoek – wordt een reeks kleine maatregelen genomen (plaatsing van spaarlampen, spaardouchekoppen, reflecterende radiatorfolie en leidingisolatie). Ten slotte ontvangt de bewoner een verslag waarin de eerste vaststellingen worden vermeld, de bestaande toestand, energiebesparingsadvies, een beschrijving van de genomen maatregelen, een eerste indicatie van de besparing die mogelijk is na ingrijpendere maatregelen en informatie over de bestaande financieringsmiddelen.

MIDDELEN

De middelen om dit soort project mogelijk te maken, hebben meerdere bronnen:

- de distributienetbeheerders,
- de provincies,
- steun van de energiesector, van duurzame ontwikkeling (door subsidies),
- de gemeenten en OCMW's,
- bijdrage vanuit de sociale economie,
- bijdrage voor tewerkstelling en vorming (activa, VDAB, bouwsector,...),
- steun van de klant en/of van de lokale overheden (dienstencheques).

Het geld voor de energiesnoeiers wordt bijeengebracht via KOMOSIE (Koepel van Milieuondernemers in de Sociale Economie vzw). De uitvoering kan in handen worden gegeven van *energiesnoeiers*¹⁹, dit zijn in hoofdzaak personen die het zelf moeilijk hadden om de arbeidsmarkt te betreden zoals bijvoorbeeld langdurig werklozen. Het doel hiervan is maatregelen ten uitvoer brengen om de algemene toestand van het leefmilieu te verbeteren en kansarme gezinnen in staat te stellen energie te besparen.

Momenteel zijn 32 organisaties erkend door KOMOSIE. De projecten met energiesnoeiers worden bovendien actief ondersteund door de VVSG.

VOORWAARDEN VOOR DE STEUN

De voorwaarden zijn eigen aan elk project en daarmee ook aan de deelnemende gemeenten en OCMW's, behalve in de gevallen waarin de provincie een provinciale plaatsing voorstelt.

¹⁹ KOMOSIE vzw - <http://www.energiesnoeiers.net>

ANALYSE VAN MOGELIJKHEDEN EN MOEILIKHEDEN

De energiescans zijn waarschijnlijk de maatregel met de beste kost/energie-efficiëntie verhouding in heel België. Niet alleen kan een woning immers snel worden geëvalueerd met betrekking tot de meest rendabele maatregelen die genomen kunnen worden, maar de energiediagnoses houden bovendien de effectieve uitvoering in van deze maatregelen (reflecterende radiatorfolie, enz.).

Het is mogelijk om dit type maatregelen voor te stellen voor alle Gewesten en dan zeker voor de kansarme gezinnen.

Wij zijn van mening dat aan de werkzaamheden die bij de particulier thuis worden verricht een belangrijke maatregel op nuttige wijze kan worden toegevoegd : de nachtverlaging of het uitschakelen van de verwarming via temperatuurregeling. Indien de regeling dit mogelijk maakt, is aan deze maatregel geen kost verbonden en kan het energieverbruik vlot tot 20% worden verminderd.

Het project met de energiesnoeiers toont bovendien aan dat het mogelijk is kansarme mensen te betrekken bij de uitvoering van de maatregelen en de uitvoering van de scans.

Deze maatregel is een zeer nuttig instrument in een energiebeleid gericht op de gezinnen in het algemeen en voor kansarme bevolkingsgroepen in het bijzonder.

HUIDIG EFFECTIEF GEBRUIK

Tegen eind 2009 zullen de energiesnoeiers 1/3 van de energiescans van de distributienetbeheerders hebben uitgevoerd, dat zijn er 16.500 van de 50.000 die de DNB worden opgelegd .

2.2.6 MIDDELEN VAN DE PROVINCIES

Wij treden niet in detail over de provinciale middelen, die vaak rechtstreeks verbonden zijn aan projecten vermeld in de projectfiches. Algemeen kan worden gesteld dat deze middelen bovenop de middelen van de DNB komen en de aantrekkingskracht versterken van diensten die ter beschikking worden gesteld van de OCMW's.

2.3 SPECIFIEKE MIDDELEN VOOR HET WAALS GEWEST

2.3.1 PREVENTIE-ACTIEPLAN (PLAN D'ACTION DE PRÉVENTION)

OPDRACHTEN

Het "Plan d'Action de Prévention" (PAP) is de nieuwe naam van het vroegere "Plan de Guidance Sociale Énergétique" (PGSE) dat is herwerkt. Het PAP heeft als opdracht mensen te informeren over

rationeel energiegebruik en over de beheersing van het verbruik, preventieve en curatieve acties te voeren op dit vlak en informatie te verspreiden die de bestaande financiële steun toegankelijker moet maken. In hun plan kunnen de OCMW's ook opnemen dat bepaalde types investeringssteun geprefinancierd worden. Sinds 2004 worden jaarlijks projectoproepen uitgeschreven voor het PAP en de plannen dekken periodes van 2 jaar.

MIDDELEN

De begroting die aan elk OCMW wordt toegekend voor de uitvoering van het goedgekeurde plan wordt geplafonneerd op 250 € per leefloontrekker die het ten laste heeft, met een maximum van 50.000 € per OCMW. Praktisch gezien werd voor het plan 2008-2010 een bedrag vastgelegd van 1.273.013 € voor 104 projecten, hetzij een gemiddelde van 12.240 € per plan. Ook werden opleidingsmodules ingevoerd voor de maatschappelijke werkers die bij het PAP betrokken zijn.

VOORWAARDEN VOOR DE STEUN

Het betreft een jaarlijkse projectoproep. Als toegestane kosten gelden het organiseren van sensibiliseringsactiviteiten, verloning van externe actoren en deskundigen voor conferenties, audits en diverse diagnoses, enz. De personeelskost van het OCMW mag daarentegen in geen geval in rekening worden gebracht bij de kosten verbonden aan het PAP.

HUIDIG EFFECTIEF GEBRUIK

De projectoproep 2008 kreeg 108 reacties, waarvan er 104 werden aanvaard. Er zijn dus meer dan 104 OCMW's die een preventie-actie ondernemen. De meeste Waalse projecten in onze selectie sluiten aan bij een PAP. Het PAP is doorgaans een aanleiding voor huisbezoeken, audits en langetermijnopvolging, met een uiteenlopend aantal gezinnen per gemeente.

ANALYSE VAN MOGELIJKHEDEN EN MOEILIKHEDEN

Door middel van de tweejarige plannen kunnen niet enkel collectieve sensibiliseringsacties gevoerd worden, maar wordt ook een individuele begeleiding van bepaalde aanvragers mogelijk via een REG_aanpak. Het PAP is vandaag de belangrijkste bron van preventieprojecten in de Waalse OCMW's en effent het pad voor een groot aantal interessante initiatieven. Toch merken we dat bepaalde OCMW's enigszins geïsoleerd zijn en onbewust bestaande acties herhalen of kampen met moeilijkheden waarvoor anderen hen hadden kunnen behoeden.

Vandaag wordt voor de uitvoering van de projecten vaak een beroep gedaan op externe deskundigheid. Dit effect kan worden toegeschreven aan de onmogelijkheid om interne personeelskosten in rekening te brengen voor het plan. De acties die verband houden met de PAP worden toevertrouwd aan een klein aantal deskundigen die oplossingen « op maat » voorstellen die soms zijn aangepast, maar soms ook gedoemd om te mislukken, afhankelijk van de mate waarin het OCMW de samenhang van het geheel zelf organiseert. Het herhaalde maar gerichte gebruik van externe deskundigen gaat vaak ten koste van de verwerving van eigen competentie inzake energie binnen het OCMW en daarmee van een preventie-actie met een echte lange-termijn horizon.

Een voorwaarde voor het slagen van externe deskundigen bij deze projecten berust in het mandaat dat hen wordt gegeven. Elke tussenkomst, die vaak beperkt blijft tot de audit van de woning, is steriel. Het volstaat om de deskundige te betrekken bij het opstellen van de uitvoeringsregels van REG-maatregelen, de opvolging van vooropgestelde voorwaarden en het meten van de weerslag hiervan.

2.3.2 PUNTEN VERBONDEN AAN DE STEUN VOOR DE TEWERKSTELLINGSBEVORDERING (APE) VOOR DE AANWERVING VAN “TUTEURS ENERGIE”

OPDRACHTEN

De 50 betrekkingen voor “*tuteurs énergie*”, die door het Waals Gewest in het leven geroepen werden en gesubsidieerd in de vorm van APE-punten, hebben als doel de OCMW's in staat te stellen een efficiënte individuele begeleiding te organiseren voor bewoners bij het zoeken naar en uitvoeren van concrete oplossingen om de staat van de woning te verbeteren. De taken van de “tuteur énergie” omvatten :

- toelichting van de resultaten van audits en energiescans aan de bewoners,
- de evaluatie van de kost van de beoogde REG-werken,
- bijstand bij de opmaak van « bestekken » voor de werken,
- ondersteuning bij het zoeken naar dienstverleners,
- een link naar andere instellingen die in de werken kunnen tussenkomen, zoals IDESS, SVK's, EFT,
- bijstand bij de indiening van aanvragen voor premies, leningen of bijlagen,
- ondersteuning bij de uitvoering van werkzaamheden door de bewoners zelf (reflecterende radiatorfolie, leidingisolatie, enz.),
- informatie en bijstand bij het begrijpen en/of het aanpassen van het toeleveringscontract.

De opdracht van de “tuteur” richt zich dan ook in de eerste plaats op concrete dingen en de bijstand bij de uitvoering van diverse werken of inrichtingen.

De subsidiëring van betrekkingen als “tuteur” is een acute maatregel die eind 2008 van start ging.

MIDDELEN

Het Gewest subsidieert gedurende twee jaar 50 betrekkingen van “tuteur” middels APE punten (Aide à la Promotion de l'Emploi). Elke betrekking wordt gedekt door een equivalent voltijdse APE,

hetzij 8 punten (21.936 €) en een aanvulling van 10.000 € per jaar bestemd om de loonlast en de werkingskosten verbonden aan de functie te cofinancieren. De “tuteurs” krijgen een opleiding van enkele dagen via de vereniging van OCMW's van de UVCW.

VOORWAARDEN VOOR DE STEUN

De 50 betrekkingen van “tuteur” worden verdeeld op basis van een projectoproep bij de OCMW's. Om deel te nemen, moeten de OCMW's of groeperingen van OCMW's sinds 2004 minstens één preventie-actieplan (PAP) verwezenlijkt hebben en een grondgebied beslaan van minstens 10.000 inwoners. Het OCMW verbindt zich ertoe dat aan de “tuteur” een duurzaam perspectief op tewerkstelling wordt voorgesteld na afloop van zijn tweejarige functie.

HUIDIG EFFECTIEF GEBRUIK

De 50 “tuteurs” zijn zeer recent (2008) en een groot aantal onder hen heeft nog niet helemaal zijn draai gevonden. Blijkbaar lopen de uitgevoerde taken sterk uiteen van het ene OCMW tot het andere : een aantal onder hen bezoekt woningen, andere ondersteunen de sociale dienst of de energiecel voor de factuuranalyse of voeren sensibiliseringsinstrumenten in enz..

ANALYSE VAN MOGELIJKHEDEN EN MOEILIKHEDEN

De financiering van “tuteurs énergie” komt tegemoet aan de problematiek van het personeelsgebrek, wat het merendeel van de andere bestaande mechanismen niet doen. Bovendien worden deze menselijke middelen uitsluitend besteed voor energiepreventie. Daarbij zijn de « tuteurs énergie » een belangrijke maatregel.

Theoretisch lijkt de taak van de “tuteur” zich toe te spitsen op de uitvoering van REG-werken. Praktisch gezien lopen de taken vrij ver uit elkaar.

Dit resulteert tegelijk in een vrij brede taakomschrijving door de subsidiërende overheid en in het bestaan van zeer uiteenlopende competenties bij de “tuteurs” zelf. In dit licht is het evident dat de week van gemeenschappelijke opleiding die zij krijgen, niet volstaat om een gelijk niveau te waarborgen. Daarom lijkt het noodzakelijk om de communicatie en het delen van ervaringen tussen de “tuteurs” onderling te onderhouden.

Tot slot lijkt het evident dat de ondersteuning van aanvragers in een benadering die in de richting gaat van REG-werkzaamheden pas van nut wordt van zodra het probleem van de vereiste investering voor de werken is opgelost. Hiertoe vermeldt de projectoproep uitdrukkelijk dat de tuteurs gebruik moeten maken van de bestaande mechanismen. De efficiëntie van de “tuteur” bij deze taak hangt dan ook af van de bestaande financieringsmiddelen voor de werken.

2.3.3 HET PLAN MEBAR (MÉNAGES À BAS REVENU) II

OPDRACHTEN

Het plan MEBAR II kent een subsidie toe aan gezinnen met een bescheiden inkomen voor investeringen voor REG. Deze subsidie beoogt de uitvoering van werken mogelijk te maken. Ze wordt toegekend door het Gewest, maar het is het OCMW dat de toekenningsvoorwaarden controleert en de procedure opstart.

MIDDELEN

Het maximumbedrag van de subsidie bedraagt 1.365 € per gezin.

VOORWAARDEN VOOR DE STEUN

De voorwaarden om recht te hebben op een MEBAR premie zijn per gezin :

- een inkomen dat niet hoger is dan de som van het minimumbedrag van de bestaansmiddelen voor elk van de gezinsleden, vermeerderd met 20%,
- geen steun van MEBAR toegekend gekregen hebben tijdens de 5 jaar daarvoor.

Indien het gezin geen eigenaar is, wordt aan de steun de voorwaarde verbonden dat de eigenaar zich ertoe moet verbinden zijn huurprijs ingevolge de werken gedurende 30 maanden niet te verhogen.

De lijst met investeringen die in aanmerking komen, bevat onder meer alle soorten isolatiewerken (waarbij ook de vervanging van schrijnwerk) en de vervanging van verwarmingstoestellen²⁰, of de regeling hiervan.

HUIDIG EFFECTIEF GEBRUIK

86% van de Waalse OCMW's die de enquête hebben beantwoord, verklaren dat zij gebruik maken van MEBAR. Dit is een zeer hoog percentage. Uit de interviews is evenwel gebleken dat voor de meeste onder hen dit gebruik slechts occasioneel is. Geen enkel project van onze selectie kent een overwegende financiering via MEBAR.

ANALYSE VAN MOGELIJKHEDEN EN MOEILIKHEDEN

De financiering van de werken, en in het bijzonder van werken aan de gebouwen, is een groot probleem bij de uitvoering van structurele REG-maatregelen. Bovendien volstaan de premies en steunmaatregelen bestemd voor het brede publiek meestal niet om impulsen te geven aan een doelgroep die eenvoudigweg niet over voldoende middelen beschikt om te investeren. Ten slotte kunnen de leningmechanismen, zelfs tegen lage percentages, niet altijd deze hindernis om te

²⁰

Op voorwaarde dat deze voldoen aan bepaalde performantiecriteriën.

investeren opvangen. In die zin bereikt het plan MEBAR een (aanzienlijk) deel van de OCMW-doelgroep, die vaak wordt vergeten in de beleidsmaatregelen voor REG-investeringssteun.

Toch is het zo dat het bedrag van de steun vaak ontoereikend is om de hele kost van de werken te dragen die nodig is voor een globale verbetering van de woning. Ter vergelijking : het maximumbedrag dat met MEBAR mogelijk is, dekt de isolatie van 30 tot 50 m² dakoppervlak, de plaatsing van 7 m² dubbele beglazing , en kan slechts zeer gedeeltelijk de aankoop van een nieuwe verwarmingsketel financieren. MEBAR is dan ook duidelijk bedoeld voor beperkte individuele vervangingen, en niet voor grotere renovaties.

De Mébar-subsidie wordt vaak gebruikt bij de toekenning van een eerste verwarmingssysteem in een woning die hierover nog niet beschikte. Dit is het gebundeld resultaat van het ontbreken van correcte apparatuur in een groot aantal woningen en het kleine bedrag van de subsidie.

2.3.4 SUBSIDIE VOOR DE INVOERING VAN STEUNGROEPEN VOOR SCHULDPREVENTIE

OPDRACHTEN

De steungroepen zijn de opvolgers van de *écoles de consommateurs*²¹. Ze verzorgen een opdracht van schuldpreventie door middel van regelmatige pedagogische animaties die georganiseerd worden om de maatschappelijke toestand te verbeteren van personen met een overmatige schuldenlast of personen die in deze toestand hebben verkeerd, alsook iedere andere geïnteresseerde, vooral met betrekking tot budgetbeheer, overmatige schulden en alle thema's die op het budgetbeheer een weerslag hebben. Het energithema maakt in die zin regelmatig deel uit van het programma. Het wordt aan de instellingen voor schuldbemiddeling overgelaten om deze groepen te organiseren.

MIDDELEN

De instellingen voor schuldbemiddeling die beslissen een steungroep te organiseren krijgen een subsidie van 1.500 € per groep.

VOORWAARDEN VOOR DE STEUN

De subsidie wordt toegekend voor minstens 10 animaties binnen het kalenderjaar, met een gefinancierd maximum van één steungroep per overheids- of privé-instelling²².

²¹ Het grote verschil tussen de *groupes d'appui* en de *écoles de consommateurs* is het feit dat de steungroepen enkel georganiseerd mogen worden door de instellingen die erkend zijn voor schuldbemiddeling.

²² ...en in de gemeenten met meer dan 30.000 inwoners een bijkomende steungroep georganiseerd door een openbare instelling voor schuldbemiddeling per volledige bijkomende schijf van 30.000 inwoners.

HUIDIG EFFECTIEF GEBRUIK

In september 2008, hetzij een jaar na het opstarten van de maatregel, waren er 31 steungroepen in Wallonië. Een steungroep bestaat doorgaans uit een tiental personen.

ANALYSE VAN MOGELIJKHEDEN EN MOEILIKHEDEN

Personen met schulden zijn uiteraard een prioritaire doelgroep voor de preventie : het werk aan hun gedragingen kan, meer nog dan financieel gewin en comfort, een reële opportuniteit bijbrengen om zelfstandigheid te verwerven. Daarom is het aangewezen dat het energithema wordt ingewerkt in bredere werkzaamheden met betrekking tot budgetbeheer en verbruikersgedrag.

Toch ontsnappen ook de steungroepen niet aan de klassieke moeilijkheden van de collectieve sensibilisering. De doelgroep toont weinig motivatie en de animaties brengen vaak slechts weinig personen samen. Evaluatie van de efficiëntie is vrijwel onmogelijk.

Ten slotte heeft de beperking tot de erkende instellingen voor schuldbeheer geleid tot een vermindering van het aantal groepen vergeleken met de vroegere « écoles de consommateurs ». Men stelt in deze context vast dat het publiek dat deze groepen bereiken vrij beperkt is (31 groepen).

2.3.5 ECO-LENING TEGEN NULTARIEF

OPDRACHTEN

De eco-lening is een lening tegen nultarief die wordt toegekend door het “Fonds du Logement des Familles Nombreuses de Wallonie” (FLFNW) en de “Société Wallonne de Crédit Social” (SWCS). Ze is bedoeld ter financiering van energiebesparende renovatiewerken. Het mechanisme wordt niet voorbehouden voor een kansarme doelgroep.

MIDDELEN

Het geleende bedrag moet tussen 2.500 € en 30.000 € liggen.

VOORWAARDEN

Het mechanisme is toegankelijk voor alle gezinnen met een netto belastbaar inkomen van minder dan 45.200 €, verhoogd met 2.200 € per kind ten laste. De betrokken woning moet de hoofdverblijfplaats zijn van het gezin en in gezonde staat verkeren. De lening mag verstrekt worden als een krediet op afbetaling over een maximale duur van 48 maanden of als hypotheeklening over ten hoogste 10 jaar.

HUIDIG EFFECTIEF GEBRUIK

De eco-lening bestaat pas sinds 2009. Ze wordt nog niet echt gebruikt door de OCMW's. Uit de enquête blijkt evenwel dat vrijwel 17% van de Waalse OCMW's zich geïnteresseerd toont in dit mechanisme.

ANALYSE VAN MOGELIJKHEDEN EN MOEILIKHEDEN

De maatschappijen die de eco-lening beheren, hebben niet de taak in te staan voor de evaluatie van de kost en de rendabiliteit van de werken, de selectie van de ondernemer e.d. Door dit aspect onderscheidt de eco-lening zich van het FRGE.

2.4 SPECIFIEKE MIDDELEN VOOR HET BRUSSELS GEWEST

2.4.1 SUBSIDIE AAN DE OCMW'S VOOR DE UITVOERING VAN OPDRACHTEN VAN OPENBARE DIENST

OPDRACHTEN

Het Gewest kent jaarlijks een subsidie toe aan alle Brusselse OCMW's voor de uitvoering van de opdrachten van openbare dienst die bepaald worden in de gas- en elektriciteitsordonnanties. Deze subsidie verplicht dus niet tot preventie-initiatieven maar beoogt de OCMW in staat te stellen alle nieuwe opdrachten te vervullen die voortvloeien uit de vrijmaking van de markt.

MIDDELEN

In 2008 bedroeg de totale subsidie die over de 19 OCMW's verdeeld werd 987.000 €, hetzij gemiddeld 52.000 € per OCMW. Het minimum dat in 2008 aan een OCMW werd uitgekeerd, was 9.700 €.

VOORWAARDEN VOOR DE STEUN

In het kader van deze subsidie moeten de Brusselse OCMW's driemaandelijks bij Leefmilieu Brussel een verslag indienen met de cijfers betreffende de verbintenissen van openbare dienst, zoals het aantal begrenzers geplaatst door de leveranciers, het aantal keren dat het OCMW de leverancier gelast heeft het vol vermogen te herstellen of het aantal schuldafbouwplannen dat werd aanvaard. In totaal moeten zo 16 cijfers worden overgemaakt. Jaarlijks moet het OCMW een uitvoerig verslag indienen. Alle Brusselse OCMW's die we tijdens de interviews hebben ontmoet, beklagen zich over de administratieve rompslomp die deze verslagen met zich meebrengen.

HUIDIG EFFECTIEF GEBRUIK

Alle OCMW's ontvangen deze subsidie. Het gebruik dat ze ervan maken, verschilt sterk van het ene OCMW tot het andere. Als het OCMW beschikt over een energiecel blijkt deze subsidie eenvoudig toegevoegd te worden aan de bestaande middelen van de cel in zijn globaliteit.

ANALYSE VAN MOGELIJKHEDEN EN MOEILIKHEDEN

Deze subsidie is niet specifiek gericht op preventie. Praktisch gezien, merken de OCMW's op dat het bijhouden van deze driemaandelijke verslagen hen aanzienlijk veel tijd kost, waarvan sommigen beweren dat deze kost vrijwel overeenstemt met het bedrag van de subsidie. Gelet op de tijd die de CPAS hieraan verklaren te besteden, valt de subsidie inderdaad heel wat lager uit, vooral voor de kleine OCMW's.

2.4.2 DE SOCIALE GROENE LENING

OPDRACHTEN

De sociale groene lening is een lening tegen nultarief (0%) die wordt toegekend door het Gewest via de coöperatieve voor alternatief krediet *CREDAL* en die bedoeld is om energiebesparende renovatiewerken te financieren. *CREDAL* staat in voor een begeleiding van de aanvragers. Het mechanisme is niet voorbehouden voor een kansarm publiek, maar richt zich toch tot een doelgroep met een bescheiden inkomen.

MIDDELEN

De sociale groene lening staat bedragen toe tot 10.000 € per jaar.

VOORWAARDEN VOOR DE STEUN

Om van de lening te kunnen genieten, moet de aanvrager een particulier²³ zijn en een netto beroepsinkomen hebben van minder dan 992 €/maand voor een alleenstaande en 1.353 €/maand voor samenwonenden (+176 € per kind ten laste) na aftrek van de maandelijkse hypotheekbetaling.

HUIDIG EFFECTIEF GEBRUIK

De maatregel geldt sinds dit jaar en kan dus nog niet geëvalueerd worden op zijn huidig gebruik.

ANALYSE VAN MOGELIJKHEDEN EN MOEILIKHEDEN

Zoals voor de andere leningmechanismen lijkt het redelijk om aan te nemen dat de meest kansarme doelgroepen het moeilijk zullen hebben om hiervan gebruik te maken. Toch kan het mechanisme er onder meer toe bijdragen dat eigenaars verbeteringen aanbrengen in de woning die ze verhuren.

²³ Eigenaar of huurder, die er al dan niet zelf woont.

2.4.3 WIJKCONTRACTEN

OPDRACHTEN

De wijkcontracten bestaan uit een aantal overeenkomsten tussen het Gewest en de gemeenten over plannen die bepaalde wijken nieuw leven moeten inblazen. De maatregel richt zich dus *a priori* noch op de OCMW's, noch op energie. In de praktijk mag het luik huisvesting van de wijkcontracten echter aanzien worden als een middel om de gebouwen te renoveren, en dan in het bijzonder het gebouwenbestand dat te huur gesteld wordt voor een kansarm publiek. Voor zover milieucriteria deel uitmaken van de renovatievoorwaarden zijn deze contracten dus een opportuniteit voor energiepreventie.

HUIDIG EFFECTIEF GEBRUIK

Van de bevraagde projecten is *project X* het enige dat gebruik maakt van de wijkcontracten. Deze zijn bovendien het belangrijkste financieringsmiddel²⁴ van dit project voor sociale economie, dat ondertussen al de renovatie van een honderdtal woningen in Brussel Stad op zijn actief mag schrijven.

2.5 INTERNE ORGANISATIE VAN DE OCMW'S EN SAMENWERKING

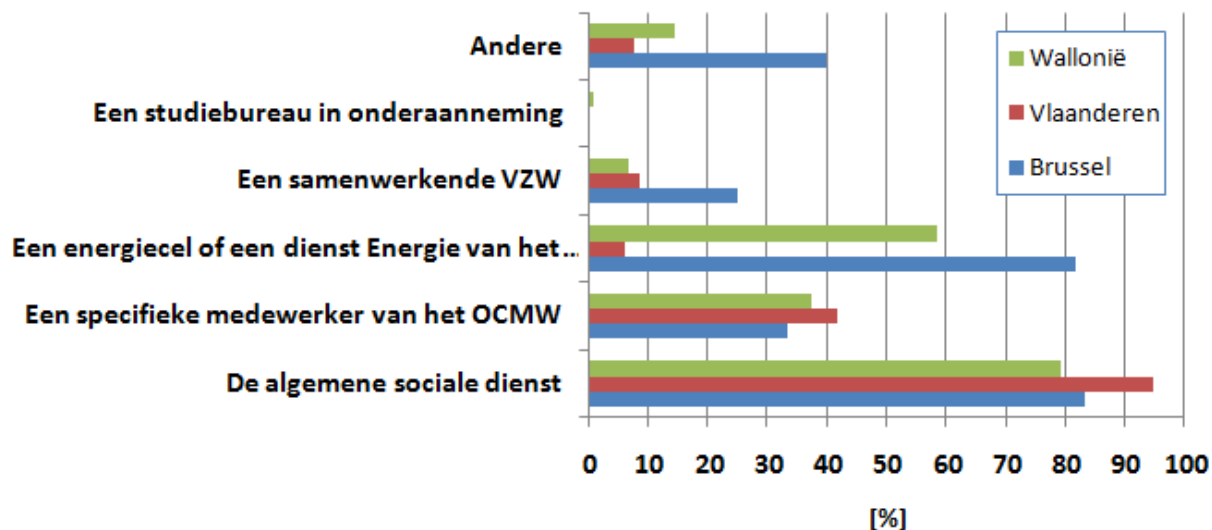
2.5.1 WIE IS BELAST MET ENERGIE IN DE OCMW'S

Uit de enquête blijkt dat de energiekwestie hoofdzakelijk ten laste wordt genomen door de algemene sociale dienst en in een groot aantal gevallen door een energiecel of een specifiek ingevoerde energiedienst.

Het lijkt dat de Vlaamse OCMW's (6%) zelden over een energiecel beschikken, in tegenstelling tot de Waalse en Brusselse OCMW's (58% en 82%). Dit verschil kan ongetwijfeld worden verklaard door het verschil tussen de Vlaamse context – grotere betrokkenheid van de distributienetbeheerders – en de toestand in Wallonië en Brussel – sterkere interne aanpak van de problematiek in de OCMW's, in het bijzonder ten gevolge van de financiële impulsen van enerzijds het Waals gewest en anderzijds Leefmilieu Brussel. Bovendien beperkt de aanwezigheid van energiesoepers waarschijnlijk de interne werklust waardoor de algemene sociale dienst de opvolging van de verschillende dossiers vlotter aankan.

²⁴

Project X wordt ook gefinancierd door het Grootstedenbeleid

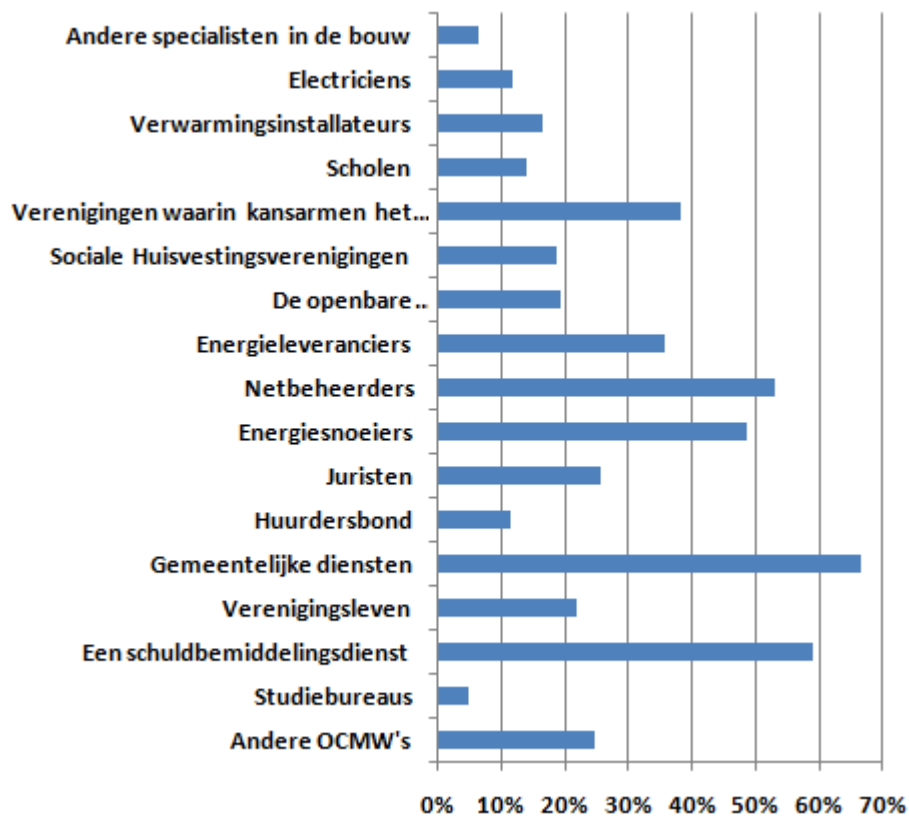

De OCMW's doen vrijwel nooit een beroep op een extern studie bureau. Iets minder dan 10% van de OCMW's werkt samen met een partner-vzw.

Deze laatste grafiek toont dat de energiekwestie in de gezinnen voor de OCMW's vaak ten laste wordt genomen door meerdere personen en dat, zelfs als er een energiecel aanwezig is, andere diensten bepaalde aspecten behandelen die hiermee verband houden. In Wallonië bijvoorbeeld beschikt 58% van de OCMW's over een energiecel, en toch behandelt 78% van de OCMW's er dit aspect in de globale sociale dienst.

2.5.2 BESTAANDE SAMENWERKINGEN

Een groot aantal OCMW's heeft voor bepaalde projecten een beroep gedaan op externe deskundigheid en onderhoudt een samenwerking met verscheidene gesprekspartners. Zoals blijkt uit de onderstaande grafiek bevestigt meer dan 65% van de OCMW's dat zij nauw hebben samengewerkt met de gemeentelijke diensten, 59% met een schuldbemiddelingsdienst, 53% met de energieleveranciers, enz.

Al deze samenwerkingen tonen aan hoe belangrijk het is om duidelijk energiereferenten vast te stellen om de communicatie tussen de verschillende actoren te vergemakkelijken en een centrale positie aan te houden inzake preventie. Deze handelwijze kan de opvolging van dossiers vergemakkelijken en voorkomen dat de personen voor wie energie slechts één element is in een veel groter geheel zich niet verliezen in complexe procedures die veel aandacht vragen.

2.6 BESTAANDE MIDDELEN : SYNTHESE EN GEBRUIK

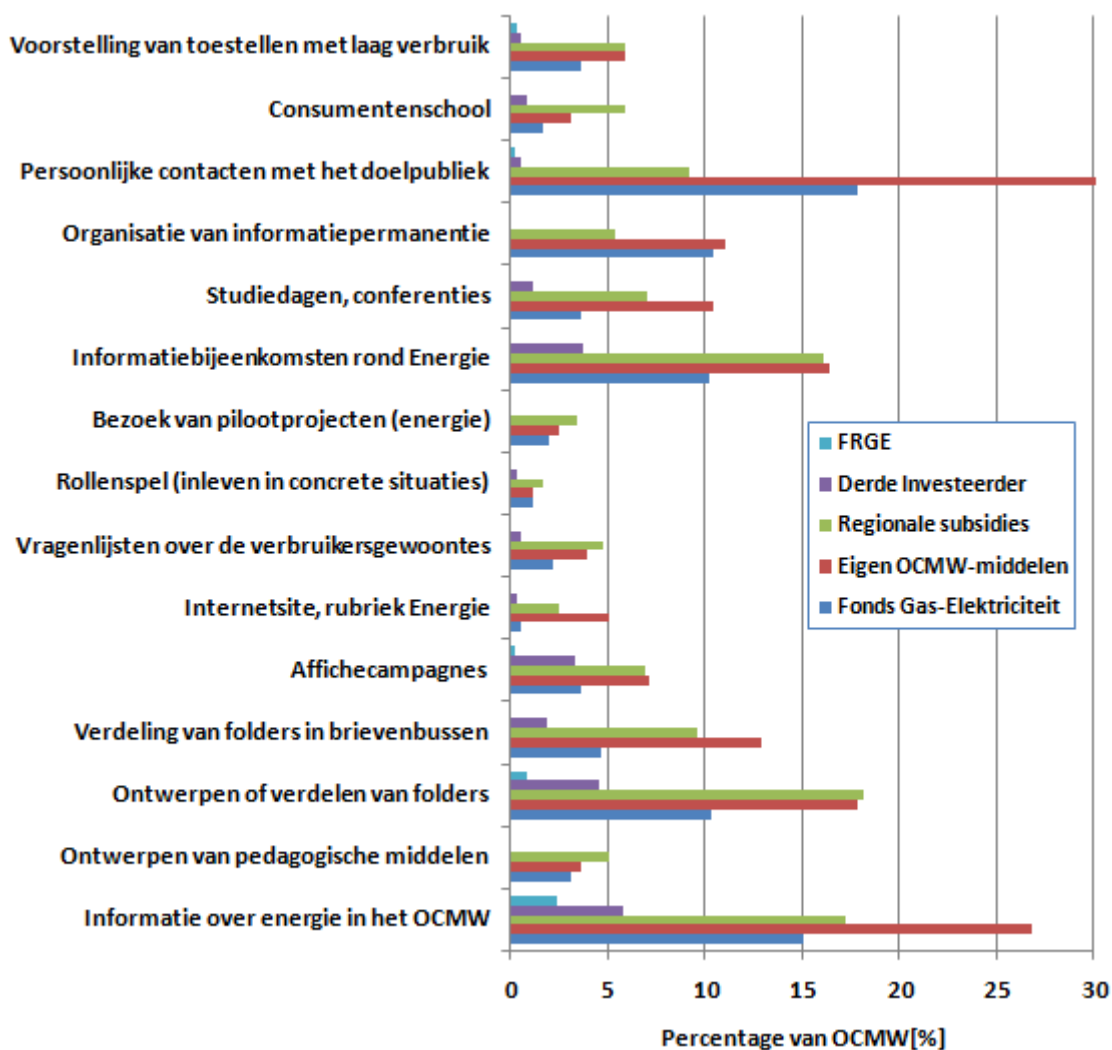
Deze afdeling geeft de verschillende resultaten die bij de enquête zijn verzameld in grafieken weer. Het betreft het percentage OCMW's – dat de vermelde types preventie-initiatieven neemt – dat een beroep doet op de belangrijkste bestaande financiële middelen.

Deze gegevens maken geen melding van de verdeling van de fondsen voor de verschillende activiteiten. Tijdens de enquête werden geen financiële gegevens verzameld. Als 12% van de OCMW's die spaarlampen financiert hiervoor eigen middelen gebruikt, dan betekent dit niet dat ze 12% van de investering ten laste nemen.

2.6.1 SENSIBILISERING EN INFORMATIEVERSTREKKING VOOR DE DOELGROEP

Deze grafiek toont dat de OCMW's in de eerste plaats de gewestelijke subsidies gebruiken, vervolgens hun eigen middelen en pas dan het Federaal Sociaal Energiefonds om de doelgroep te sensibiliseren en te informeren.

“Persoonlijke contacten met het doelpubliek” (31%), “informatie over energie in het OCMW” (27%) en “ontwerpen of verdelen van folders” (18%) zijn de drie belangrijkste initiatieven waarvoor de eigen middelen van de OCMW's worden gebruikt.

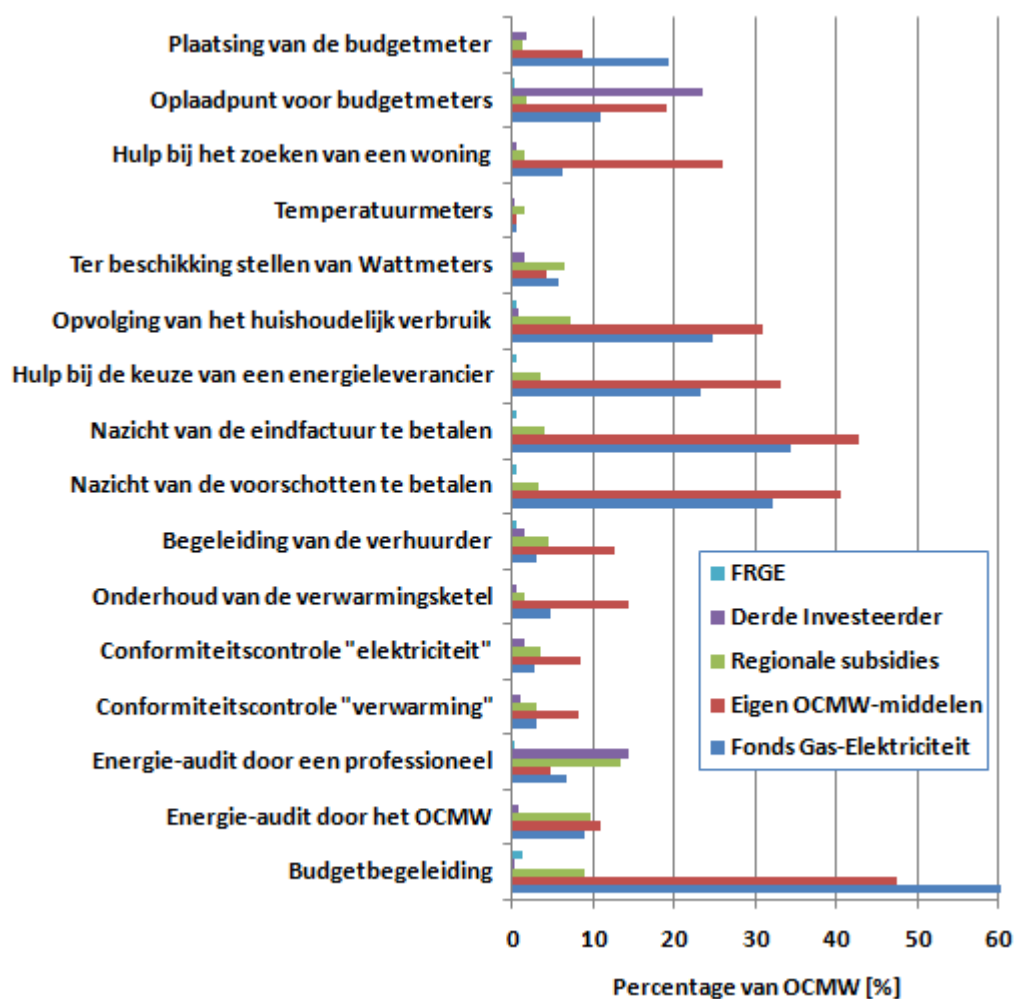

Het Federaal Sociaal Energiefonds wordt daarentegen veeleer gebruikt voor projecten van informatiepermanenties, de invoering van pedagogische instrumenten en gepersonaliseerd contact met de doelgroep.

2.6.2 BEGELEIDING EN DIENSTEN

De post « *begeleiding en diensten* » heeft in de eerste plaats behoefte aan menselijke middelen. Uit analyse van de volgende grafiek kan worden opgemaakt dat de eigen middelen van de OCMW's de belangrijkste fondsen zijn die worden aangeboord, gevolgd door het Sociaal Energiefonds.

De eigen middelen dienen hoofdzakelijk voor: “budgetbegeleiding” (48%), “nazicht van de eindfactuur te betalen” (43%) en “nazicht van de voorschotten te betalen” (41%).

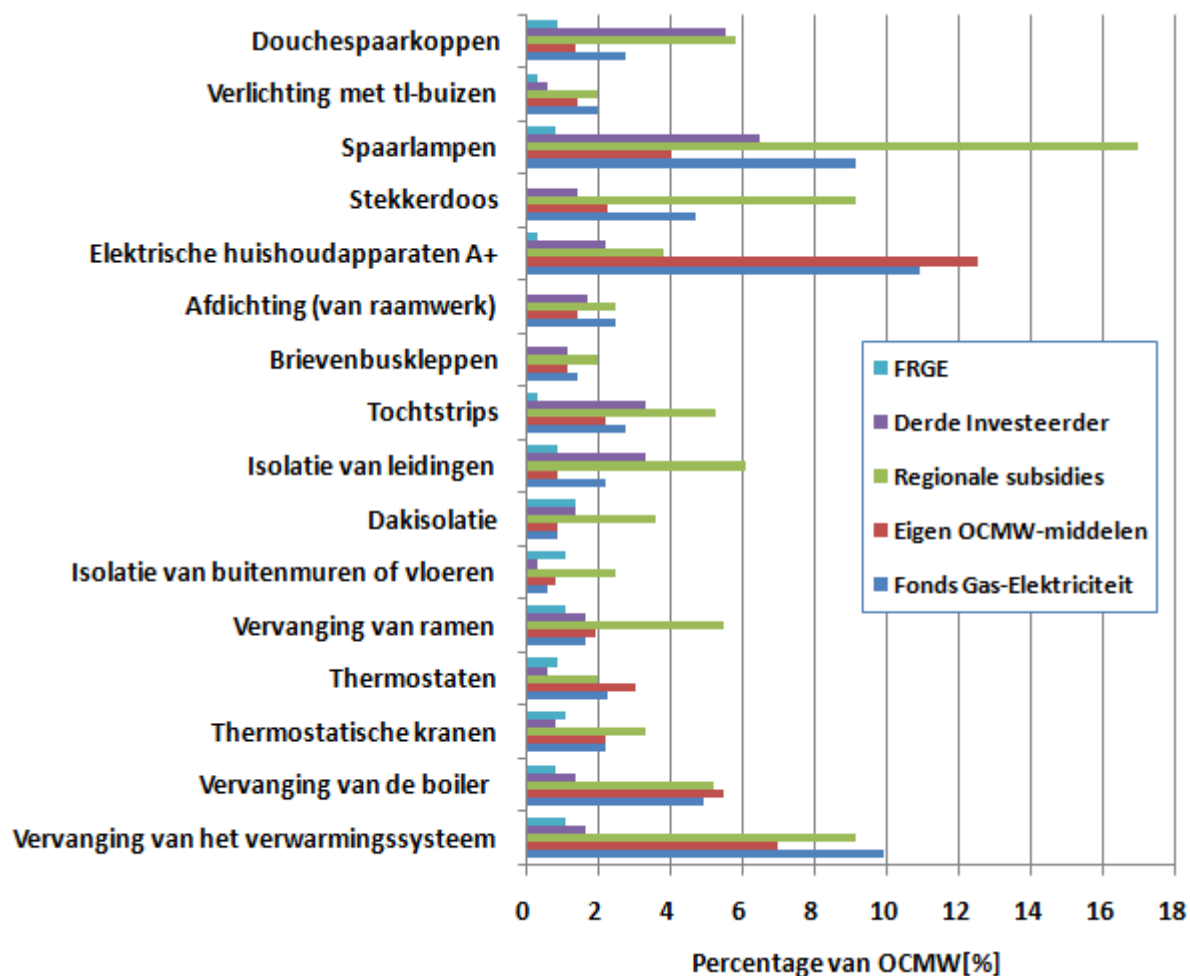

Het Sociaal Energiefonds wordt het meest gebruikt voor “budgetbegeleiding” (60%), voor “nazicht van de eindfactuur te betalen” (34%) en voor “nazicht van de voorschotten te betalen” (32%).

We merken daarbij op dat een groot aantal OCMW's geen beroep doet op het Sociaal Energiefonds, dat het voornaamste financieringsmiddel is voor personeel. Nochtans maakt volgens onze enquête 97% van de OCMW's gebruik van dit fonds. Daarom veronderstellen wij dat dit geld veeleer wordt aangewend voor materiaal of voor schuldafbouw. Ook is het mogelijk dat in de antwoorden een schijneffect ontstaat : van zodra het personeel een loonfiche van het OCMW ontvangt, wordt de post ondergebracht bij « eigen middelen », ook al ontvangt het OCMW daarnaast federale middelen om een sociaal energiebeleid uit te bouwen.

2.6.3 INVESTERINGSSTEUN BIJ DE OCMW'S

De onderstaande grafiek toont ons dat de gewestelijke subsidies het belangrijkste financieringsmiddel zijn dat de OCMW's gebruiken voor de aankoop van materiaal.

2.6.4 TOEGANG TOT FINANCIERINGSMIDDELEN

De onderstaande tabel vermeldt het standpunt van de OCMW's over de toegang die zij hebben tot financieringsmiddelen. Daarbij zien we meer bepaald dat:

- meer dan 40% van de OCMW's stelt dat de administratieve dossiers te complex zijn voor het FRGE,
- vrijwel 25% van de Waalse OCMW's vindt dat de bedragen van de energiepremies te klein zijn,
- de administratieve dossiers te complex zijn voor 35% van de Vlaamse OCMW's,
- ruim 25% van de Belgische OCMW's stelt dat de bedragen die het Federaal Sociaal Energiefonds uitkeert, te klein zijn.

	Te restrictieve toegangsvoorwaarden	Uitgekeerde bedragen te klein	Administratieve dossiers te complex	Wij hebben geen enkel probleem
Sociaal Energiefonds	5%	23%	4%	72%
FRGE	17%	8%	43%	34%
Energiepremies (WG)	16%	23%	27%	45%
MEBAR (WG)	27%	13%	6%	63%
Energiesnoeiërs (VIG)	8%	15%	10%	70%
Renovatiepremies (VIG)	16%	7%	35%	45%
Fonds voor Sociale Energiebegeleiding (BrG)	0%	33%	44%	56%

3. OVERZICHT VAN DE PREVENTIEPROJECTEN

Onder preventiebeleid wordt het geheel van maatregelen verstaan die tot doel hebben het energieverbruik te doen dalen. Vanuit die optiek beschouwd omvat preventie een uitermate brede waaier van acties, waar de REG-acties *a priori* slechts een beperkt onderdeel van uitmaken.

AFBAKENING VAN DE ACTIES

Voor deze studie hebben we ons evenwel opzettelijk beperkt tot de acties die een rechtstreekse weerslag hebben op het verbruik. De acties waarbij de aandacht uitgaat naar het prijsaspect (keuze van de leverancier, nagaan of men recht heeft op een sociaal tarief, enz.), hebben we dus uit onze analyse geweerd. We gaan evenmin stilstaan bij de acties in verband met schuldbemiddeling, budgetbegeleiding en budgetmeters die reeds door een groot aantal OCMW's worden ondernomen, en dat niettegenstaande het preventieve effect dat deze hebben op het verbruik²⁵.

PROJECTFICHES

Van ieder project is een beschrijvende fiche opgenomen in de bijlage. Deze fiches zijn voornamelijk opgebouwd rond feiten. Zij zijn rechtstreeks gebaseerd op de gesprekken die we gevoerd hebben met de projectontwerpers, aan wie ze ter goedkeuring werden voorgelegd.

3.1 INDELING VAN DE PREVENTIEVE MAATREGELEN

3.1.1 WERKWIJZE

De efficiëntie van de preventieve REG-acties in de betekenis die wij er in dit hoofdstuk aan geven, vertaalt zich telkenmale in een daling van het verbruik. Algemeen beschouwd kan een dergelijke daling toegeschreven worden aan twee soorten aanpassingen:

- betere uitrustingen.
- aangepast gebruik van de uitrustingen.

We kunnen daarbij de volgende formule hanteren:

$$\text{Verbruik} = U \times G$$

²⁵ Een preventieve invloed waar wij ons niet over zullen uitspreken.

Waarbij U staat voor het verbruik van de uitrustingen en G voor het gebruik dat ervan gemaakt wordt.

Een indeling die gebaseerd is op deze werkwijzen, is in die zin waardevol dat zij het mogelijk maakt duidelijk te bepalen hoe grondig de twee belangrijkste besparende factoren elk uitgewerkt zijn. Ook de wisselwerkingen tussen deze factoren en het overwicht van de ene op de andere verdienen bijzondere aandacht. Een zogenaamd totaalproject dat slechts rond één van deze factoren opgebouwd is, zou ongetwijfeld voorbijgaan aan heel wat mogelijke besparingen.

3.1.2 GANGBARE CATEGORISERING

Bepaalde acties zijn duidelijk overwegend afgestemd op één van volgende werkwijzen (zie afbeelding hieronder):

- *Vorming/voorlichting van de doelgroep*: dergelijke acties dragen grotendeels bij tot een gedragswijziging.
- *Investeringssteun*: dergelijke acties dragen uitsluitend bij tot een verbetering van de uitrustingen.

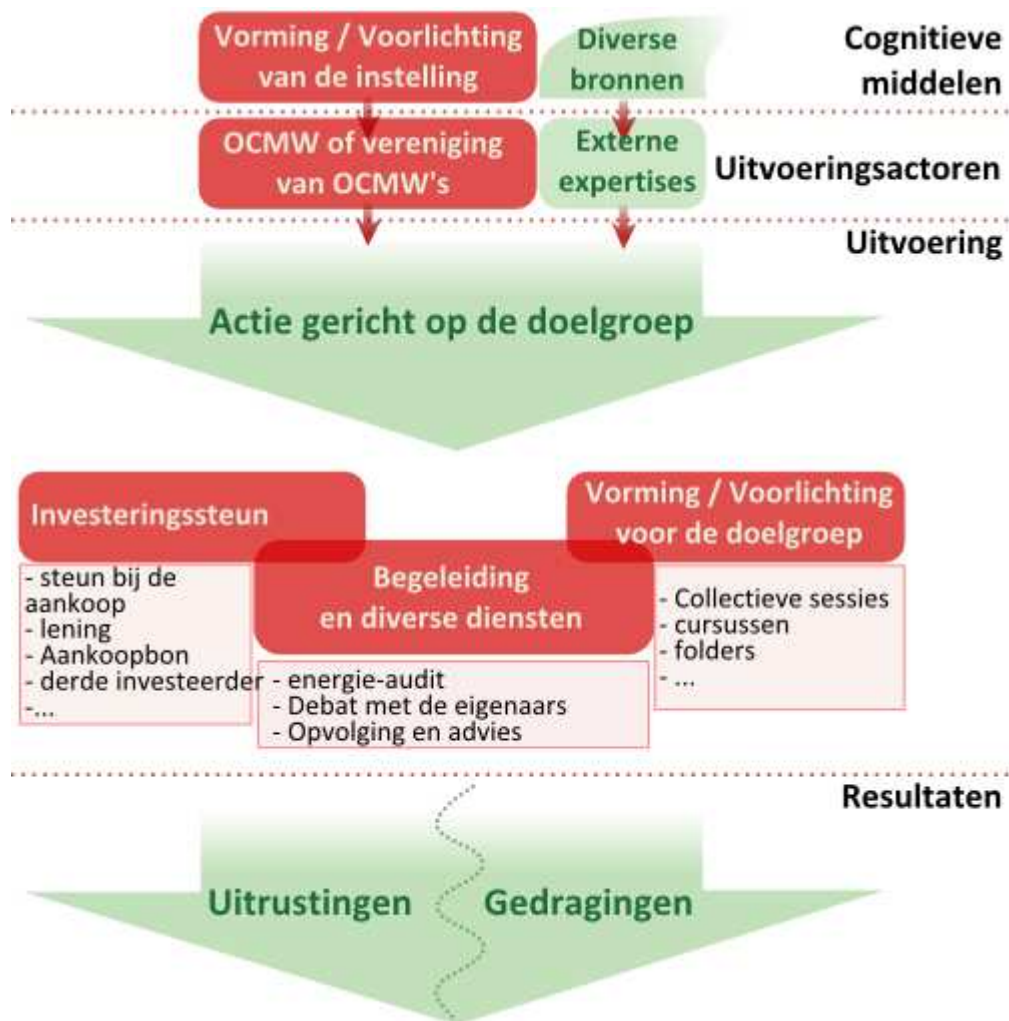
Alle andere acties die rechtstreeks gericht zijn tot de doelgroep, kunnen in de praktijk samengebracht worden onder de noemer *Begeleiding en dienstverlening*:

- *Begeleiding en dienstverlening*: bij deze acties gaat de verbetering van de uitrustingen doorgaans gepaard met een beter gebruik ervan. In bepaalde gevallen omvatten zij een expliciet onderdeel vorming/voorlichting van de doelgroep of investeringssteun.

Andere projecten hebben dan weer tot doel de doelgroep te bereiken door middel van *acties in de tweede graad*. Deze acties zijn op generlei wijze in te delen op basis van de hierboven beschreven werkwijzen. Uit de praktijk blijkt dat bijna alle acties van dit type samen te brengen zijn onder de noemer *Vorming/voorlichting van de instelling*:

- *Vorming/voorlichting van de instelling*: deze acties moeten leiden tot een betere behandeling van energiekwesties. Deze behandeling kan zowel de vorm aannemen van acties die inspelen op het gedrag als van acties die toegespitst zijn op de uitrustingen.

In het vervolg van het verslag zullen wij de projecten indelen in vier categorieën. De meeste projecten zijn onder te brengen in één enkele categorie. Wanneer een project in meerdere categorieën tegelijk kan worden ingedeeld, zullen wij dat telkenmale vermelden.

3 . 2 VORMING EN VOORLICHTING VAN DE INSTELLINGG

De naar de OCMW's opgestuurde enquête heeft over dit thema geen enkel statistisch gegeven opgeleverd. Desalniettemin is tijdens de gesprekken gebleken dat deze acties niet enkel een heuse toegevoegde waarde inhouden, maar ook dat zij door heel wat maatschappelijk werkers ten zeerste gewenst worden.

3.2.1 BIJZONDERE PROJECTEN

De projecten met betrekking tot *voorlichting/vorming van de instelling* waarrond wij gesprekken hebben afgenomen, worden kort toegelicht in dit onderdeel²⁶ en uitvoerig beschreven in de bijgevoegde fiches.

ALGEMENE INFORMATIE

Sommige projecten schakelen externe opleiders in om vrij algemene vormingen rond energie op te zetten, die bestemd zijn voor de voltallige instelling of voor sommige van haar leden. Dit soort projecten houdt het voordeel in dat zij de inzichten van de instelling stevig onderbouwt en een algemene context bevordert die preventie in de hand werkt.

Vormingen energiegids bestemd voor het personeel – *verschillende Waalse gemeenten*

Verscheidene OCMW's waarmee wij contact hebben gehad, lieten de vorming « energiegids » volgen door sommige van hun personeelsleden, die daarvoor vaak samen gezet werden met gemeentepersoneel. De vorming sluit aan op het streven om binnen het bestuur referentiepersonen op te leiden.

Energie-opleiding voor gezinshulpen – *Walhain*

Opleiding van 2 gezinshulpen zodanig dat zij kunnen ingrijpen en de gezinnen waar zij bij gaan, adviseren. Twee van de elf gezinshulpen hebben deze opleiding reeds gevolgd. Er wordt overwogen dit initiatief uit te breiden en deze opleiding ook toegankelijk te maken voor de anderen. Dit project wordt gefinancierd met de eigen middelen van het OCMW.

Het systeem van de gezinshulpen biedt de mogelijkheid rechtstreeks profijt te halen uit het bevoorrecht en terugkerend contact dat zij opbouwen met de cliënten. Het spreekt daarentegen voor zich dat deze werkwijze voornamelijk inspeelt op het gedrag en mogelijk beperkingen inhoudt.

Een andere manier om de basiskennis te verstevigen, bestaat erin referentiedocumenten op te stellen en deze op doelmatige wijze te verspreiden en te promoten:

Vademecum Energie voor de Brusselse OCMW's – *Conferentie van voorzitters en secretarissen*

Momenteel werkt de conferentie van de 19 aan een Vademecum Energie. In dit document zullen energiekwesties vanuit al hun facetten belicht worden, zonder dat dit beperkt blijft tot preventie (maatschappelijk basisonderzoek, sociaal tarief en andere). Het document moet binnen de instelling kunnen dienen als verwijzing, een instrument vormen voor de maatschappelijk werker, binnen het OCMW een toenemende sensibilisering mogelijk maken en het kan eveneens dienst doen als basis voor opleidingen.

²⁶

Feitelijke toelichting, die in hoofdzaak een samenvatting vormt van de fiches in bijlage.

SPECIFIEKE OPLEIDINGEN VOOR DE DIENST ENERGIE EN OPDOEN VAN ERVARING

Andere projecten spitsen zich meer toe op de opleiding of specifieke begeleiding van het personeel dat belast is met preventie of energie. Het is dan ook niet langer de bedoeling om de specifieke context van de kansarme gezinnen te verbeteren, maar te werken aan de dienstverlening van de OCMW's.

Voor de uitvoering van deze projecten wordt een beroep gedaan op personen die actief zijn buiten het OCMW ofwel op de eigen mensen.

Binnen deze categorie mag niet vergeten worden ervaring op te doen met energiekwesties en met de specifieke doelgroep van ieder OCMW. Dit wezenlijke aspect van de evolutie van de energiediensten van de OCMW's kan deels zelfstandig verzorgd of versterkt worden door de maatschappelijk werker.

Voortgezette opleiding voor de maatschappelijk werker die instaat voor de begeleiding – Gembloux

Met de hulp van een externe deskundige die de energieproblematiek en de bestaande steuninstrumenten op het vlak van woning- en energiekwaliteit door en door kent, wordt een actieplan opgesteld dat aangepast is aan de concrete situatie en tot aan de uitvoering ervan wordt opgevolgd. Zo worden in het kader van het plan voor sociale energiebegeleiding 10 tot 15 gezinnen opgevolgd. De deskundige brengt de maatschappelijk werker in een opleidende rol kennis bij over de analyse van de woning, de leefgewoonten, de aan te reiken oplossingen en de strategie om deze in de praktijk te brengen.

Het is verstandig expertise van buitenaf in te roepen, aangezien de instelling op die manier meer autonomie kan verwerven en tegelijk een stevige basis en een externe kijk op de zaken aangeboden krijgt.

Begeleiding van de *tuteur énergie* door de energiecel – Rochefort

De maatschappelijk werkers van de algemene diensten zetten het proces voor sociale energiebegeleiding in, maar de spilfiguur in dit initiatief is de *tuteur énergie*. Gezien zijn korte beroepservaring en daar de werkterreinen waarop hij actief moet zijn nogal uiteenlopend zijn, heeft het OCMW beslist hem in grote mate te laten begeleiden door – onder andere – de energiecel, een technicus van de technische diensten van het OCMW en een energiedeskundige. De *tuteur* bezoekt de woningen, bereidt aanbevelingen voor, die ter goedkeuring en uitvoering door de *tuteur* regelmatig besproken worden door de dienst. Ook de uit te werken instrumenten, budgetten en strategieën worden besproken.

Maatschappelijk onderzoek in verband met energie door middel van een steekproef onder de bevolking – Aubange

Momenteel wordt bij 50 gezinnen met 2 of meer gezinsleden systematisch een maatschappelijk onderzoek in verband met energie uitgevoerd. Dit onderzoek is er in de eerste plaats op gericht de maatschappelijk werker toe te laten de behoeften en verwachtingen van de bevolking van zijn gemeente nauwkeuriger te bepalen. Op die manier legt hij tevens contact met de doelgroep. Het onderzoek inventariseert de elektrische apparaten in de bezochte woningen, de

geraamde gebruikstijden en –frequentie, de toestellen in stand-by en de aangesloten apparaten en het geraamd verbruik per woning.

TRANSVERSALE VERSPREIDING VAN DE INFORMATIE IN DE INSTELLING

Sommige projecten leggen tot slot de nadruk op de noodzakelijke transversale verspreiding van informatie in de instelling. Het komt er niet enkel op aan de instelling te laten beschikken over kennis en ervaring, maar deze kennis ook toegankelijk te maken voor iedereen in de instelling. Zo kan ervoor geopteerd worden de kennis te centraliseren bij een door iedereen gekende contactpersoon of de communicatie en het overleg te laten verlopen binnen de teams en tussen de teams onderling.

Referentieambtenaar voor energiepreventie – Mechelen

De energiecel beschikt over een referentieambtenaar voor energiepreventie. Deze ambtenaar is zowel intern als extern actief. Intern verstrekt hij advies en ondersteuning aan de maatschappelijk werkers en beheert hij specifieke problemen. In een later onderdeel wordt dieper ingegaan op het externe optreden van deze persoon.

Sociaal huisvestingsoverleg via de sociale diensten en verenigingen – Zinnik

Onder impuls van de Franse Gemeenschap zijn de sociale diensten van de entiteit meer onderling overleg gaan plegen. Om deze erfenis in stand te houden, organiseren de diensten bijeenkomsten en doen zij aan uitwisseling. Dankzij dit mechanisme kan ieder gezin bij iedere sociale dienst van de entiteit terecht voor een aangepast en volledig antwoord. Iedere maatschappelijk werker houdt zich bezig met wat hem specifiek aangaat en pleegt rechtstreeks overleg met de andere actoren in plaats van de rechthebbenden te verzoeken zelf contact op te nemen. Op basis van een follow-up-fiche en een inventaris met de ingrepen per gezin behoudt ieder maatschappelijk werker het overzicht over datgene wat voor de opgevolgde gezinnen reeds ondernomen werd.

3.3 VORMING EN VOORLICHTING VAN HET PUBLIEK

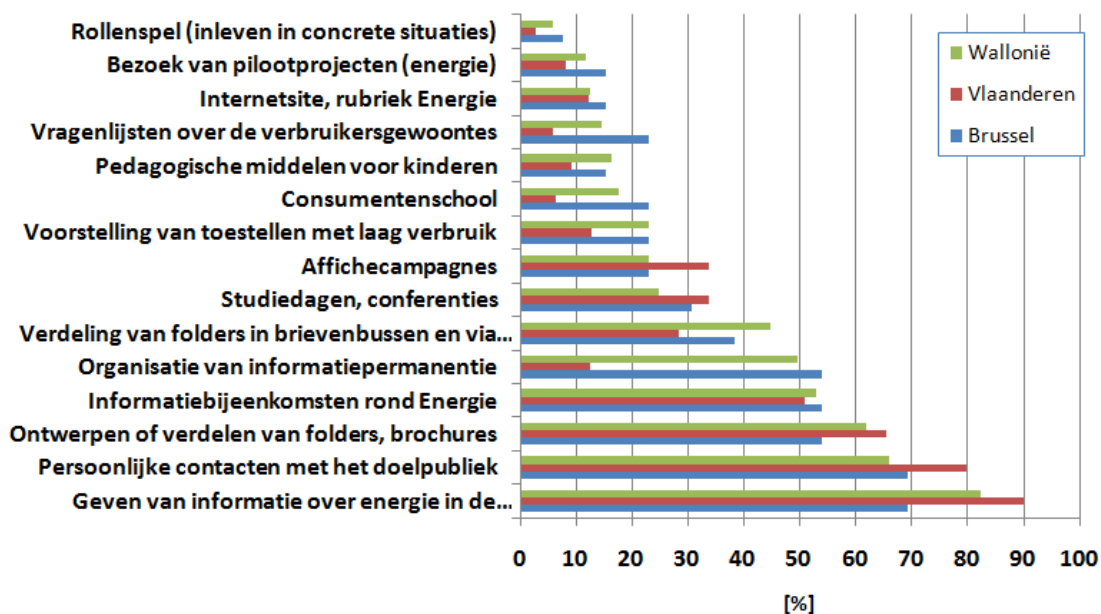
Algemeen beschouwd dragen vorming en voorlichting van het publiek bij tot:

- het opwekken van de interesse van de doelgroep voor energiekwesties en preventie dienaangaande,
- een gedragswijziging.

Bepaalde vormingsinitiatieven stellen de doelgroep tevens rechtstreeks in staat verbeteringspistes te beoordelen, materiaal aan te brengen of de resultaten te beoordelen.

3.3.1 STATISTISCHE GEGEVENS

De resultaten van de enquête worden voorgesteld in onderstaande afbeelding:

Volgende acties worden ondernomen door de meeste OCMW's:

- **Verspreiding van informatie** over energie in de wachtzalen van de OCMW's, bij 85% van de OCMW's in het land (kleine regionale verschillen);
- **Persoonlijk contact** met de doelgroep, bij 71% van de OCMW's in het land; dit percentage ligt hoger in Vlaanderen (80%); het begrip « persoonlijk contact » kan uiteraard op verschillende manieren geïnterpreteerd worden, zodat we er concreet niet van mogen uitgaan dat diegenen die bevestigend geantwoord hebben meer doen dan preventie aan te halen tijdens de individuele gesprekken;
- **Ontwerpen of verdelen van folders**, brochures, flyers, bij 61% van de OCMW's in het land (kleine regionale verschillen),
- **Infosessies** over energie, bij 51% van de OCMW's in het land (kleine regionale verschillen),
- **Verdeling van folders in brievenbussen** en via lokale media, bij 35% van de OCMW's in het land; dit percentage ligt lager in Vlaanderen (28%); uit de gesprekken is

gebleken dat deze actie niet enkel bewustmaking door middel van huis-aan-huiszendingen omvat, maar ook wedstrijden of artikels in het gemeenteblad;

- **Informatiepermanentie**, bij 30% van de OCMW's in het land; dit percentage ligt hoger in Brussel (54%) en in Wallonië (50%);
- **Studiedagen, conferenties**, bij 27% van de OCMW's in het land; dit percentage ligt lager in Wallonië (25%); het belang van dergelijke acties in Vlaanderen valt ten dele toe te schrijven aan het aanbod op dat vlak van de Vlaamse DNB;
- **Affichecampagnes**, bij 27% van de OCMW's in het land; dit percentage ligt hoger in Vlaanderen (34%); de dragers voor de affichering worden doorgaans geleverd door de Gewesten, de DNB, verenigingen, enz.; in een beperkt aantal gevallen zorgt het OCMW zelf voor de drager.

De andere sensibiliseringsacties worden toegepast door minder dan 20 % van de OCMW's:

- *Voorstelling van materiaal dat weinig verbruikt;*
- *Uitwerken van pedagogische instrumenten over energie voor jongeren;*
- *Steungroepen;*
- *Website, energierubriek;*
- *Vragenlijst over de verbruikersgewoontes;*
- *Bezoeken van testsites opgezet rond energie;*
- *Rollenspel en inleven in concrete situaties.*

3.3.2 GLOBALE INTERPRETATIE VAN DE CIJFERS

PASSIEVE VERSPREIDING VAN INFORMATIE

Klaarblijkelijk zorgt bijna 80% van de OCMW's voor de verspreiding van de dragers die zij ter beschikking gesteld krijgen. Dit percentage ligt uitermate hoog.

MONDELINGE ADVISERING

Algemeen beschouwd wordt in de drie Gewesten op grote schaal mondeling advies verleend, daar ongeveer 70% dit toepassen. De zaken liggen evenwel anders voor de adviezen die het OCMW zelf verstrekt in het meer gestructureerde kader van de energiepermanentie: terwijl deze praktijk vrij gangbaar is in Wallonië en Brussel (>50%), vindt zij klaarblijkelijk minder ingang in Vlaanderen (12%), waar de DNB reeds soortgelijke opdrachten vervullen.

COLLECTIEVE ACTIES

Ook collectieve acties worden door een meerderheid van de OCMW's toegepast. Uit de gesprekken is gebleken dat bij deze acties doorgaans externe actoren ingeschakeld worden. Hun betrokkenheid verschilt al naargelang het project.

3.3.3 BIJZONDERE PROJECTEN

De voorlichtings-/vormingsprojecten waarover wij gesprekken hebben afgenomen, worden kort toegelicht in dit onderdeel²⁷ en uitvoerig beschreven in de bijgevoegde fiches. Voorlichting van het publiek kan op verschillende manieren opgevat worden, verschillende thema's bestrijken en tot uiteenlopende doelgroepen gericht worden. De voorlichting en bewustmaking door de OCMW's in het kader van diverse individuele gesprekken laten wij hier buiten beschouwing.

INFORMATIE TER BESCHIKKING STELLEN

Tal van projecten sluiten aan op het eenvoudige streven om informatie ter beschikking te stellen van het publiek. Dergelijke acties kunnen de vorm aannemen van een permanentie, een energie- of huisvestingsloket, maar ook van de publicatie van informatie op het internet of de terbeschikkingstelling van materiaal²⁸.

Algemene voorlichting door de Sociale Verhuurkantoren – *Onder andere Neerpelt*

Sommige sociale verhuurkantoren sensibiliseren hun cliënten voor de energieproblematiek. In bepaalde gevallen doen zij dit door rechtstreeks mondeling advies te verstrekken of door middel van dragers. In andere gevallen vinden in de SVK tentoonstellingen plaats die georganiseerd worden door de OCMW's, verdelen zij extern bewustmakingsmateriaal of werken zij rechtstreeks samen met het OCMW om sensibiliseringsacties op het getouw te zetten.

Lijst met aannemers die energiewerken uitvoeren – *Oostende*

Op de website van EOS (« *Energiebesparing Oostende* ») kunnen privé-personen terecht voor een in Excel-formaat opgestelde lijst met beroepsmensen. Deze lijst biedt een overzicht van aannemers, verwarmingstechnici, auditeurs, enz. bij wie de bevolking terecht kan met vragen en die zij kunnen inschakelen om werken te laten uitvoeren.

Materiaal ter beschikking stellen van de scholen - *Mechelen en omgeving*

De intercommunale IGEMO voert voor rekening van de plaatselijke besturen verscheidene taken uit die verband houden met het leefmilieu. Zo ontwikkelt de intercommunale allerlei educatief materiaal, dat zij ter beschikking stelt van de scholen die gevestigd zijn in de gemeenten waar IGEMO actief is. Dat materiaal omvat onder meer presentaties, toneelstukken, cursussen, enz.

²⁷ Feitelijke toelichting, die in hoofdzaak een samenvatting vormt van de fiches in bijlage.

²⁸ De vele OCMW's die voorzien in een algemene energiepermanentie, een algemene voorstelling van de dienst bieden op hun website of affiches en folders ter beschikking stellen in hun wachtzaal, laten wij hierbij buiten beschouwing.

Pedagogische ondersteuning uitwerken voor scholen en groepen – Herstal

Daar het zo moeilijk is een aanpak te hanteren die verschilt van het « licht curatief » optreden, hebben wij getracht te werken rond het « energiebewustzijn » van het publiek, dat al te vaak afwezig is, en waarmee we vooral de kwetsbare gezinnen willen bereiken. Er werden instrumenten uitgewerkt voor de verschillende cycli van het lager onderwijs 1^e en 2^e, 3^e en 4^e, 5^e en 6^e, het middelbaar onderwijs en het volwassenenonderwijs, die wij gebruiken voor animaties, buurtfeesten, stages en samen met de centra voor maatschappelijk welzijn (alfabetisering, resocialisatie, verantwoord verbruik, keuken, ...). Soort acties: « ganzenbord », « pictionary », « memory », « woordzoekers », « kruiswoordpuzzels », « vul de zin aan », « quizzen », ...

De ontwikkelde instrumenten werden voor iedereen ter beschikking gesteld op de site van de vereniging van steden en gemeenten.

TENTOONSTELLINGEN

Ook tentoonstellingen brengen een dynamiek mee op gang om informatie ter beschikking te stellen. Zij kennen doorgaans een zeker succes, ofschoon het belangstellende publiek slechts in beperkte mate een weerspiegeling is van het OCMW-publiek. De behandelde thema's zijn trouwens vaak niet van dien aard dat zij een publiek met beperkte financiële slagkracht kunnen aanspreken: isolatiewerken, zonnepanelen en hernieuwbare energie, pelletketels, ... Dergelijke evenementen vergen bovendien een actieve inspanning van het publiek en kunnen niet de nodige aanzet geven tot motivatie, wanneer er vooraf geen enkele belangstelling bestaat voor het onderwerp.

Energiebeurzen - Marche-en-Famenne

Er werden twee beurzen georganiseerd. De eerste, in 2005, trok ruim 700 bezoekers. Tientallen stands hadden er een plaatsje gekregen. Het initiatief werd het daaropvolgende jaar overgedaan. Het aantal exposanten was toegenomen: de vzw Revert, Greenpeace, het energieloket, Proénergie, Idelux, Nature et Progrès, les Amis de la terre, de vzw Empreintes, Pascal Moïse, enz. Er werden verscheidene thema's belicht: elektriciteitsbesparingen, kachels en verwarmingsketels met houtkorrels, zonnecollectoren, hernieuwbare energie, vrijmaking van de energiemarkt, groene elektriciteit, afval- en afvalwaterbeheer, gebruik van regenwater, premies voor zonnepanelen en energiebesparende werken, verwarmingstoelage.

Tijdens deze beurzen vonden conferenties plaats, was er animatie voor lagere schoolkinderen, waren er wedstrijden waarmee spaarlampen te winnen vielen, werden magneetjes en sleutelhangers uitgedeeld, enz. ; en werd er voorzien in animatie in de lagere scholen.

Deze actie was op het vlak van bezoekersaantal ontegensprekelijk een succes, maar het blijft moeilijk inschatten welke weerslag zij gehad heeft op het comfort en het verbruik van het publiek.

Eco-huis, permanente tentoonstelling en sensibilisering – Antwerpen

Het Eco-huis biedt een ruime waaier van informatie, diensten en adviezen op het vlak van

duurzame ontwikkeling en leefmilieu. Het is voor iedereen gratis toegankelijk: groepen, gezinnen, scholen, ... Er vindt een permanente tentoonstelling plaats en er worden individuele adviezen verstrekt. Het huis biedt een overzicht van ecologische uitrustingen (zonnepanelen, groendak, enz.). Voor de leerlingen werden er tevens lessenreeksen, workshops en rollenspelen uitgewerkt.

Het Eco-huis is een initiatief van Recyclant, een gemeentelijke vzw, en richt zich niet uitsluitend tot de OCMW-doelgroepen. Het Eco-huis is gelegen in een volkswijk.

Tentoonstelling van posters – Herentals

De provincie Antwerpen heeft een reeks posters ontworpen over het leefmilieu, die zij gratis ter beschikking stelt van de OCMW's en organisaties die in contact komen met kansarmen. Een aantal van die panelen hebben betrekking op energie.

Interactieve tentoonstelling gericht tot jongeren – Vosselaar

De tentoonstelling « Koopkracht 2009 », die in samenwerking met 4 andere OCMW's uit de omgeving georganiseerd wordt in een jeugdhuis, richt zich tot leerlingen uit het 5^e en 6^e leerjaar. Zij belicht op een algemene manier de koopkracht, het inkomen, uitgaven en de gevaren en gevolgen van schulden. Bijzondere aandacht gaat uit naar energie. De leerlingen komen er onder begeleiding van een maatschappelijk assistente meer te weten over budgetmeters, 6A-begrenzers, afsluiting, enz. Dit evenement is toe aan zijn tweede editie.

Algemeen beschouwd is of wil een groot aantal OCMW's initiatieven ondernemen ten aanzien van jongeren. Deze doelgroep motiveert de maatschappelijk werkers in grote mate. Daarbij werpt zich evenwel de vraag op of dit soort acties aansluit op de opdrachten van het OCMW.

Budgetbeurs – Poperinge

Het opzet van de Budgetbeurs, zoals die wordt georganiseerd door het OCMW van Poperinge, bestaat erin een interactieve en geleide tentoonstelling in te richten die tot doel heeft jongeren een overzicht te bieden van de oorzaken en gevolgen van financiële problemen (in samenwerking met de gemeentelijke jeugddiensten). De aandacht gaat uit naar de manieren om financiële problemen te voorkomen, onder meer in de context van energieverbruik.

COLLECTIEVE SESSIES

Cursussen, conferenties en workshops maken het op hun beurt mogelijk dieper in te gaan op het onderwerp, een aantal praktische handelingen aan te leren en te verantwoorden en de interesse op te wekken of aan te zwengelen. Doorgaans bereiken deze verschillende collectieve sessies de doelgroep overigens veel beter. Net zoals de meeste collectieve bewustmakingsinitiatieven (waaronder tentoonstellingen) zijn cursussen – volgens de gebruikelijke opvatting - betrekkelijk weinig afgestemd op de doelgroep: zelden worden de voorwaarden verenigd om individuele situaties toe te lichten en op te lossen en al te vaak worden statische oplossingen aangereikt voor problemen

die stigmatiserend kunnen overkomen. Bijgevolg is de doelgroep vrij doorgaans moeilijk te motiveren.

Deze moeilijkheid vervaagt wanneer de activiteit rond energie aan bod gebracht wordt in een samengestelde groep waar reeds een groepsdynamiek aanwezig is : kookgroep, naaigroep of andere. Het is tevens mogelijk een publiek aan te trekken door middel van diverse stimuli (energypacks, gratis audits, enz.) of door een verplichting op te leggen (voorwaarde om in aanmerking te komen voor diverse vormen van steun). Een opmerkelijke vaststelling is dat weinig mannen deelnemen aan deze werksessies.

Workshop rond energie - Hamont-Achel

Ecolife richtte in nauwe samenwerking met een kansarm publiek 6 Workshops in rond de thema's energie en afval. Het is de bedoeling om via deze workshops mensen in te lichten over energie en afvalbesparing, de energiemarkt, sociale maatregelen, de energiefactuur en de oorsprong van elektriciteit. Door gebruik te maken van didactische en visuele ondersteuning (spel) was er ruimte voor interactie binnen de groep en heerste er een ontspannen en geboeide sfeer.

Algemeen genomen worden deze workshops gegeven in het kader van diverse campagnes of op verzoek van de OCMW's.

Sensibilisering, vorming en audits voor reeds bestaande groepen – Houyet

Met haar PGSE wilde dit kleine OCMW wat reeds voorhanden was benutten: bestaande instrumenten en vooral bestaande groepen. Energie-opleidingen en audits werden aangeboden aan naai- en kookgroepen. In deze groep van een tiental personen heerst een niet-belerende en gezellige ingesteldheid die aansluit op de interesse van de deelnemers (de deelnemers verwittigen spontaan wanneer zij niet kunnen komen). De vzw Vent d'Houyet, waarmee het OCMW samenwerkt, zet alle beschikbare voorzieningen in om haar opdracht tot een goed einde te brengen: meetkits ter beschikking gesteld door het Waals Gewest, typedocumenten, enz. Ook de educatie-facilitator heeft zijn steentje bijgedragen tot de vorming. Het OCMW is er nog niet toe gekomen de resultaten van de audit te trachten uitvoeren.

« Morele » overeenkomst voor de deelname aan collectieve sessies - La Louvière

Personen wier energieschulden ten laste werden genomen, worden uitgenodigd op collectieve infosessies waar soms heel wat advies verstrekt wordt. De sessies vinden eenmaal per trimester plaats, in samenwerking met het energieloket. De cliënten ondertekenen een overeenkomst met een looptijd van 12 tot 18 maand. Door de overeenkomst te ondertekenen, « verplichten » zij zich ertoe deel te nemen aan deze infosessies. Bij niet naleving van deze overeenkomst riskeert het gezin bij een latere aanvraag geen aanspraak meer te kunnen maken op een tegemoetkoming van het gas- en elektriciteitsfonds.

De morele overeenkomst veronderstelt de deelname van alle aanvragers aan de sessies. Zij biedt evenwel geen enkele garantie op motivatie bij de doelgroep.

Cursus « beter en goedkoper leven » - Avelgem

Het is de bedoeling om via deze reeks van 13 sessies duidelijk te maken hoe men zuinig kan wonen. Energiebesparingen nemen in dit programma dan ook vanzelfsprekend een zeer belangrijke plaats in. Deze cursussen worden ingericht door *Open School*, onder meer in de sociale woningen van het OCMW en zijn gratis voor de deelnemers. Open School is een initiatief van de centra voor basiseducatie. De West-Vlaamse afdeling van deze centra heeft voor het OCMW van Avelgem een cursus op maat uitgewerkt.

Cursus wonen en milieuvriendelijk verbruik – Oostende

De centra voor basiseducatie hebben voor de cliënten van het OCMW een specifieke opleidingsmodule uitgewerkt rond wonen en milieuvriendelijk verbruik. De cursisten komen meer te weten over de rechten en plichten van de huurder en kunnen voor kwesties in verband met hun woning een beroep doen op de sociale diensten. De doelstellingen van de cursus bestaan er onder meer in de cursisten zelf te leren bepalen wat ze kunnen doen om in hun eigen woning energie te besparen en hen te informeren over de steun die zij kunnen verkrijgen bij de sociale diensten.

Basiseducatiecursus « Ik en mijn portemonnee » - Bilzen

Het OCMW organiseert in samenwerking met de *Open School Zuid-Limburg* (centrum voor basiseducatie) een gratis vorming « Ik en mijn portemonnee ».

Deze vorming richt zich tot een laag opgeleid volwassenenpubliek en belicht de volgende thema's: « Ben ik prijsbewust? », een huishoudboek bijhouden, de werking van reclame, budgetplanning op lange termijn, energie besparen, afval, enz. De cursus omvat 14 sessies van 3 uur, 2 of 3 keer per week (overdag).

De consumentenschool – Bullingen

De MA stellen mensen met betalingsproblemen voor deel te nemen aan de consumentenschool. Soms nemen personen deel aan dit initiatief op aanraden van het OCMW of van de gemeente. Deelname is vrijwillig. Het is voornamelijk de bedoeling om te sensibiliseren en te informeren (voorbeeld van een seminarie: toelichting van de energiefactuur). Externe actoren (beroepsmensen, enz.) komen hun medewerking verlenen aan deze seminaries. Deze seminaries vinden tweemaal per maand plaats. De consumentenschool bestaat al twee jaar. Bij bepaalde personen die aan de school hebben deelgenomen, wordt achteraf een zekere bewustwording in de dagelijkse leefgewoonten vastgesteld.

Consumentenschool en steungroepen – Rixensart

Een fors stijgende energiefactuur leidt ertoe dat een dossier wordt aangelegd voor de aanvraag van financiële steun. Het gezin wordt vervolgens doorverwezen naar een werkgroep die een verantwoord verbruik beoogt aan te leren. Deze opereerde in de vorm van een consumentenschool (in een partnerschap met de gemeente), tot de subsidie van het gewest wegviel. Momenteel vinden de activiteiten op dit domein klaarblijkelijk uitwerking in de Steungroepen, die in het kader van de centra voor schuldbemiddeling ook steun genieten van het Waals Gewest.

Het initiatief draagt bij tot: responsabilisering, destigmatisering, het leren inzien van het causaal verband tussen gedrag-verbruik-factuur.

Sensibiliseringsgroep - Amay

Er wordt contact opgenomen met mensen die in een moeilijke situatie verkeren om hen te beginnen opvolgen. Zij nemen deel aan 6-12 sessies van een paar uur. Bij de gemotiveerden zal aan het eind van het project een audit uitgevoerd worden. Zij krijgen tevens een eco-pack cadeau.

Sociaal begeleide gezinnen worden energiegidsen – Thuin

16 inwoners van Thuin, waaronder 3 personen die onder sociale energiebegeleiding stonden, hebben de vorming « Energiegids » gevolgd. Zij hebben deze inmiddels voltooid en zijn nu klaar om REG-adviezen uit te dragen. Het OCMW overweegt een samenwerking met deze gidsen, maar er moet nog beslist worden over ethische kwesties (zij zijn in tegenstelling tot de maatschappelijk assistenten niet gebonden door het beroepsgeheim).

De vorming « energiegids » maakt waardevolle informatie over energie vlotter toegankelijk. Hoewel tot op heden nog geen enkele moeilijkheid dienaangaande is gerezen, is het nodig op lange termijn behoedzaam te blijven voor een mogelijke vervorming van de informatie die een opleider doorgeeft aan een gids en pas nadien de doelgroep bereikt.

Vorming van Energiegidsen in de sociale woningen – Sambreville

De deelnemers aan deze vormingen behoorden tot één van de volgende 3 groepen: huurders, werklieden van de sociale woningen en de maatschappelijk werkers van het OCMW. Het doel bestond erin in de sociale woonwijken energiegidsen op te leiden om hun wijk op die manier vlotter te kunnen bereiken, hen te sensibiliseren en hen bewust te maken van de problematiek inzake leefmilieu en energie.

Het OCMW ondervond heel wat moeilijkheden om de mensen hiervoor te mobiliseren. Van de 12 huurders die zich voor de vorming hadden ingeschreven, bleven er slechts 4 over. Het OCMW heeft het project dan ook stopgezet.

REG-activiteiten in de rusthuizen – Brasschaat

Het OCMW organiseert in samenwerking met de gemeentediensten activiteiten om ouderen in rusthuizen te sensibiliseren voor een rationeel energiegebruik. Deze initiatieven worden op verzoek van het OCMW en zijn cliënten op het getouw gezet door de gemeentelijke ambtenaar die belast is met duurzame ontwikkeling.

Er hebben reeds drie dergelijke initiatieven plaatsgevonden (één per inrichting) en op verzoek komen er in de toekomst nog soortgelijke acties.

Energiecafé – Verscheidene OCMW's in Vlaanderen

De Energiecafés omvatten een geheel van complementaire activiteiten die opgezet worden rond het thema energie. Deze activiteiten vinden doorgaans 's avonds plaats en zijn voor iedereen toegankelijk. Dergelijke evenementen kunnen op uiteenlopende manieren ingericht worden voor de doelgroep van het OCMW. In Oostende gebeurt dat met stands, infosessies, ...

De Energiecafés – Assesse

De inwoners van Assese krijgen de kans deel te nemen aan conferenties en infosessies over energie, die georganiseerd worden in samenwerking met het gemeentebestuur. Sommige gezinnen, die op die manier ontdekken wat het OCMW allemaal doet op het vlak van energiebeheer, richten zich tot het OCMW om in aanmerking te komen voor energiebegeleiding. Ook de individueel opgevolgde gezinnen worden overigens verzocht zich bijkomend te gaan informeren op deze conferentie-debatten die kaderen in de « energiecafés ».

Na deze ontmoetingen ontving het OCMW spontane aanvragen voor energiebegeleiding, waarvan een aantal uitgingen van personen die niet behoren tot de traditionele doelgroep van het OCMW.

Lokale infosessies « duurzaam bouwen of renoveren » - Zoutleeuw

De door Dialoog georganiseerde vormingscyclus is op verzoek aan te vragen door de Vlaamse gemeenten en OCMW's (financiering gebeurt door de DNB). De cyclus omvat 10 sessies van ongeveer 2 uur, die de deelnemers in 10 stappen inleiden in de principes van duurzaam bouwen. Tijdens de sessies komen thema's aan bod zoals isolatie, verwarming, verluchting, verlichting, rationeel watergebruik en zonne-energie. De sessies worden gewoonlijk bijgewoond door 20 tot 30 personen.

Cursus « Beter bouwen » voor iedereen die wil bouwen of renoveren - Geel

Voor iedereen die zelf wil bouwen of renoveren wordt naar het concept van een « bouwteam » een tweedaagse vorming ingericht. Deze cursussen gaan over isolatie, verwarming, verluchting en zonne-energie. Zij richten zich niet specifiek tot een OCMW-doelpubliek. De opleiding wordt georganiseerd door Infrac (DNB).

PROJECTEN DIE GERICHT ZIJN OP ONTMOETINGEN

Bij andere projecten gaat de voorkeur er duidelijk naar uit om met de acties *naar* de mensen toe te gaan. Dat gebeurt onder meer met een stand op de markt of thuisactiviteiten (in beperkte groepen) op aanvraag.

E-wareavond, naar het model van Tupperware-avonden - Mechelen

Het principe van een E-wareavond is identiek aan dat van een Tupperware-avond. Een gezin met interesse in energie nodigt een tiental personen met eenzelfde interesse uit voor een gezellige avond met een hapje en een drankje. Een medewerker van IGEMO (intercommunale) komt ter plaatse en zorgt voor een informatieve babbel over het onderwerp, geeft tips om energie te besparen, enz. IGEMO draagt de kosten van de activiteit en de hapjes en zorgt voor diverse energiegeschenkjes.

Stands op de markten op initiatief van de « Woonwinkel Pajottenland » - Gooik (en 5 andere gemeenten)

De Woonwinkel Pajottenland zakte tijdens zijn ronde met een infostand rond isolatie af naar de markt van 6 gemeenten. Deze stands boden uitvoerige informatie over onder meer technische

aspecten, premies, enz. Algemeen genomen heeft de Woonwinkel tot taak bijstand en gratis individueel advies te verlenen aan de inwoners van deze 6 gemeenten omtrent aangelegenheden in verband met wonen, kopen, huren en renoveren.

Materiaal voor thuisactiviteiten – Chaudfontaine

Didactisch materiaal bedoeld voor activiteiten in kleine groepjes: intern werden een DVD en een spel met vraag- en antwoordkaartjes ontworpen. De DVD belicht op humoristische wijze de dingen die we in het dagelijkse leven vanuit energiestandpunt beter niet doen. Het spel met 15 kaarten bevat een aantal multiple choice vragen die handelen over besparingen die we in het dagelijkse leven kunnen toepassen. De antwoorden zijn opgesteld in financiële bewoordingen, maar zeggen ook iets over de ecologische voetafdruk. De DVD en de kaartjes moesten dienen voor thuisactiviteiten, in de hoop dat zij spontane aanvragen voor een bezoek of begeleiding zouden aanwakkeren.

Tot op heden biedt het materiaal wel vertier aan zij die het gebruiken, maar er bestaat geen vraag vooraf en het verhoopte sneeuwbaaleffect blijft uit.

DIVERSE DRAGERS

Theoretisch gezien kan voor sensibilisering op creatieve of minder creatieve wijze gebruik gemaakt worden van allerlei dragers. Soms wordt geopperd dat de inzet van meerdere dragers en middelen het mogelijk maakt een ruimer publiek te bereiken.

Huis-aan-huisfolders – Ans

De voltallige bevolking van de gemeente krijgt 5 folders in de bus. Daarin worden rond 5 thema's eenvoudige REG-adviezen gebundeld: « warm water », « verlichting », « elektrische huishoudapparaten », « verwarming » en « energiebesparingen ». Iedere folder bevat expliciet informatie over de energiebegeleiding door het OCMW. Er werden tevens exemplaren van verspreid in de wachtzalen en in de scholen (5^e en 6^e leerjaar). Op basis van de folders werden ook affiches gedrukt, die bij verschillende gelegenheden gebruikt werden.

Sensibilisering via « alle kanalen » - Zinnik

De sensibilisering gebeurt gelijktijdig via artikels en wedstrijden in de streekkrant, groepsvormingen voor volwassenen (steungroepen, kookgroepen), conferenties over de vrijmaking en verspreiding van het bestaande materiaal (Waals Gewest). Het OCMW heeft ook zelf een aantal sensibiliseringsinstrumenten uitgewerkt, die het op grote schaal verspreidt onder andere OCMW's. De sensibilisering kan tot slot ook intern geschieden, onder meer door advies te voegen bij de loonfiches.

De inzet van meerdere kanalen tegelijk moet het mogelijk maken meer personen te bereiken.

BEROEPSOPLEIDING

Sommige opleidingsprojecten tot slot richten zich tot een kansarm publiek door middel van de beroepsopleiding. De doelstelling van dit soort opleiding onderscheidt zich op een fundamentele manier van de klassieke doelstellingen van de sensibiliseringsacties: het komt er niet meer op aan interesse op te wekken en het gedrag te veranderen, maar wel om de uitvoering van werken bij kansarmen technisch mogelijk te maken. Deze uitvoering kan plaatsvinden tijdens de opleiding zelf.

Opleiding Iso-Leren – Middelkerke

Het project IsoLeren is erop gericht om voornamelijk leerlingen uit het technisch onderwijs een opleiding te bieden in dak- en zolderisolatie. De leerlingen doen op het terrein ervaring op door huizen van OCMW-cliënten met een laag inkomen, waarvan het dak toe is aan isolatie, te isoleren. Het project kon tot stand komen dankzij een akkoord tussen het OCMW en de vzw GREEN, die het project coördineert. Het wordt gesteund door het Vlaams Energieagentschap.

Opleiding plaatsing van isolatiemateriaal – Antwerpen

Het project dat is opgebouwd rond de plaatsing van isolatiemateriaal en kadert in dat van de energiesoepers, is een project voor « beroepsinschakeling », zoals erkend door de Vlaamse Regering en de lokale diensten van de energiesoepers. Algemeen beschouwd kan de milieugerelateerde beroepsopleiding van personen uit een kansarm milieu de vorm aannemen van een opleiding over het uitvoeren van eenvoudige energiebesparende maatregelen (datgene waarmee energiesoepers zich doorgaans bezighouden), maar deze kan tevens voortgezet worden met een gespecialiseerde opleiding die zich toespitst op de plaatsing van isolatiemateriaal. Naast algemene kennis worden er ook praktische handelingen aangeleerd.

3.4 BEGELEIDING EN DIENSTVERLENING

Bij begeleiding en dienstverlening komt heel wat kijken.

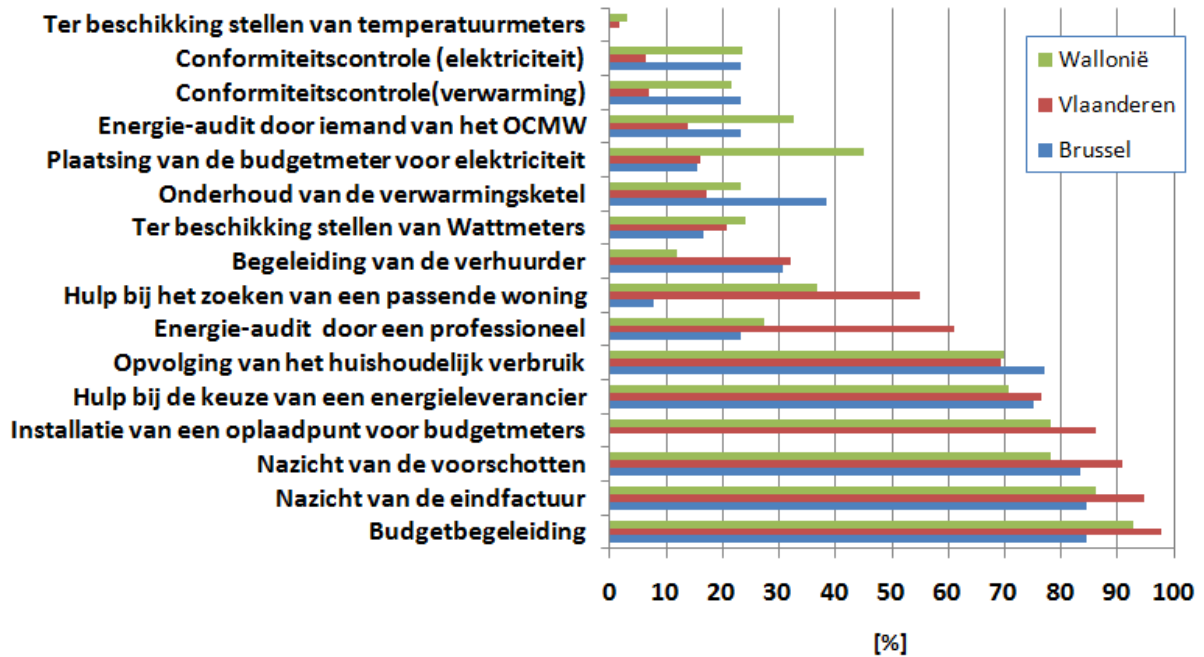
Sommige totaalprojecten voorzien in de begeleiding van een handvol aanvragers, vanaf de algemene infosessie tot het ogenblik dat het materiaal wordt aangebracht en de meterstand wordt opgenomen, waardoor het mogelijk wordt de resultaten kwantitatief te evalueren.

Andere projecten – de meeste die wij hebben aangetroffen trouwens – beperken zich tot het evalueren van de verbeteringspistes en eventueel de uitvoering van de aanbevelingen die niets kosten en zowel verband kunnen houden met technische aspecten als met het gedrag.

Vaak blijft de evaluatie van de resultaten die deel zou moeten uitmaken van de begeleiding, achterwege.

3.4.1 STATISTISCHE GEGEVENS

De resultaten van de enquête worden voorgesteld in de volgende afbeelding:

De diensten die door de meeste OCMW's worden verleend, in volgorde van belang:

- **Budgetbegeleiding** naar aanleiding van problemen die zich voordoen als gevolg van het energieverbruik, bij 93% van de OCMW's in het land; dit cijfer verschilt weinig van Gewest tot Gewest.
- **Controleren van de eindfactuur** die betaald moet worden aan de energieleverancier, bij 87% van de OCMW's in het land (kleine regionale verschillen). Uit de gesprekken is gebleken dat de controle, die alle (of toch bijna alle) OCMW's op vrij systematische wijze verrichten, zich voornamelijk toespitst op de toegang tot het sociaal tarief, op het feit of de factuur opgemaakt werd op basis van een opname van de meterstand of een schatting, de prijzen, de eventuele verkeerde aanrekeningen en tot slot het verbruik. De preventieve invulling van deze analyses dient dus gerelativeerd te worden: tal van OCMW's « controleren de factuur » zonder dat zij daarin de kans zien om manifeste gevallen van buitensporig verbruik op te sporen.
- **Controleren van de tussentijdse factuur** die betaald moet worden aan de energieleverancier, bij 81% van de OCMW's in het land. Dit percentage ligt lager in Wallonië (78%) dan in de rest van het land. Uit de gesprekken is gebleken dat deze oefening er doorgaans op gericht is na te gaan of de schatting en het verbruik overeenstemmen; vaak wordt dus geen preventie nagestreefd.

- **Installatie van een oplaadpunt voor budgetmeters** in het gebouw van het OCMW²⁹, bij 77% van de OCMW's in het land (kleine regionale verschillen) – uitgezonderd in Brussel, waar de budgetmeters afgeschaft werden.
- **Hulp bij de keuze van de gas- of elektriciteitsleverancier**, bij 71% van de OCMW's in het land. De meeste OCMW's doen dit door de aanvrager door te verwijzen naar de tariefsimulatoren van de regulatoren of stellen hem gewoonweg voor weg te gaan bij de – doorgaans duurdere - standaardleverancier³⁰. Deze actie strekt er weliswaar toe preventief op te treden op budgettair vlak, maar we kunnen dit uiteraard niet beschouwen als een REG-actie die kadert in energiepreventie.
- **Opvolging van het huishoudelijk verbruik**, bij 67% van de OCMW's in het land. Uit de gesprekken is gebleken dat de opvolging haast nooit systematisch verloopt. De manier waarop de meeste OCMW's aan « opvolging » doen, bestaat erin de jaarlijkse facturen die zij toegestuurd krijgen, bij te houden en bij een later bezoek van het gezin de vorige facturen indien nodig opnieuw boven te halen om een vergelijking te maken. Zelden, zo niet uitzonderlijk, registreert het OCMW de maandelijkse opname van de meterstand of eist het van de aanvragers dat zij deze opnamen bijhouden. De gegevens worden ook uiterst zelden genormaliseerd ten opzichte van het aantal bewoners of de oppervlakte van de woning. In de praktijk houden de bewoners die verzocht worden de meterstand op te nemen, daarmee op zodra het ergste achter de rug is.

Worden tevens toegepast door een groot aantal OCMW's (>20%) :

- **Helpen zoeken naar een naar energienormen geschikte woning**, bij 42% van de OCMW's. Het valt uiteraard moeilijk uit te maken wat de OCMW's hieronder verstaan; op zijn minst toont dit cijfer aan dat het OCMW het energieaspect in zekere zin – minstens principieel - in overweging neemt wanneer het zijn cliënten helpt zoeken naar een woning; afgaande op de gesprekken die we hebben gevoerd, lijkt het ons evenwel weinig waarschijnlijk dat dit cijfer nog veel zal kunnen toenemen.
- **Energiediagnose of audit van de woning door een professioneel**, bij 40% van de OCMW's³¹. Dit percentage ligt een pak hoger in Vlaanderen (61%); dit onevenwicht is het rechtstreekse gevolg van de resultaatsverbintenis die wordt opgelegd aan de Vlaamse DNB: de gratis scans die de DNB aanbieden aan de gemeenten komen het vaakst ten goede aan de begunstigden van het OCMW, dat hieraan passief of actief meewerkt; in al

²⁹ Deze actie zal verder niet meer bij de preventieve acties gerekend worden.

³⁰ De manier waarop hulp wordt verleend bij de keuze van de leverancier, ligt bijzonder gevoelig, daar de maatschappelijk werkers moeten vermijden stelling in te nemen. Uit de gesprekken met de maatschappelijk werkers is overigens gebleken dat de keuze om uiteenlopende redenen soms gestuurd werd in de richting van bepaalde leveranciers: leveranciers met contacten, leveranciers die in contact staan met de OCMW's, groene leveranciers, gewoonweg om de toegang tot energie te vrijwaren.

³¹ Het aantal energiediagnoses dat uitgevoerd wordt door personen van het OCMW, ligt bijna 2 keer lager.

de gevallen (en in alle Gewesten) zijn deze audits of scans bestemd voor beperkte groepen.

- **Tenlasteneming van de kostprijs van de plaatsing van budgetmeters**, bij 28% van de OCMW's³² voor elektriciteit en bij 22 % voor gas (in Wallonië³³).
- **Energieanalyse van de woning door iemand van het OCMW**, bij 22% van de OCMW's in het land; dit percentage ligt een stuk lager in Vlaanderen (14%) dan in Wallonië (33%) en Brussel (23%). Dit onevenwicht valt naar alle waarschijnlijkheid te verklaren door het feit dat de DNB op grote schaal scans aanbieden. We merken in dit verband op dat de onevenwichtige regionale spreiding van woninganalyses die uitgevoerd worden door OCMW-personeel nagenoeg gecompenseerd wordt door de onevenwichtige regionale spreiding van woninganalyses die verricht worden door professionelen; de precieze invulling die de OCMW's geven aan deze expertises die zij laten uitvoeren door hun eigen personeelsleden, kan aanzienlijk verschillen van OCMW tot OCMW en kan gaan van volledige energiescans tot minder technisch getinte bezoeken; in al de gevallen, wordt een huisbezoek afgelegd.
- **Ter beschikking stellen van wattmeters**, bij 21% van de OCMW's in het land (kleine regionale verschillen). Het is gebleken dat sommige OCMW's zich voornamen hun personeelsleden, die zich bezighouden met energie-aangelegenheden, uit te rusten met wattmeters, terwijl andere – een minderheid - deze ter beschikking wilden stellen van hun cliënten; in beide gevallen is het materiaal voorhanden en kan het elektriciteitsverbruik - autonoom of onder begeleiding van een maatschappelijk werker – op onweerlegbare en gerichte wijze beoordeeld worden.
- **Begeleiden van de verhuurder bij het aanbrengen van verbeteringen aan de woning die hij verhuurt**, bij 21% van de OCMW's in het land; dit percentage ligt veel hoger in Vlaanderen (32%) dan in de rest van het land. Deze begeleiding kan heel wat vormen aannemen: in bepaalde gevallen worden de eigenaars ingelicht over de stimuli waarvoor zij in aanmerking komen, in andere gevallen zal het OCMW wijzen op de noodzaak te zorgen voor een bewoonbare woning. We merken in dit verband op dat een huurder met een bescheiden inkomen aanspraak kan maken op specifieke vormen van steun, die in bepaalde gevallen aangewend zullen worden voor het gebouw (MEBAR in Wallonië en premies voor personen die weinig belasting betalen in Vlaanderen).
- **Onderhoud van de verwarmingsketel door een professioneel**, bij 20% van de OCMW's in het land; dit percentage ligt ruimschoots hoger in Brussel (38%).

De andere diensten die in de enquête waren opgenomen, worden verleend door minder dan 20% van de OCMW's.

³² Brussel is niet verrekend in dit percentage, aangezien er geen gebruik gemaakt wordt van budgetmeters.

³³ Budgetmeters voor gas worden enkel geplaatst in Wallonië.

3.4.2 GLOBALE INTERPRETATIE VAN DE CIJFERS

ALGEMENE METHODOLOGIE VAN DE ENERGIEDIENSTEN

De overheersende acties – die door de OCMW's zo goed als algemeen worden toegepast (79-95%) - maken in wezen integraal deel uit van de methodologie die de meeste OCMW's hanteren bij de behandeling van energieproblemen. Zo worden budgetbegeleiding en factuuranalyse op nagenoeg systematische wijze uitgevoerd, ofschoon zij niet uitsluitend toegespitst zijn op preventie. Ook de opvolging van het verbruik, zoals die wordt toegepast door een groot aantal OCMW's, kan in deze categorie ingedeeld worden. De aandacht die bij deze acties uitgaat naar preventie, kan sterk variëren: sommige OCMW's wenden de factuuranalyse of begeleiding aan om te wijzen op buitensporig verbruik, terwijl andere enkel nagaan of aanspraak gemaakt kan worden op het sociaal tarief.

ENERGIEANALYSE VAN DE WONING

Ruim 40% van de OCMW's in het land, waaronder naar verhouding meer Vlaamse OCMW's, laat woninganalyses uitvoeren, hetzij door het eigen personeel, hetzij door externen. Deze cijfers duiden op een uitermate positief signaal, daar een bezoek aan de woning doorgaans de nodige aanzet vormt voor ingrepen op het vlak van de uitrustingen. Toch dient vastgesteld dat tal van bezoeken, met of zonder deskundige, enkel leiden tot de opmaak van een lijst met aanbevelingen of tot de uitvoering van een paar kleine werken die niet opgevolgd worden. In verband met de regionale spreiding merken we op dat de Vlaamse audits eigenlijk voortvloeien uit de verplichtingen die opgelegd worden aan de DNB, zodat bijna alle OCMW's die uit zichzelf energiediagnoses uitvoerden, eveneens gebruik hebben gemaakt van de diensten van professionelen. In Wallonië kiezen sommige OCMW's er duidelijk voor professionelen in te schakelen, terwijl andere gelijkaardig werk als dat van de professionelen intern verrichten.

3.4.3 BIJZONDERE PROJECTEN

De begeleidings- en dienstverleningsprojecten waarover wij gesprekken hebben afgenomen, worden kort behandeld in dit onderdeel en uitvoerig toegelicht in de bijgevoegde fiches.

ENERGIEDIAGNOSE

Vaak steunt de begeleiding op - of wordt zij opgestart op basis van - een energiediagnose van de woning, de uitrustingen en het gedrag van de bewoners. Al naargelang het geval wordt deze diagnose uitgevoerd door het OCMW-personeel (vrij zelden), uitbesteed aan een privé-bedrijf (frequent in het kader van het Waalse PAP) of uitgevoerd door de DNB.

De energiediagnoses die worden aangeboden door de DNB, bestemmen voor lage inkomens – onder meer Gingelom

Na overleg met de gemeente en de DNB werd beslist gezinnen met een laag inkomen voorrang

te verlenen voor de gratis audits die de DNB (in het kader van hun wettelijke verplichtingen) aanbieden. Tijdens die audits worden de verwarming, het watergebruik, de verlichting en de elektrische apparaten onderworpen aan een beperkt onderzoek. Indien de auditeur van STEBO dat nodig acht, bezorgt hij spaarlampen, spaardouchekoppen, reflecterende radiatorfolie en leidingisolatie.

Bij de bepaling van de doelgroepen voor deze audits dient zich (in Vlaanderen) de mogelijkheid aan een massale inspanning te leveren voor de kansarmen. Zeer veel gemeenten in Vlaanderen hebben die keuze klaarblijkelijk gemaakt. Er dient evenwel op gewezen dat deze scans beperkt blijven en niet verder gaan dan een basisanalyse van de woning. Het spreekt algemeen beschouwd overigens voor zich dat deze actie idealiter gepaard zou moeten gaan met een follow-up van de uitvoering van de ingrepen, iets waartoe de DNB niet verplicht is.

Audits van woningen door externe deskundigen - *verscheidene gemeenten die deelnemen aan het PAP*

In het kader van het *PGSE/PAP* laten heel wat gemeenten audits uitvoeren door externe deskundigen. Deze audits zijn er doorgaans op gericht snel te bepalen welke rendabele maatregelen in de woning getroffen kunnen worden.

Energiediagnose door OCMW-personeelsleden – verscheidene gemeenten

Sommige OCMW's voeren zelf energiediagnoses van woningen uit. Al naargelang het geval doen zij dat door een maatschappelijk onderzoek aan huis te verrichten, een mini-audit uit te voeren met behulp van de instrumenten die het Gewest ter beschikking stelt of samen met een externe deskundige een bezoek af te leggen.

Twee technici verbonden aan de energiecel – Schaarbeek

Wanneer een aanvraag voor financiële steun wordt ingediend, analyseert de technicus de facturen en het verbruik. Vervolgens stelt hij een diagnose op. Ligt het verbruik laag, dan wordt een verslag overgemaakt aan de maatschappelijk assistente. Ligt het verbruik hoog, dan wordt een huisbezoek aanbevolen. Het aantal gezinnen dat steun aanvraagt, ligt rond de 300. Er vindt geen individuele opvolging plaats. Opvolging gebeurt alleen indien de persoon terugkeert. Zo niet is er geen feedback.

Tuteur énergie: factuuranalyse en bezoek op verzoek van de maatschappelijk werker – Moeskroen

De *tuteur énergie* voert factuuranalyses uit en legt op verzoek van de maatschappelijk werkers van het OCMW woningbezoeken af: samen met de bewoners wordt een rondgang gemaakt door de woning, waarna voorstellen tot verbetering worden geformuleerd en spaarlampen worden bezorgd. Op vijf maanden tijd behandelde de *tuteur* 47 dossiers. De maatschappelijk werkers die de bezoeken voorstellen, kregen tot nog toe geen enkele keer te maken met een weigering, ondanks het gebrek aan belangstelling bij sommige aanvragers.

BEGELEIDING ZONDER DIAGNOSE VAN DE WONING

Andere begeleidingsprojecten voorzien dan weer niet in een energiediagnose van de woning. De situatie en de noden worden in dat geval doorgaans beoordeeld uitgaande van facturen³⁴, op grond van het verbruik.

EnergyScreening zonder dat daar een bezoek door een maatschappelijk werker aan gekoppeld wordt – Kortrijk

Een maatschappelijk werker voert een grondige factuuranalyse uit. Op basis daarvan wordt met de cliënt een gesprek opgestart over de manier om zijn verbruik te verminderen. Daarop wordt een strategie uitgewerkt die uitgaat van een beter gebruik van de uitrustingen en kleine investeringen. Vervolgens worden de cliënten doorgestuurd naar de Energiesnoeiers of verwezen naar de « energiepremies ».

Langdurige opvolging met bijna geen bezoeken - Etterbeek

15 tot 25% van de dossiers van de energiecel van het OCMW van Etterbeek worden langdurig opgevolgd, doorgaans 1 tot 2 jaar. De bepaling van de termijn en de frequentie van de opvolging wordt overgelaten aan het oordeel van de maatschappelijk werker. Naast aandacht voor het budgettaire aspect omvat deze opvolging tevens een follow-up van de voorgestelde maatregelen en het verbruik (de controle gebeurt één keer per jaar op vrijwillige basis gecontroleerd). Deze opvolgingen worden uitgevoerd op vrijwillige basis.

VOLLEDIGE BEGELEIDING

De begeleiding kan algemeen genomen niet stopgezet worden na de diagnose. Opdat zij volledige uitwerking zou hebben, is het nodig op zijn minst te voorzien in een zekere vorm van opvolging. Deze opvolging kan meerdere vormen aannemen: collectieve of individuele ontmoetingen, transacties met de eigenaars, opstellen van een financieel plan, of zelfs ronduitvoeren van werken. Aan het stellen van de diagnose gaan ook regelmatig info- of opleidingssessies vooraf. De uitvoering van de voorgestelde maatregelen wordt vrij uitzonderlijk (voor « Klimaatwijken » op systematische wijze, maar in de andere gevallen uitzonderlijk) beoordeeld aan de hand van een opvolging van het verbruik (opnemen van de meterstand).

« Klimaat op Maat »: een groep krijgt een uitdaging voorgelegd – onder andere Sint Gillis Waas

Klimaatwijken is een initiatief dat loopt in heel Vlaanderen en gecoördineerd wordt door de BBL (Bond Beter Leefmilieu). Deze actie richt zich niet uitsluitend tot de OCMW's, ofschoon voor deze laatste wel een aangepaste versie (Klimaat op Maat) beschikbaar is. Dit project is sterk verspreid over de Vlaamse gemeenten en is opgebouwd rond een soort uitdaging tussen de lokale overheid, de sociale diensten, de huisvestingsmaatschappijen enerzijds en bewonersgroepen en verenigingen anderzijds. De uitgedaagde bewonersgroep moet er

³⁴ De OCMW's zijn vertrouwd met het uitvoeren van factuuranalyses, ofschoon ze daarbij niet altijd zicht hebben op het fysieke verbruik.

minstens in slagen hun verbruik over een periode van 6 maanden met 8% te doen dalen. De groep krijgt daarvoor steun van een vrijwillige Energiemeester, die doorgaans afkomstig is uit de wijk of een lokale vereniging. Bij de aanvang van de campagne bezorgen alle deelnemers hun eerste meterstand. Vervolgens vullen de deelnemers of de Energiemeester regelmatig zelf hun meterstand in op de website van het project, die automatisch de verwezenlijkte besparing berekent. De campagne wordt afgerond met een feestelijk slotmoment, waarop de resultaten worden meegedeeld en geschenken worden uitgedeeld. In Sint-Gillis-Waas leidde de campagne tot een uiteindelijke energiebesparing van 16%. In dit concrete geval kreeg ieder gezin onder meer een audit en een energiekits aangeboden (20 gezinnen).

Gestructureerde aanpak van de individuele behandeling – Verviers

Probleemgevallen die worden vastgesteld door andere diensten van het OCMW, die toegestuurd worden door plaatselijke verenigingen of die de dagelijkse permanentie voorgelegd krijgt, worden doorverwezen naar de energiebegeleiding, in het kader waarvan herhaalde huisbezoeken bij de aanvragers plaatsvinden. Personen die steun aanvragen en die problemen hebben om hun budget te beheren, krijgen overigens gedurende (minstens) 6 maanden budget- en energiebegeleiding toegewezen. Het succes van de dienst leidt momenteel tot wachttijden die in sommige gevallen kunnen oplopen tot meerdere maanden, ook al wordt er veel meer personeel ingeschakeld dan er via het federaal fonds wordt toegewezen.

De structurering is noodzakelijk om de maatschappelijk werkers in de grote OCMW's te specialiseren. Hiervoor zijn echter menselijke middelen en coördinatie nodig.

Dienst « energiepreventie » – Molenbeek

Onlangs richtte het OCMW van Molenbeek een dienst voor energiepreventie op die zich onderscheidt van de dienst voor schuldbemiddeling. De dienst treedt meestal op wanneer andere OCMW-diensten daarom verzoeken, ingeval er een vermoeden bestaat van buitensporig verbruik. Zij biedt follow-ups aan van 6 maand tot 1 jaar en vangt deze telkens aan met een huisbezoek. Het huidige voornemen bestaat erin de betalingen van alle facturen gedurende minstens 6 maanden te begeleiden. Momenteel heeft men echter te kampen met een personeelsgebrek en blijft de begeleiding van betalingen noodgedwongen beperkt tot de gevallen waarin duidelijk sprake is van buitensporig verbruik, in zoverre dit buitensporig verbruik verband houdt met het gedrag of kleine uitrustingen.

Tuteur énergie: Individuele opvolging van 10 gezinnen – Hoei

Momenteel worden 10 gezinnen thuis opgevolgd. Daarbij wordt een mini-energieaudit van de woning uitgevoerd, de meterstand opgenomen en een evaluatieverslag bezorgd aan de eigenaar, met wie getracht wordt te onderhandelen over het aanbrengen van verbeteringen in het gebouw. Vooralnog is er geen feed-back, aangezien de *tuteur énergie* nog maar een paar maanden aan de slag is. Informeel wordt echter al wel een gedragswijziging vastgesteld bij de « deelnemende » gezinnen. Tweemaal per maand wordt bij de gezinnen een bezoek afgelegd.

Tuteur énergie: optreden onder begeleiding van de energiecel – Rochefort

De *tuteur* legt woningbezoeken af, bereidt aanbevelingen voor, die eenmaal per maand ter

goedkeuring door de dienst worden besproken om dan te worden uitgevoerd door de *tuteur*. Ook de uit te werken instrumenten, de budgetten en de strategieën worden besproken.

De *tuteur* van vóór het eerste uur en zijn doelgerichte energiekits – Luik

Een technicus, die als REG-adviseur al 15 jaar actief is in het sociale energiebeleid, adviseert de cliënten en werkt samen met de maatschappelijk werkers een individueel aangepast actieplan uit. Bovendien stelt het OCMW gasconvectoren in bruikleen ter beschikking, om te vermijden dat mensen hun toevlucht nemen tot verouderde, dure of gevaarlijke verwarmingssystemen. De gedane aanbevelingen worden door de cliënten in de praktijk gebracht met behulp van energiekits die doelmatig samengesteld en gekozen worden. Dezelfde gezinnen worden betrokken bij groepsanimaties en -activiteiten om hun inspanningen te ondersteunen en een voortdurende mobilisatie te waarborgen. Deze animaties worden opgebouwd rond een intern ontworpen energiespel.

Ambtenaar belast met energie - Genk

Het OCMW heeft een ambtenaar aangesteld om alle ontwikkelingen op het vlak van energie op te volgen en de burger te informeren. Zijn taak bestaat er niet enkel in op te treden als contactpersoon, maar tevens preventieve projecten uit te werken. Hij moet het ook mogelijk maken in te spelen op de problemen en wijzigingen van de regelgeving. Het optreden van deze ambtenaar steunt op 3 principes: het is nodig te anticiperen op prijsstijgingen van energie en op het ingewikkelde kluwen van de markt; het is belangrijk zich niet te beperken tot een curatieve aanpak van schuldsituaties; en de preventieve en curatieve acties mogen niet ondernomen worden zonder een beroep te doen op partners. De toekenning van financiële steun door het OCMW bij energieschulden wordt afhankelijk gemaakt van de uitvoering van energiescans door de DNB. De energieverantwoordelijke staat daarbij (onder meer) in voor de opvolging van de door de DNB uitgevoerde scans (490 scans tegen eind 2009).

Globale en continue opvolging, van bij het bezoek tot aan de FRGE-lening – Charleroi

Op basis van de aanvragen die de energiedienst, belast met sociale en financiële hulp (de dienst van de « lege tanks »), toegestuurd krijgt door gezinnen die hun energierekeningen niet kunnen betalen of geen stookolie kunnen inslaan, gaan de 3 *tuteurs énergie* over tot een woningbezoek en bepalen zij welke gedragsmatige en structurele maatregelen genomen dienen te worden. Er wordt een actieplan opgesteld, dat dan wordt voorgelegd aan de maatschappelijk werkers, terwijl de FRGE-auditeur de lijst opstelt met de aan te bevelen ingrepen aan het gebouw of de uitrustingen en een raming opmaakt van het daarvoor benodigde budget en van het investeringsrendement. De kredietbeheerder stelt vervolgens vast of het gezin in staat is de werken uit te voeren en het door het FRGE ter beschikking gestelde bedrag terug te betalen.

Preventiedienst en de jacht op energievreters – Namen

10 gezinnen worden begeleid, vanaf het ogenblik dat de audit van hun woning plaatsvindt tot en met het moment waarop de daaruit resulterende maatregelen worden uitgevoerd. De deelnemers wordt gevraagd een cyclus met 5 modules te volgen. Tijdens deze modules worden verscheidene instrumenten gehanteerd en stappen gevolgd, waaronder een opvolging van het verbruik door middel van opnames van de meterstand. Diegenen die de cyclus voltooien, krijgen een enveloppe geschonken ter waarde van 500 € per gezin, die zij kunnen aanwenden om de

resultaten van de audit in de praktijk te brengen. De uitgave van de enveloppe wordt beheerd door het OCMW, dat indien nodig een beroep doet op zijn onderneming voor vorming door arbeid. Het OCMW beschikt overigens over een preventiedienst die volledig losstaat van de curatieve dienstverlening en probeert momenteel de aanpak van de jacht op energievreters te recyclen voor de *tuteur énergie*.

De begeleiding wordt in dit geval zeer ver doorgedreven, wat dan ook het nodige personeel vergt.

Jacht op energievreters – Profondeville

Profondeville is toe aan zijn tweede editie van de jacht op energievreters. De groep wordt telefonisch geselecteerd op grond van drie criteria: grote schuldenlast, hoog verbruik en openstaan voor sensibilisering. Voor deze sessie werden 85 mensen opgebeld, maar slechts 9 daarvan hebben positief gereageerd op de oproep. De VZW Bonjour Sourire voert een audit uit. Er vinden meerdere bijeenkomsten plaats. Na het bezoek van Bonjour Sourire wordt een verslag opgesteld, waarin bepaald wordt welke ingrepen nodig zijn. De actie loopt gespreid over 5 maanden. De opvolging gebeurt aan de hand van een logboek. Buiten de vergaderingen houdt de maatschappelijk assistent zich bezig met de opvolging. Diegenen die het initiatief volmaken, krijgen een enveloppe van 200 € overhandigd.

Actieplannen voor de individuele opvolging in samenwerking met een deskundige – Gembloux

Met de hulp van een externe deskundige die de energieproblematiek en de bestaande steuninstrumenten op het vlak van woning- en energiekwaliteit door en door kent, wordt een actieplan opgesteld dat aangepast is aan de concrete situatie en tot aan de uitvoering ervan wordt opgevolgd. De deskundige legt onder meer samen met de maatschappelijk werker de woningbezoeken af. Alvorens te worden uitgevoerd, worden de plannen voorgelegd aan de administratieve en beleidsinstanties van het OCMW. Zo worden in het kader van het PAP 10 tot 15 gezinnen opgevolgd, waarbij de deskundige in een opleidende rol de maatschappelijk werker kennis bijbrengt over de analyse van de woning, de leefgewoonten, de aan te reiken oplossingen en de strategie om deze in de praktijk te brengen.

Door op dergelijke wijze samen te werken met een deskundige, wordt het mogelijk op een technisch verantwoorde manier preventief op te treden en het OCMW meer autonomie te laten verwerven.

DIENSTENAANBOD

Andere projecten zijn dan weer opgebouwd rond een aanbod van REG-diensten en -werken die niet gepaard gaan met de uitvoering van een audit. Deze methode is verre van waardeloos, gelet op het intrinsieke rendement van bepaalde maatregelen en op de eenvoud van de uitvoering ervan: aan het plaatsen van spaarlampen, meervoudige contactdozen waar op weldoordachte wijze gebruik van gemaakt wordt, een dichtingsstrip of een zuinige douche hoeft niet noodzakelijk een bezoek vooraf

te gaan. Ook zolderisolatie door het aanbrengen van isolerend materiaal op de vloer valt binnen de categorie van maatregelen met een onvoorwaardelijk rendement.

Bovendien is het interessant dit soort maatregelen te laten uitvoeren door het OCMW, daar bedrijven of werklieden in de bouwsector niet altijd geneigd zijn dit soort werken te willen uitvoeren en de gebruikers van de woningen zich niet altijd in staat achten het zelf te doen of het gewoonweg niet doen (wegens gebrek aan onder meer tijd, bereidheid en overtuiging).

Woonzorgteam: huishoudelijke taken voor ouderen – onder meer Heusden-Zolder

De Woonzorgteams bieden ouderen hun diensten aan voor woning- en tuinonderhoud en het opknappen van kleine energiekusjes. In ieder Woonzorgteam worden ook energiesnoeiers opgenomen. De doelgroep omvat in theorie alle 65-plussers. Afhankelijk van de noden wordt echter een volgorde van voorrang bepaald. Dankzij de steun van de provincie Limburg en in samenwerking met 6 organisaties, zijn er al verscheidene van die teams opgericht. Gedurende de eerste twee jaar kosten deze teams de gemeenten niets.

Ouderen zijn vaak minder begaan met energiekwesties, ook al wordt de dienst gratis aangeboden. Het is dan ook aangewezen de energiediensten voor deze doelgroep te koppelen aan andere diensten waar ouderen direct nood aan hebben.

Energiesnoeiers: energiediensten en -scans - Wervik, naast tal van andere gemeenten

Het project Energiesnoeiers is een sociaal economieproject dat verspreid is over heel Vlaanderen en gezamenlijk gefinancierd wordt door de gewestelijke en de provinciale overheid, de gemeenten en de OCMW's. Het principe bestaat erin laaggeschoolde langdurig werklozen op te leiden om kleine energiebesparende ingrepen te kunnen uitvoeren. Concreet bieden de Energiesnoeiers kansarmen 3 soorten diensten aan: snelle energiescans op basis van een checklist, een pakket van 20 eenvoudige en snelle maatregelen die doorgaans nog niet uitgevoerd zijn, een uitgebreider pakket van eenvoudige maatregelen, die voornamelijk verband houden met dakisolatie. Het project wordt gecoördineerd door KOMOSIE, die de Energiesnoeiers opleidt in samenwerking met de VDAB.

SPECIFIEKE SITUATIE VAN DE KLEINE OCMW'S

Tot slot is gebleken dat voor de begeleiding vaak multidisciplinaire menselijke middelen vereist zijn waarover een OCMW alleen onmogelijk kan beschikken. In Vlaanderen kan dit probleem verholpen worden met diensten zoals die van de Energiesnoeiers. In Wallonië daarentegen wordt hieraan voornamelijk tegemoet gekomen door de financiële en/of menselijke middelen te bundelen.

Voorzien in een gespecialiseerde betrekking door de middelen samen te brengen – Aarlen en omgeving

Om te voorzien in een gespecialiseerde betrekking op het vlak van preventie gaan meerdere gemeenten hun PAP-toelagen samenbrengen. De maatschappelijk werkers van de verschillende OCMW's gelasten de *Groupe d'Action Surendettement* (GAS: vereniging vallende onder hoofdstuk XII) de leiding te nemen over de preventieve acties ten aanzien van gezinnen die de

betalingen aan hun energieleverancier gestaakt hebben of het moeilijk hebben de huurlasten in een sociale woonblok te betalen.

Door de middelen samen te brengen, kan een soort specialisatie ontstaan die voor de OCMW's anders niet haalbaar zou geweest zijn. Daardoor wordt het mogelijk de acties om de cliënten van het OCMW te begeleiden intern te organiseren.

5 kleine OCMW's die hun projecten en middelen bundelen - Wanze en omgeving

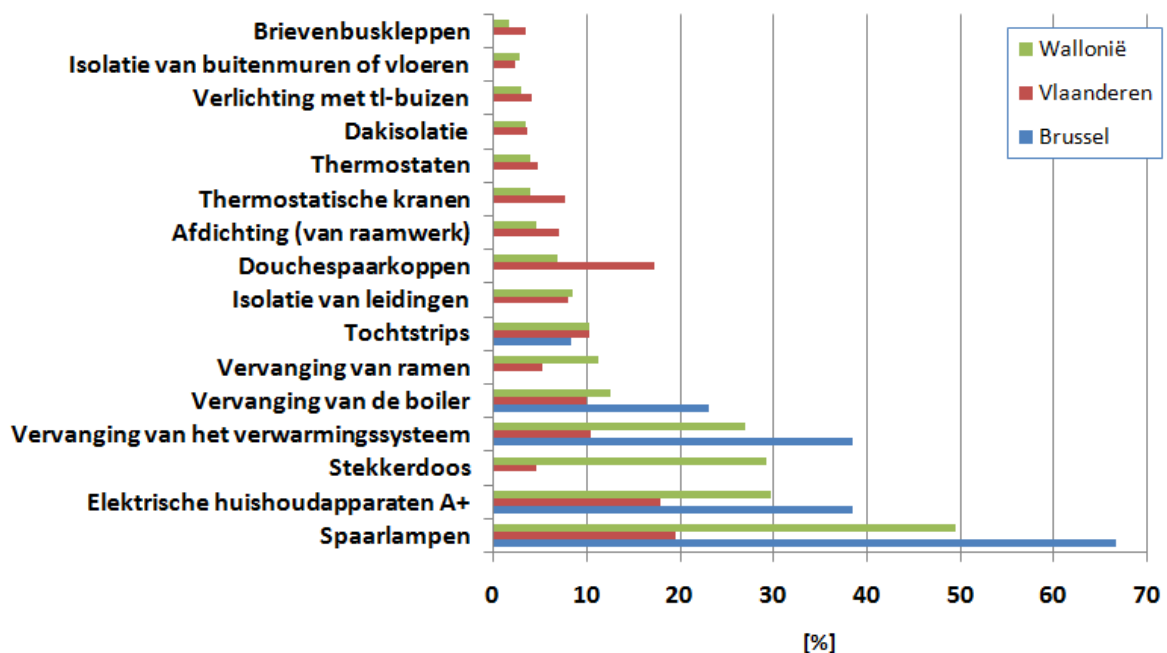
Met dit partnerschap, dat voortgevloeid is uit de door de Franse Gemeenschap opgezette sociale coördinatie, streven de naburige OCMW's ernaar hun middelen bijeen te brengen en aan gezamenlijke reflectie te doen. Dankzij deze methode is het onder meer mogelijk 2 halftijdse maatschappelijk werkers in te zetten voor preventie. Worden georganiseerd : opleidingsmodules voor gezinnen met terugkerende problemen, huisbezoeken door een *tuteur énergie* en ingrepen in de woning van 5 kansarme gezinnen, die eigenaars-bewoners zijn van hun woonst. Voor het uitvoeren van kleine herstellingen / verbeteringen aan de woning of de uitrustingen, wordt een beroep gedaan op de IDESS, die op het getouw worden gezet en tevens voortkomen uit dit samengaan van OCMW's.

3.5 INVESTERINGSSTEUN

Met investeringssteun wordt per definitie tegemoet gekomen aan het probleem van de financiering van de werken. In bepaalde gevallen omvat de investeringssteun ook de tenlasteneming van de plaatsing van het materiaal.

3.4.4 STATISTISCHE GEGEVENS

De resultaten van de enquête worden weergegeven op onderstaande afbeelding:

De vormen van investeringssteun waarin de meeste OCMW's voor hun begunstigden voorzien, omvatten:

- **Fluocompacte lampen** (spaarlampen), bij 34% van de OCMW's in het land; dit wordt meer gedaan in Brussel (67%) en Wallonië (49%) dan in Vlaanderen (20%). Dat onevenwicht valt te verklaren door het feit dat de plaatsing van spaarlampen – alsook andere kleine werken – in Vlaanderen toevertrouwd wordt aan externe actoren (waaronder de energiesnoeiers); vaak leggen de OCMW's een voorraad spaarlampen aan die zij dan uitdelen tijdens de individuele gesprekken, ter gelegenheid van gerichte acties of bij huisbezoeken.
- **Energie-efficiënte elektrische huishoudapparaten** A+ of A++, bij 23% van de OCMW's in het land, dit percentage ligt lager in Vlaanderen (18%) dan in Wallonië (30%) en Brussel (38%). Merk op dat in Vlaanderen de DNB verplicht zijn kortingsbonnen te bezorgen voor de aankoop van energiezuinige elektrische huishoudapparaten.
- **Vervanging van het verwarmingssysteem** door een energiezuiniger systeem, bij 19% van de OCMW's in het land. Dit percentage verschilt sterk van Gewest tot Gewest: 38 % in Brussel, 27% in Wallonië en 10% in Vlaanderen; de verklaring voor deze onevenwichtige verhouding is niet duidelijk naar voren gekomen uit de gesprekken.

Worden tevens toegepast door een groot aantal OCMW's (>10%) :

- **Aankoop van meervoudige contactdozen**, bij 16% van de OCMW's in het land; dit percentage ligt veel hoger in Wallonië (29%); voor Vlaanderen zien we daarin het rechtstreekse gevolg van de overdracht van deze taak aan externe actoren, zoals de energiesnoeiers.
- **Spaardouchekoppen**, bij 11% van de OCMW's; dit percentage ligt iets hoger in Vlaanderen (17%) dan in de rest van het land.
- **Vervanging van het systeem voor de bereiding van sanitair warm water** door een energiezuiniger systeem, bij 11% van de OCMW's; dit percentage ligt hoger in Brussel (23%).

De andere investeringen die in deze vragenlijst waren opgenomen, worden toegepast bij minder dan 10% van de OCMW's, waaronder verhoudingsgewijs meer Vlaamse OCMW's:

- *Thermostatische kranen,*
- *Vervanging van ramen door energie-efficiëntere ramen,*
- *Warmte-isolatie van de verwarmingsleidingen,*

- *Tochtstrips voor deuren,*
- *Tochtvrij maken (winddichting ramen),*
- *Thermostaten,*
- *Dakisolatie,*
- *Buisverlichting,*
- *Isolatie van buitenmuren of vloeren,*
- *Brievenbuskleppen.*

3.4.5 GLOBALE INTERPRETATIE VAN DE CIJFERS

MOBILITEIT VAN DE HUURDER

De aankopen die het vaakst verricht worden, zijn die welke integraal ten goede komen aan de bewoner, zonder dat de eigenaar daar iets mee te maken heeft: lampen, elektrische huishoudapparaten. Werken waarbij een eigenaar na het vertrek van zijn huurder eventueel baat zou hebben, worden bij beslissing van de beleidsverantwoordelijken van het OCMW vaak uitgesloten. Zo verlenen minder dan 10% van de OCMW's steun voor isolatie.

MISKENNEN VAN BEPAALDE UITRUSTINGEN

De geringe belangstelling die de OCMW's aan de dag leggen voor de plaatsing van bepaalde eenvoudige uitrustingen waarmee heel wat bespaard kan worden (zoals thermostaten, buisverlichting, tochtstrips voor deuren of in Wallonië spaardouchekoppen) wijst op een vorm van miskenning van de impact ervan.

3.4.6 BIJZONDERE PROJECTEN

De projecten rond investeringssteun waarover wij gesprekken hebben afgenomen, worden in dit onderdeel beschreven en uitvoerig toegelicht op de bijgevoegde fiches. Zij kunnen de vorm aannemen van een directe aankoop van materiaal voor de cliënt, een aankoopbon of een financiële of materiële lening.

Daarbij kan steun verleend worden voor de aanschaf van allerlei soorten materiaal: eenvoudige energiebesparende maatregelen (spaarlampen, reflecterende radiatorfolie, dichtingsstrips, meervoudige contactdozen, thermostatische kranen, enz.), elektrische huishoudapparaten, leiding- of zelfs dakisolatie, vervanging van ramen of deuren, vervanging of verbetering van het verwarmingssysteem, vervanging of verbetering van de regeling (programmeerbare thermostaten).

LENINGEN

Leningen lossen het gebrek aan middelen bij de doelgroep doorgaans slechts gedeeltelijk op.

Theoretisch kan dit probleem verholpen worden door middel van het mechanisme van de derde investeerder. In dat geval moet de terugbetalingstermijn dan wel zodanig vastgelegd zijn dat de derde (bijvoorbeeld het FRGE) uitsluitend en geleidelijk terugbetaald wordt op basis van wat de cliënt uitspaart.

Min of meer mobiele uitrustingen kunnen dan weer direct in bruikleen worden gegeven. Zo hoeft men zich niet af te vragen of het nodig is te investeren in de woning van mobiele huurders, die regelmatig verhuizen.

FRGE-leningen via een intercommunale – Lier en 7 andere gemeenten

De intercommunale IGEMO treedt ten behoeve van 8 gemeenten op als lokale entiteit van de FRGE. In dat verband verstrekt zij volgens het principe van de derde investeerder voor de ganse bevolking leningen aan 2%. Krachtens de verplichtingen die wegen op de lokale entiteit, treedt zij ten aanzien van de doelgroep (zie hoofdstuk over de financieringsmiddelen) op als ESCO. Dat houdt in dat zij instaat voor de offerteaanvraag voor de uitvoering van de werken, helpt bij de keuze van de aannemer, de werken opvolgt, nagaat op welke premies en voordelen de aanvrager recht heeft en hoe hij deze kan verkrijgen en zorgt voor de directe betaling van de aannemer. In 3 van de 8 gemeenten is het tarief van de lening voor de doelgroep herleid tot 0%.

Net zoals bij de andere leenformules en de klassieke energiepemie, kan bij de FRGE-leningen de financiële toestand van de doelgroep een probleem vormen: een financieel achtergesteld publiek is doorgaans niet in staat de lening terug te betalen. Het probleem is des te nijpender daar de lening terugbetaald moet worden in minder dan 5 jaar, wat in het slechtste geval neerkomt op een maandelijkse aflossing van bijna 170€. Hoewel dat in het geval van IGEMO niet meteen voor problemen lijkt te zorgen, leidt de uitbesteding van deze dienst ten aanzien van het OCMW bovendien haast vanzelfsprekend tot communicatie- en continuïteitsproblemen tussen het OCMW en de lokale entiteit.

Alles bij elkaar heeft IGEMO in iets minder dan een jaar tijd nog maar één dossier behandeld voor de aanvraag van een lening voor een OCMW-cliënt.

Het OCMW als lokale entiteit van het FRGE – Charleroi

Dit is de eerste maal dat een OCMW optreedt als lokale entiteit (zie onderdeel begeleiding) voor het FRGE. Met het OCMW als lokale entiteit valt het te hopen dat de lokale entiteit zich uitvoerig en op gecoördineerde wijze zal inzetten voor de doelgroep. Dat blijkt althans uit de aangekondigde werkwijze, hoewel het project nog niet lang genoeg loopt (begonnen in juni 2009) om daarover uitsluitsel te geven.

Convectoren in bruikleen en gerichte Energiekits – Luik

De aanbevelingen van de REG-adviseur worden in de praktijk gebracht met behulp van energiekits die doelmatig samengesteld en gekozen worden. Bovendien stelt het OCMW

gasconvectoren in bruikleen ter beschikking, om te vermijden dat mensen hun toevlucht nemen tot verouderde, dure of gevaarlijke verwarmingssystemen.

DE FORFAITAIRE STEUN

Aankoopbonnen en andere vormen van forfaitaire steun waaraan eenvoudige voorwaarden gekoppeld zijn, houden het grote voordeel in dat het beheer van de steun er eenvoudiger door wordt: het is niet langer nodig zich af te vragen hoeveel de aanvrager toegekend moet worden op grond van de situatie waarin hij verkeert en welke energievoorwaarden gesteld moeten worden voor de uitrusting. Het lijkt in die context echter minder vanzelfsprekend de steun aan te grijpen om te sensibiliseren of een enige opvolging van de aanvrager te waarborgen.

De aankoopbonnen hoeft niet noodzakelijk beperkt te worden tot de aankoop van uitrusting. Merk op dat de aankoopbonnen een pervers effect kunnen hebben: als de begunstigde het vorige apparaat niet wegdoet, is er uiteraard geen daling van het energieverbruik, maar wel van een toename³⁵.

Forfaitaire steun voor de aankoop van elektrische huishoudapparaten van klasse A – Brussel

Leefloners of rechthebbenden op een leefloonequivalent krijgen een forfaitaire steun van maximaal 500 € toegekend voor de aankoop van elektrische huishoudapparaten van klasse A. Deze steun, die beheerd wordt door alle al dan niet aan de energiedienst verbonden maatschappelijk werkers, wordt doorgaans spontaan aangevraagd of voorgesteld door een maatschappelijk werker. De forfait dekt over het algemeen de aankoop van het apparaat (behalve voor koelkasten). De aanvrager zoekt zelf het toestel uit en legt met het oog op de toekenning van de steun een prijsopgave voor aan zijn maatschappelijk assistent. De energiedienst voegt bij deze steun overigens een aangepaste technische fiche, waarop in eenvoudige bewoordingen in grote lijnen wordt uitgelegd hoe het aangekochte apparaat op een goede manier gebruikt kan worden.

Kortingsbonnen voor de aankoop van energiezuinige elektrische huishoudapparaten – bijv. Genk

De DNB bieden hun beschermde cliënten kortingsbonnen aan voor de aankoop van elektrische huishoudapparaten³⁶. Deze bonnen kunnen onder meer verkregen worden bij de diensten van het OCMW en in de sociale huizen. De bonnen met een waarde van 150 euro kunnen gebruikt worden voor de aankoop van een koelkast A+ of A++ of voor de aankoop van een wasmachine AAA. Volgens de gegevens van Infrax wordt met een zuinig elektrisch huishoudapparaat in verhouding tot een klassiek toestel gemiddeld 61€ uitgespaard.

³⁵ Deze problematiek is niet eigen aan de doelgroep van de kansarmen.

³⁶ In het Vlaams Gewest zijn de DNB wettelijk verplicht dergelijke kortingsbonnen aan te bieden.

Bonnen van 400 € voor kleine werken bij gezinnen met een laag inkomen – Gent

Er zijn bonnen beschikbaar om tegen lagere kosten kleine werken te laten uitvoeren. Deze bonnen kunnen gebruikt worden voor de plaatsing van thermostatische kranen, reflecterende radiatorfolie, enz., maar ook voor dakisolatie. De vereniging Regent beheert de opleiding van de Energiesnoeiers die de werken moeten uitvoeren voor de stad Gent. De aanvrager moet 20% van de totale kostprijs van de werken volledig zelf dragen en hij kan voor deze investering geen aanspraak maken op andere premies van het OCMW. De bonnen zijn verkrijgbaar bij het OCMW.

Het principe van de forfaitaire steun kan tevens worden toegepast in het kader van projecten rond volledige begeleiding. In dat geval wordt doorgaans een gesloten omslag ter beschikking gesteld voor de uitvoering van REG-werken. Het OCMW staat mee in voor het beheer van de enveloppe en voert zelfs zelf de werken uit voor het bedrag van de enveloppe.

Uitvoering van REG-maatregelen met het akkoord van de bewoners – Rumst

Het OCMW informeert en laat audits uitvoeren van woningen die bewoond worden door personen wier sociale of budgettaire situatie wordt opgevolgd (op aanraden van de L.A.C. - Lokale Adviescommissie). Na die audits en met het akkoord van de bewoners, aan wie het REG-plan wordt voorgelegd, voert de gemeente de voorgestelde acties op eigen kosten uit, voor een bedrag tussen de 50 en de 250 €.

Enveloppe (500 €) beheerd door het OCMW – Namen (naar het voorbeeld van Profondeville)

Gezinnen die de cyclus « jacht op energievreters » (daarin begrepen audits van woningen) voltooien, krijgen een enveloppe geschonken ter waarde van 500 €, die zij kunnen aanwenden om de resultaten van de audit in de praktijk te brengen. De uitgave van de enveloppe wordt beheerd door het OCMW, dat indien nodig een beroep doet op zijn onderneming voor vorming door arbeid en de aankopen van zeer nabij opvolgt.

IN BEHEER NEMEN VAN WONINGEN

Vrij algemeen beschouwd kan bij de investeringssteun voor zware investeringen de mobiliteit van de huurders een probleem vormen. Tal van OCMW's overwegen daarom ook niet te investeren in huurwoningen, omdat ze zo willen vermijden dat, zodra de huurder wegtrekt, uiteindelijk enkel de eigenaar baat heeft bij de investering. Het in beheer nemen van de woning is een manier om aan deze bekommernis tegemoet te komen.

De weinige OCMW's die werken uitvoeren aan huurwoningen voeren dan weer aan dat wanneer een kansarme huurder wegtrekt, er achteraf dikwijls een andere kansarme huurder in de plaats komt.

Project X, een strategie om het woningbestand te verbeteren – Brussel

De vereniging project X neemt voor een periode van (minstens) 9 jaar, met het akkoord van de particuliere eigenaars, ongezonde woningen in beheer. Zij voert de werken uit om de woning in

overeenstemming te brengen met de normen, waarbij tevens aandacht uitgaat naar de energiekwaliteit. Gemiddeld wordt per woning 50.000 € gespendeerd, waarvan 23.000 € voor materialen en 27.000 € voor lonen en werkingskosten. Deze werken worden voor een groot deel uitgevoerd door een team van artikel zestigers die voor dit project ingezet worden. Voor het overige is het verloop van het project vergelijkbaar met een Sociaal Verhuurkantoor.

STIMULEREN VAN DE VERHUURDER

De projecten die tot doel hebben de verhuurders ertoe aan te zetten verbeteringen aan te brengen aan de woningen die zij verhuren, vormen tevens een vorm van onrechtstreekse investeringssteun. Gewoonlijk is dit aspect in dergelijke projecten verwerkt in een meer algemene benadering, waar het stimuleren van de verhuurders onlosmakelijk deel van uitmaakt. De zelfevaluatie die de OCMW's doorgaans voor dit soort acties doorvoeren, is niet eenduidig, hoewel in sommige gevallen daadwerkelijk resultaten geboekt worden. De steun die bestaat voor gezinnen die in een ongezonde woning leven en willen verhuizen, kan nuttig aangewend worden met het oog op de stimulering waarbij zowel de huurder als de eigenaar betrokken worden.

Overleg OCMW-Huurder-Eigenaar-Deskundige - Beyne-Heusay

Op grond van de vaststellingen die gedaan werden tijdens het woningbezoek, wordt een gesprek opgestart tussen de huurder, de eigenaar, het OCMW en een externe deskundige om na te gaan welke verbeteringen aan de woning kunnen worden aangebracht. Dit overleg steunt minstens op de verplichtingen van de verhuurder, maar tevens op de verbeteringen die zouden bijdragen tot de vrijwaring en zelfs tot de verbetering van diens vastgoed. De vormen van overheidssteun waarop hij dankzij de huurder aanspraak kan maken, worden tijdens de onderhandelingen voorgesteld ter compensatie van de inspanning van de verhuurder. Laatstgenoemde wordt tevens geholpen bij de opmaak van een budgettair plan en in de zoektocht naar premies en steun.

Het overleg met een deskundige maakt het in theorie mogelijk zich te onttrekken aan de conflicten die opduiken in de betrekkingen tussen eigenaar en huurder. De praktijk toont evenwel aan dat dit een ingewikkelde opgave blijft.

De verhuurders aanmanen hun woning in orde te brengen – Ciney

Op grond van de analyse van de situatie van hulpbehoevende personen kan beslist worden een woningbezoek te laten afleggen door de *tuteur énergie*, al dan niet vergezeld door de maatschappelijk assistente en nadien corrigerende maatregelen uit te voeren. Het OCMW staat de huurders in dat verband bij om hun rechten te doen gelden in het licht van de onderhouds- en herstelplicht van de verhuurders. Het OCMW gaat tevens na op welke manieren zij de eigenaars ertoe kan aanzetten meer te doen dan wat zij verplicht zijn te doen.

Merk op dat in tal van andere begeleidingsprojecten melding gemaakt wordt van de inspanningen om de huurders ertoe aan te sporen hun rechten (bewoonbaarheid) te doen naleven en het argument van de premies te doen gelden ten aanzien van de eigenaars.

Uit de ervaringen blijkt dat de tussenkomst van het OCMW slechts zelden leidt tot een verslechterde verstandhouding tussen de eigenaar en de huurder, behalve iets vaker in het geval van institutionele eigenaars (grote private woningbestanden).

4. PROBLEMEN EN AANBEVELINGEN

4.1 UITDRUKKELIJKE PROBLEMEN

BELANGSTELLING OPWEKKEN: EEN DOELSTELLING DIE REGELMATIG WORDT GEMIST

Globaal bekeken verwachten de meeste sensibiliseringsprojecten van de doelgroep dat deze zich verplaatst. Het kan collectieve sessies betreffen in de vorm van conferenties of cursussen, of permanenties en informatieloketten. Dit soort projecten beantwoordt zelden aan de doelstelling om belangstelling op te wekken. Ze brengen ten hoogste een reeds bestaande belangstelling tot meer rijpheid.

Daarom wordt energiepreventie door de aanvrager vaak aanzien als een zwaarwegende en zelfs stigmatiserende beperking.

Tallose OCMW's die collectieve sensibiliseringsacties hanteren, drukken hun ontgoocheling uit over de efficiëntie van deze methode. Wanneer de actie zich specifiek richt tot OCMW-gebruikers toont de doelgroep zich vaak weinig gemotiveerd. Wanneer de sessies breder opengesteld worden, krijgen ze een talrijker publiek maar blijft de verhouding OCMW-gebruikers klein.

Het matige resultaat van de collectieve sessies brengt de OCMW's tot de conclusie dat preventie-initiatieven inzake energie – in de brede zin van het woord – grote inspanningen vereisen voor een beperkt resultaat.

WERK AAN GEDRAG EN OPVOEDING

Als dit haalbaar is, zijn de minst dure en vaak de meest efficiënte preventiemaatregelen gebonden aan gedragswijzigingen. Toch zijn deze moeilijk ten uitvoer te brengen omdat ze een aanzienlijke inspanning vereisen om een gedragswijziging tot stand te brengen en bijzonder tijdrovend zijn, bijvoorbeeld via vormingen. Bovendien kan de reflectie over gedragingen geïnterpreteerd worden als een inbreuk op het privé-leven of een culpabiliserende beschuldiging.

VRAAG EN AANBOD ZIJN NIET OP ELKAAR AFGESTEMD

Bij de huidige stand van zaken gaan de OCMW-diensten in hoofdzaak in op vragen om financiële steun. De belangstelling voor een eventuele preventieve aanpak is klein en vrijwel nooit spontaan : *«we stellen de mensen iets voor wat ze niet gevraagd hebben»*. De bekommernis om energie komt meestal op de tweede plaats als de beheersing van een complex dagelijks leven noopt tot een hiërarchie in prioriteiten. Deze beperkte motivatie voor preventie uit zich dan ook op vrij natuurlijke wijze in een globaal verzet tegen verandering.

HET PROBLEEM VAN DE HUURDERSMOBILITEIT

De OCMW's aarzelen doorgaans om bij te dragen aan zware ingrepen in huurwoningen. Naast de evidente moeilijkheid om voldoende middelen vrij te maken, brengt de mobiliteit van de huurders een specifieke problematiek mee : het OCMW wenst meestal te voorkomen dat de eigenaar het grote voordeel haalt uit de ingreep na het vertrek van de huurder.

ZWARE INVESTERINGEN

Naast het feit dat het noodzakelijk is om de eigenaars te overtuigen, is de financiering van zwaardere investeringen doorgaans gebonden aan een combinatie van meerdere stimuli en leningmechanismen.

Voor de lening stoot men vaak op het probleem van de terugbetaling. In principe kan dit probleem worden opgelost door mechanismen van de derde investeerder. Daarbij stelt men echter vast dat deze mechanismen moeilijk zijn voor gezinnen die geen energieboekhouding kunnen bijhouden. Bovendien kan de klassieke terugverdientijd van zware investeringen in REG vrij lang zijn : meer dan 15 jaar voor ramen, meer dan 15 jaar voor gevelisolatie, 10 jaar voor een verwarmingsketel, enz. Deze termijnen zijn langer dan de bestaande leningmechanismen toestaan. De terugbetaling zal dus blijven wegen op de gezinsbudgetten.

EVALUATIE VAN DE RESULTATEN, EEN ZELDZAME REFLEX

Uit interviews is gebleken dat de resultaten van de REG-aanpak bij kansarme bevolkingsgroepen vrijwel nooit worden geëvalueerd. Dit is nochtans een essentiële benadering, zowel intern (motivatie van de werknemer en van de beslisser) als extern (motivatie van de gebruiker).

De uitvoering van dat soort evaluatie blijkt bovendien bijzonder complex in de context van een benadering die gestuwd wordt door een materiële of financiële behoefte van de gebruiker aangezien ze van hen een actieve participatie vereist. De ervaring van een groot aantal OCMW's toont evenwel aan dat het verzamelen van de verbruikslijsten alleen al een groot probleem is.

UITVOERINGSTERMIJN

De efficiëntie van bepaalde vormings- en sensibiliseringsacties is gebonden aan de middellange termijn. Bovendien kan de rendabiliteit van preventie-acties vaak pas over langere termijn worden vastgesteld. Op korte termijn komt het belang van de preventie dan ook niet evident tot uiting.

BEHEER VAN HET DRINGEND KARAKTER

In de praktijk botst de – op lange termijn rendabele - preventie-actie op het beheer van dringende situaties die vandaag volstaan om de meeste OCMW's te overvoeren. Deze situaties houden meestal verband met de *betaling van facturen* of met de *schuldproblematiek*. De moeilijkheden verbonden aan de liberalisering zorgen ook op regelmatige basis voor dringende problemen : facturatiefouten, weinig duidelijke documenten, contacten met de leveranciers, enz. Deze problemen vragen een onmiddellijk antwoord, waardoor een aanzienlijk curatief luik noodzakelijk is.

DE VELE BRONNEN VAN MIDDELEN

De Belgische institutionele context plaatst energie op het kruispunt van meerdere bevoegdheden en beleidsniveaus. Het resultaat hiervan zijn vele verschillende subsidies, premies, steunmechanismen enz. Elke vorm van ondersteuning maakt gebruik van zijn eigen mechanisme, zijn eigen toekenningsvoorwaarden en zijn specifieke reportingvereisten.

Dit brede palet ligt aan de basis van administratieve complexiteit en rompslomp voor wie meerdere mechanismen tegelijk wil activeren

Het zorgt ook voor een zekere verwarring, vooral bij de kleinere OCMW's. Men gaat voorbij aan een heel aantal subsidiëringmogelijkheden, door vergetelheid, tijdsgebrek of eenvoudigweg onvoldoende kennis van de toekenningsvoorwaarden.

Daaraan kan de moeilijkheid worden toegevoegd om juridische entiteiten op te zetten die de evolutie van de verschillende regelgevingen opvolgen.

GEBREK AAN MIDDELEN VOOR PREVENTIE

Een preventiebeleid vereist aanzienlijke menselijke en materiële middelen. Het Sociaal Stookoliefonds voorziet niet in preventiemaatregelen en evenmin in personeelskrachten ter beschikking van de OCMW's of financiële middelen voor REG-acties. De oplossingen die mogelijk zijn voor gas- en elektriciteitsverbruikers kunnen dus niet op de stookoliegebruikers worden toegepast. Momenteel zorgt deze toestand dan ook voor een patstelling voor de bewoners van de gebieden van het land waar geen aardgas beschikbaar is.

Het Federaal sociaal Energiefonds is hiermee vandaag de belangrijkste financieringsbron voor menselijke en financiële middelen die worden ingezet voor energie-preventie.

Het Federaal Sociaal Energiefonds legt voor deze middelen evenwel geen verdeelsleutel tussen preventieve en curatieve krachten op. Bovendien zijn de opdrachten van het Fonds, zoals deze op schrift staan, duidelijk curatief gericht. Dit geeft menselijke middelen die niet echt op preventie gericht zijn, gelet op de hedendaagse context van urgentie die vraagt om curatief optreden.

De huidige verdeelsleutel van het Fonds tussen financiële en menselijke middelen verkeert bovendien in onevenwicht ten opzichte van de behoeften : vandaag kampen de grote OCMW's met een personeelstekort, ook wanneer de financiële steun geen probleem stelt. Dit onevenwicht versterkt nog het probleem met de human resources voor preventie.

Om deze en vele andere redenen maken de meeste OCMW's slechts weinig menselijke middelen vrij voor preventie.

PROGRAMMA'S VAN BEPERKTE DUUR

De meeste programma's die ondersteuning bieden en middelen ter beschikking stellen, zijn voorzien voor beperkte duur. Dit geldt voor het Waalse PAP, voor de subsidie voor de aanwerving van "tuteurs énergie", voor Klimaatwijken, enz. Deze onzekere context bevordert uiteraard de

toetreding van de OCMW's niet. Bovendien komt het vaker voor dat de actie van het OCMW ophoudt wanneer ook het steunprogramma stopt (of verandert).

4.2 AANBEVELINGEN VOOR DE OCMW'S

OPLEIDEN VAN EN BESCHIKKEN OVER EEN REFERENTIEPERSOON VOOR ENERGIEZAKEN (ENERGIECEL, MAATSCHAPPELIJK WERKERS, ENZ.)

Deze werkwijze is uitstekend aangepast aan situaties waarin een persoon zelf alle energiekwesties behandelt en alle actoren deze persoon duidelijk identificeren als een energiereferent.

Deze persoon of cel kan zorgen voor een betere opvolging van de dossiers en daarbij een globale en langetermijnvisie hanteren waarin preventie doorslaggevend is.

Het volstaat niet om de continuïteit van de preventieve benadering te verzekeren. Men moet ook op een vlotte en samenhangende manier de brug slaan naar de activiteiten in verband met schulden – die vaak het toegangskanaal vormen naar de energiedienst – en de preventie-activiteiten.

OPLEIDEN VAN ALLE PERSONEEL VOOR GEVEN BASISADVIEZEN IN REG VOOR HUN PUBLIEK

Als men kan beschikken over personeel met energie-competentie slaagt men erin om snel probleemsituaties met energie op te sporen en even snel aangepaste oplossingen aan te dragen. Van zodra het eerstelijns personeel in staat is problemen met overmatig gebruik, gebrek aan comfort of afwijkende facturen op te sporen, kan het de gebruiker ertoe aanzetten hier dieper op in te werken, samen met één of meerdere personeelsleden die gespecialiseerd zijn in dat specifieke domein. Daarom is het noodzakelijk dat gezorgd wordt voor opleiding voor deze « specialisten » en dat men de nodige tijd vrijmaakt voor de behandeling van de dossiers. Het is niet absoluut noodzakelijk dat deze personen maatschappelijk assistent zijn of zelfs verbonden aan de OCMW-structuur. Externe inbreng is mogelijk.

Zoals reeds eerder werd vermeld, is de sensibilisering een bijzonder moeilijke fase. Zij is enkel mogelijk in de context van de specifieke situatie van een gezin en niet met een generiek discours over energie-efficiëntie. Daarom moet gebruik gemaakt worden van de individuele relatie van de maatschappelijk assistenten op de algemene diensten van de OCMW's, maar is ook de nabijheid van de diensten voor thuiszorg een aangewezen piste.

SENSIBILISEREN VIA DE THUISZORGDIENSTEN

Zoals we hoger hebben gezien, is sensibilisering een zeer moeilijke schakel. Wie hierin wil slagen, moet beschikken over de aanwezigheid en de participatie van een publiek dat zich wil verplaatsen en luisteren. Aangezien slechts zelden aan deze voorwaarden voldaan is, zou men kunnen uitgaan van de vertrouwensrelatie die bestaat tussen de diensten voor thuiszorg en de doelgroep.

Dit kan ertoe leiden dat de doelgroep vlotter de initiatieven aanvaardt die hem worden voorgesteld. Bovendien wordt het thuiszorgpersoneel aanzien als een dienstverlening die geen inkijk

zoekt in het leven van de betrokkenen. Men zou voor deze aanpak kunnen kiezen bij bevolkingsgroepen zoals alleenstaanden en bejaarden.

De thuiszorg moet hiervoor worden opgeleid en georiënteerd inzake sensibilisering en energiebesparend optreden.

SYSTEMATISCHE ANALYSE VAN DE FACTUREN

De analyse van facturen is de belangrijkste methode om echt problematische situaties op te sporen. Deze aanpak wordt nu al gehanteerd door een groot aantal OCMW's. Toch gebruikt men doorgaans een analysemethode voor de factuur die niet echt op het fysiek verbruik ingaat. Wanneer de verbruiksgegevens worden opgenomen in de analyse, blijkt er niet altijd een methode te bestaan om de resultaten te interpreteren.

Bij het voeren van deze analyse zouden de OCMW's een beroep kunnen doen op software die de energiefacturen van de gezinnen en meerdere andere kenmerken van de woning in kwestie verwerkt (oppervlakte, verwarmingssysteem, enz.). Als verbruikscijfers worden verwerkt, komen gemakkelijk facturatiefouten aan de oppervlakte.

OPVOLGING VAN DE ENERGIE-AUDITS (UITVOERING)

De begunstigden krijgen heel wat aanbevelingen om energie te besparen of om gebruik te maken van minder dure energie via audits (die in mindere of meerdere mate zijn uitgewerkt), via personeelsleden van het OCMW, via externe deskundigen of binnen het gezin zelf met ondersteuning van diverse vormingsinitiatieven. Maar een groot aantal van deze aanbevelingen wordt niet in de praktijk gebracht.

Daarom moet gezorgd worden voor begeleiding en controle zodat men ook werkelijk tot de actie overgaat en de weerslag hiervan op het verbruik meetbaar wordt.

EVALUATIE VAN DE EFFICIËNTIE VAN DE GENOMEN MAATREGELEN (VERBRUIKSOVERZICHT)

De evaluatie van de resultaten stelt doorgaans problemen: wanneer men de gebruikers om hun verbruikscijfers vraagt, zijn deze sterk geneigd om zich hieraan te onttrekken; en van zodra de concrete problemen die hen met het OCMW in contact hebben gebracht zijn opgelost, worden de verbruikscijfers achterwege gelaten. In een groot aantal gevallen weten de gebruikers eenvoudig niet hoe ze de verbruikscijfers moeten opnemen.

Opvolging van het verbruik om de gezinnen te kunnen informeren over de energiebesparingen die ze verwezenlijken en ze te motiveren om in diezelfde zin verder te doen.

DE EIGENAARS ERBIJ BETREKKEN

Verscheidene soorten preventieve maatregelen hebben betrekking op de buitenzijde van het gebouw. De mobiliteit van de huurgezinnen is een rem op deze maatregelen omdat ze niet willen betalen voor werken aan een woning die niet van hen is.

De eigenaars uitnodigen om te praten, kan een oplossing zijn. Daarbij gelden als argumenten : de conformiteit van de woning, de premies en specifieke aanmoedigingsmaatregelen voor OCMW-gebruikers om REG-investeringen te bevorderen bij de verhuurders. Soms kan het de moeite lonen een deskundige bij deze benadering te betrekken om het OCMW meer krediet te verlenen en de conflictsituatie tussen eigenaar en huurder te beëindigen.

OPZETTEN VAN EFFICIËNTE COÖRDINATIE TUSSEN DE SOCIALE DIENST EN DE ENERGIEDIENSTEN

Hiermee wordt vermeden dat gebruikers zonder opvolging van de ene dienst naar de andere worden doorverwezen, of zelfs dat begunstigen worden aangezet tot verandering zonder dat andere instanties hiervan op de hoogte zijn gebracht. Een mogelijkheid bestaat erin om binnen het OCMW een debatvergadering te houden over de vordering van de steunmaatregelen en de begeleiding voor de gezinnen. Ook als een externe operator optreedt, moet diezelfde debriefing plaatsvinden zodat men binnen de sociale diensten inzicht krijgt in de situatie van de aanvrager. Hierbij kan worden opgemerkt dat deze dialoog tussen « algemene diensten » en de « energiedienst » ook een plaats is waar kennis over energie verder tot ontwikkeling kan komen.

PREVENTIEDOELSTELLINGEN VASTLEGGEN

Als de OCMW's duidelijke doelstellingen vastleggen, kunnen ze een langere-termijnvisie ontwikkelen en een groter deel van hun middelen toewijzen aan preventie. Ook kunnen de instellingen hiermee jaarlijks hun preventiebeleid in vraag stellen en indien nodig bijsturen.

4 . 3 AANBEVELINGEN VOOR DE OVERHEID

DUIDELIJKE DOELSTELLINGEN BEPALEN

Het is belangrijk dat men duidelijke en realistische doelstellingen vastlegt en bij de formulering hiervan vooral aandacht besteedt aan de toegepaste technieken en niet aan een verminderd verbruik : in Vlaanderen bijvoorbeeld stelt het Gewest tegen 2020 de volgende doelstellingen inzake huisvesting voorop: alle daken moeten geïsoleerd zijn en overal moet er dubbele hoogrendementsbeglazing aanwezig zijn. Dergelijke doelstellingen kunnen ook vastgelegd worden voor de kansarme doelgroepen. Om te vermijden dat energiearmoede een kloof slaat, moeten voor kansarme bevolkingsgroepen gelijkaardige doelstellingen worden vastgelegd (wat niet belet dat men doelstellingen verduidelijkt).

Mogelijke doelstellingen tegen 2020 kunnen onder meer zijn :

1. Alle openbare sociale woningen in gezonde staat brengen,
2. De elektrische verwarming uitbannen,
3. Systematisch gebruik maken van een tijdsmechanisme om warmtepieken en -dalen te regelen,
4. Alle daken isoleren,

5. Alle ramen vervangen door hoogrendementsbeglazing.

DE DOELSTELLINGEN VAN HET FEDERAAL SOCIAAL ENERGIEFONDS EN HET MAZOUTFONDS HERZIEN

Het Energiefonds heeft momenteel zowel curatieve opdrachten (aflossing, schuldbemiddeling), waaraan het meeste belang gehecht wordt, als nauwelijks omschreven preventietaken. Er wordt met andere woorden geen enkel bedrag – maar ook geen menselijke middelen – specifiek voorbehouden voor preventie. Bovendien wordt het deel van het fonds dat bestemd is voor de financiering van gasconvectoren, haast niet gebruikt.

Het kan interessant zijn de verdeling van het fonds te herbepalen en daarbij een nieuw hoofdstuk « preventie » te definiëren. De OCMW's hebben kampen onder meer met een gebrek aan menselijke middelen om een volwaardig preventief beleid te voeren. De budgetten van het fonds zouden in die richting kunnen evolueren.

Voor het Sociaal Mazoutfonds zou een vergelijkbare maatregel in het leven geroepen moeten worden zodat niet enkel factuurbeheersing mogelijk is maar ook preventie-initiatieven ontwikkeld kunnen worden. Dit veronderstelt dat men menselijke en financiële middelen vrijmaakt die specifiek toegewezen kunnen worden aan de vernieuwing van verwarmingsinstallaties en de afstemming hiervan.

Het is belangrijk dat men binnen het Mazoutfonds een nieuw actieterrein opent, maar ook dat de benadering van de verschillende energievectoren voor de gebruikers vergelijkbaar is, ongeacht de ligging van de woning.

HERZIEN VAN REGLEMENTEN VAN HET FRGE

Om « derde investeerder » leningen mogelijk te maken, moet de ontlener leningen toestaan met een duur die de returntijd van de investering benadert. Deze termijn kan voor de meeste REG-investeringen waarvoor een lening nodig kan zijn, oplopen tot meer dan 10 jaar. Het is noodzakelijk dat men de terugbetalingstermijn aanpast aan de reële returntijd van de interventie, al was het maar dat de vorm van het contract wordt gewijzigd naar formules toe die lange-termijnleningen toelaten, dus veeleer van het type hypotheeklening in plaats van persoonlijke lening.

Ook moet het gewicht van de financiële garantie die de entiteiten moeten dragen aangepast worden omdat dit beheerders en bestuurders een gevoel van kwetsbaarheid geeft, vooral wanneer de lening gericht is naar een doelgroep die geacht wordt kwetsbaarder te zijn.

De vrees die men had over de logheid van de toegangsvoorwaarden zal ongetwijfeld afnemen naarmate men meer ervaring krijgt met de maatregel. Om hieraan bij te dragen moet de begeleiding van de dossierbeheerders intensiever zijn, vooral wanneer de entiteit nog in de kinderschoenen staat. Ook het netwerken van dit personeel kan voordelige effecten opleveren.

Hetzelfde geldt voor problemen die men meldt met de concurrentie tussen bestaande maatregelen. Er bestaat een groot aantal maatregelen en een grote verscheidenheid aan bronnen, maar het lijkt ons niet dat deze onderling zouden concurreren. In tegendeel ze lijken veeleer

complementair. Ook hier zou een grotere intensiteit van informatie-, vormings- en omkaderingsopdrachten en gedeelde taken nuttig zijn om aan deze negatieve perceptie te verhelpen.

TOEGANKELIJK MAKEN VAN PREMIES BIJ DE AANVANG VAN DE INVESTERING

Zoals we reeds eerder vaststelden, kan de initiële investering vaak zeer hoog oplopen. Gezinnen die hun energiefactuur willen verminderen door hun woning energie-efficiënter te maken, zien zich daardoor dan ook afgeremd. Om deze financiering vlotter te laten verlopen, moet de gezinnen de mogelijkheid geboden worden om over de premies te beschikken nog vóór zij de factuur betalen. Naar het voorbeeld van de provincie Henegouwen, die een specifiek voorschot ten belope van 80 % toekent op de Waalse renovatiepremie voor woningen, adviseren wij een veralgemening van deze praktijk bij alle overheden. Men kan dit aanzien als een vorm van positieve discriminatie ten aanzien van de doelgroep.

HET PREVENTIEBELEID VOOR ENERGIE VAN DE OCMW'S ONDERSTEUNEN OP ALLE BELEIDSNIVEAUS

Er bestaan meerdere initiatieven waarvan men kan uitgaan en die men kan veralgemenen:

Op gewestelijk niveau: vormingen in Sociale Energiebegeleiding, « Sociaal facilitator » of een ander orgaan belast met de coördinatie van de Plannen voor Sociale Energiebegeleiding, het organiseren van een dienst voor thuisinterventies voor de uitvoering van REG-aanbevelingen.

Bij de Gemeenschappen: sociale coördinatie tussen het OCMW en de overige sociale actoren van de entiteit of van het sub-gewest.

Op plaatselijk vlak: intergemeentelijk werk of groeperingen van OCMW's, gezamenlijke uitvoering van een sociaal energiebeleid door het gemeentebestuur en het OCMW.

5. CONCLUSIE

Uit de statistieken blijkt dat personen die deel uitmaken van de OCMW-doelgroep, voor energie verhoudingsgewijs een groter deel van hun budget uitgeven dan gezinnen met een middelgroot of hoger inkomen. Ondanks die zware uitgaven beschikken heel veel gezinnen niet over de middelen om hun woning met het oog op hun thermisch comfort te verwarmen. Bovendien zijn achterstallige facturen binnen deze doelgroep een vaak voorkomend gegeven en wordt een beroep gedaan op het OCMW om een afsluiting van de gas- en elektriciteitstoevoer te voorkomen.

Daarenboven rijzen bijkomende moeilijkheden als gevolg van de recente vrijmaking van de gas- en elektriciteitsmarkt. Deze moeilijkheden zijn onder meer toe te schrijven aan het toegenomen aantal actoren op de energiemarkt, facturatiefouten, weinig begrijpelijke facturen en de striktere betrekkingen tussen cliënt en leverancier.

De OCMW's handelen in dat verband zeer vlug en zetten het grootste deel van hun menselijke en financiële middelen in om de gezinnen te begeleiden bij de keuze van de leverancier, hen inzicht te verschaffen in de facturen, te communiceren met de leveranciers en hun schulden aan te zuiveren. Daarom doen OCMW's niet systematisch aan preventie en beschouwen zij dit ook niet als een prioriteit. Er is duidelijk sprake van een gebrek aan personeel dat belast is met energie alsook aan een visie op lange termijn.

De OCMW's kunnen rekenen op financiële middelen van federale, gewestelijke, provinciale of andere herkomst. Het federale Fonds voor de Reductie van de Globale Energiekost kent tegen een beperkt tarief leningen toe voor maatregelen met betrekking tot energie-efficiëntie, terwijl het Gas- en Elektriciteitsfonds de voornaamste bron vormt voor de financiering van het personeel dat zich inlaat met energie-aangelegenheden. De Gewesten kennen « energiepremies » toe, maar deze vergen doorgaans een initiële investering die weinig gezinnen, en in het bijzonder kansarme gezinnen, zich kunnen veroorloven.

Het preventiebeleid wordt tevens belemmerd door een gebrek aan motivatie bij de doelgroep. De hiërarchie van de behoeften waarmee de kansarme gezinnen geconfronteerd worden, vormt daar de legitieme verklaring voor. De gezinnen kunnen preventie bovendien ervaren als stigmatiserend. Ook de mobiliteit van de huurders remt de OCMW's af zware investeringen te verrichten, zoals dak- en buitenmuurisolatie, en dat ondanks de duurzame aard van dergelijke maatregelen. Zij voeren in dat verband aan dat zulke investeringen vooral de eigenaars ten goede zouden komen. Onderhandelingen tussen eigenaars en OCMW's zouden de uitvoering van deze maatregelen in de hand kunnen werken.

Ook de follow-up van de gezinnen en de uitvoering van diverse maatregelen gaan gepaard met problemen. De evaluatie van de resultaten op grond van de opname van de meterstanden bijvoorbeeld, verloopt bijzonder moeilijk, terwijl zij absoluut noodzakelijk is, zowel om de actoren te motiveren als vanuit praktisch oogpunt.

Op grond van een literatuuroverzicht en statistieken enerzijds en een vragenlijst en de resultaten van de enquête en de gesprekken anderzijds, maakte deze studie het mogelijk een beeld te schetsen van de moeilijkheden waarmee de OCMW's af te rekenen hebben in hun preventiebeleid.

Op basis van dit overzicht hebben wij tot slot een reeks aanbevelingen geformuleerd voor de OCMW's, maar ook voor de overheid, die moeten bijdragen tot een beter preventiebeleid in het kader van de vele inspanningen die de OCMW's leveren voor de kansarmen.

BIBLIOGRAFIE

Atta, C., Maréchal, C., & Perelman, S. (2009). "Les indicateurs d'inclusion sociale : où est la Wallonie aujourd'hui". *Reflets et perspectives de la vie économique*, pp. 199-209.

AVCB-VSGB. (2009). De website van de Vereniging van de Stad en de Gemeenten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest: www.avcb-vsgb.be/nl/afdeling-ocmw/

Coordination Eau-Gaz-Electricité. (12 mei 2009). "Précarité énergétique et mesures prônées par la Coordination CGEE".

CARHOP. (2008). "L'énergie, un accès pour tous ?".

CREG. (augustus 2009). "Evolutie van het sociaal elektriciteitsstarief op de residentiële markt".

Devalière, I. (september 2007). "Comment prévenir la précarité énergétique?". *Les annales de la recherche urbaine n°103*, pp. 137-143.

EPEE Project. (2007). "Evaluation de la précarité énergétique en Belgique, Espagne, France, Italie et Royaume-Uni".

EPEE Project. (2008). European fuel Poverty and Energy Efficiency: www.fuel-poverty.org

Perspective Consulting. (10 december 2007). "Sociale energiebegeleiding – samenvatting van het proefproject 2006/2007 (BIM)".

Pour la Solidarité. (mei 2009). "Qu'est-ce que la précarité énergétique?".

Samenlevings opbouw. (2008). "*(W)arm stoken: De weg naar rationeel energiegebruik op de Brusselse sociale en private woonmarkt*". Brussel.

Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting. (2007). "Strijd tegen armoede: Evoluties en perspectieven".

FOD Economie. (16 oktober 2007). "Wie is er arm in België?".

FOD Financiën. (2009). "Energiebesparende uitgaven – Groene lening".

UVCW. (2009). De website van de « Union des Villes et Communes de Wallonie »: www.uvcw.be/espaces/cpas/

VVSG. (2009). De website van de "Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten": www.vvsg.be/sociaal_beleid/

WOORDENLIJST

URE = Utilisation Rationnelle de l'Énergie

REG = Rationeel Energie Gebruik

OCMW = Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn

DNB = Distributienetbeheerder

EFT = Entreprise de Formation par le Travail

VSGB = Vereniging van de Stad en de Gemeenten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

UVCW = Union des Villes et Communes de Wallonie

VVSG = Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten

FRGE = Fonds ter Reductie van de Globale Energiekost

PGSE = Plans de Guidance Sociale Energétique

CREG = Commissie voor de Regulering van de Elektriciteit en het Gas

VG = Vlaams Gewest

WG = Waals Gewest

BG = Brussels Gewest

PAP = Plan d'Action et Prévention

Doelgroep = uittreksel uit het decreet van 17 juli 2003 : « ...wordt beschouwd als zijnde een persoon die in een uitsluitingssituatie verkeert, elke meerderjarige persoon die geconfronteerd wordt of dreigt te worden met de moeilijkheid om een menswaardig leven te leiden en de rechten die erkend zijn bij artikel 23 van de Grondwet uit te oefenen en die, daarnaast, voor wat betreft de diensten voor sociale insluiting, niet in aanmerking kan komen voor een regeling inzake maatschappelijke integratie en inschakeling in het arbeidsproces. »